ms. Slav. quart. 18.

Ex Biblioth. Regia Berolinensi.

Na Pogrzeb J.P. Sebestyana [illegible]
Herbu Łodzia przemowa

Zwyczaina błąkaiący się po Oceanie Nawie roczne ponosić [illegible]
y niebespieczenstwa gdyż morze w swey burzliwości nigdy stałe nie iest
a nawałnością swoią wielu ozgubę przyprawuie; y niebez rzeczy niekto
rys poważny autor ono tem representuie słowy Infidele mare et
insatiabile lucrum. Doznawa tego nimeistem experimentem Nawigar
~~[illegible]~~ gdy za wspacznym Morskiego Gubernatora faworem, wza
gu nieszczęśliwości, prędkie ponosi potopy; bo za lada powrzemęsien spra
i z ~~nieszczęśliwości~~ zawistną Neptuna, prędzi popada w wyrwot: dostatki gubi na
bezdenności pusczaiąc morskie, żywot lucki traci, onyże gorzkliną napa
waiąc śmiercią, a wesołymi wdzięcznym przyozdobionym gmachom dym
płomieniami, zatomno krzykliwe tęny przy gruby sermędze zaczynać każe.
w którym powodzie, Vindex insolentia vanitas humanae Conditionis est: bo
bezwstydnie swoią srogością, rado gromi mocarskie przyiazdy. Tym
tedy nieużytości Zaylen dziś nam na Katafalku wystawiony zapędzony,
metodyczne Vltimum daiąc wyspieszywa różnych tenow talem ydłasi
nszy Vltimi medici recepty, smaczną snu soporem zawart dni
życia powieka, niedopędziwszy wieku doyrzałego kresu, lamentem
napełnił, Boski edinły wykonywaiąc wyrok, Przyiaciela. A spa
mietaiąc naszy ludzki Complement, Omnibus statutum est mori, trzy
mał się szkrenedy. Śmierci zyiącego niemniie
gdy zoli Kosą powinie
Zniosł wymag sposobnie meditare vitam et mortem bo żył tak
iakoby otrzymacy supreme in agone, omnium dierum dat rationem
snadnie, a że niepodobna aby przy pobożny reminiscencyi miał
w sercu aberrare zbawiciel, tedyż tesz mocno [illegible] za tom

Complacencią y powołaniem Boskiem ~~prefekcie~~ ~~[illegible]~~ w uczynkach y między ludźmi respekt Jakoż, mędrownie Menandes powiedział; Quem diligunt Dij, iuvenis moritur: ~~ten~~ y dziś w grobowcu Dziedzicowi, że zawsze Parca, dłuższego zażyczyła wieku, Prace doczesne nagradzaiąc ~~[illegible]~~ nieszczęśliwości remuneratią. Lecz ci gmelnie bo ty Chciała nie życzliwa w swey zazdrości zagrodzić ostatnie do Szczęśliwości ścieszki, aszci ona swą inconstancią, myśląc (iako się spodziewam) zdradą, knuiąc swoy, doniesiła wiecznialym orszaku ~~[illegible]~~ wiecznego pokoiu. Securissima è navibus est, quae in portum venit. Otarła się tá nana krwawo zapoczonym czołem nieprzyiaciela Koronnego, ieszcze Fatszywa pozwoliła do przyścia czasu, áż gdy iuż dość kłopotnie do swoich przypłynęła portów, rzuciła okrutna śmierci kotwice, port do wieczney zamknęła, Dzieląc z żywemi, z Domownikiem, z Przyiaciółmi złotowłosemi swemi, vitae actus merita swoiey prefektowali kazali. I tak secrecie dni zamknawszy, dimidia vitae curs opprawiwszy, woła do Przyiaciela z podziemnych lochów, Ultimum śpiewaiąc vale, Praesentem nam nimirum darąc significatio Si hac die non morieris, paucis post diebus tibi moriendum est, quia homo natus es.

y słusz wyrażał ~~[illegible]~~

Kto się urodził ten umierać musi
A snu wiecznego poniewolnie skusi

Xiężnam tedy, tylko żalem załane zrzenice otarszy, głośno do Kdziów bożego zawołać iednostainie, requiescat in pace. Amen.

Na Pogrzeb Pana Jacka Zygmunta Wolskie Durina Herbu Łabęc.

Słuszna á wiekopomności godna Świátu przypisana attributa że on w swoiey Státku spaniałości [illegible] státeczny niedochowa przyiazni, rzeczywiscie rzetelnie representuiąc Augustyn Święty te arim daie testimonia. Mundus inimicus est

ys

ijs quos beatos facit. Cremut? Quia amaram potionem suis dilectoribus propinat, bo w blandiciach Świátá wieczną ludzie napawa gorzkością. Niezmyślna y skutkiem obiaśniona dowodów probacia, gdy po nawigaciey Świátá tego cochiągnąc widziemy variacią. Spytałbym lubo wszyscy wzięczno rzeczy czyich Krasomowców, Mądrych Philozophow, Potężnych Cesarzów, mocnych Królów, Walecznych Hetmanów, Zacnych Urzędników, rozmych monárchów, Potentatów, Panów y Ubogich, w mutaciey Świáta y fortun iego odmianie na iedną się zgodzą sentencią, Non est qui vivus gloriari possit z szczęścia swym w potoczności spráwom służącego. Czásem bogáctwy raz oné szczodrobliwą rozdaiąc gárścią, sczupli Condicią, favor swoi w odmianę mosząc; Czym depres wyniosłości Coequata Pana z sługą miárkuiąc: Unikie y ostatniego ubogą przypráwuiąc nędzą dostátku, z lichem porownywaiąc żebrakiem; ták dalece igrzyskiem w swym idzie Jawore, że dziś hunc exaltat, á znowu owegosz iutro humiliat: Dziś ex Regibus servos, iutro ex servis Reges facit. Lecz niedosyć na tym gdy po rożnych nieszczęśliwości trudach y niewczásach, miásto odpoczynku, nielutościwie, Postem okrutny drogości, á Przyiaźni y Fanorow rozdzielaczem nadszyła gmachy: pod którego iugum prerogatiwy Papieskie, Godności Cardynalskie, Korony Cesarskie, Berła Krolewskie, Infuły Biskupie, Mitry Xiążęce, wielmożności Senatorska, Złota wolność Szlachecka, niewola Kmieca, żebráctwo Ubogich, zárowno z hołdowáne cisnąc się lubo poniewolnie podłożyć kosę musi. Też dilucidując Seneca, ták ią Ocirklował; Fortuna non semper una via, nec tota quidem incurrit, modo nostras in nos manus advocat, modo suis contenta viribus invenit pericula, ſine autore nullum tempus ei certum eſt. In ipsis voluptatibus causa doloris oriatur. Jakoby rzekł.

Szczęście ſwe rzuca owygraną losy
Ana odmianę gęste ſtawia Kosy

Jak zdrowie ludzkie Fortuny y Rzeczy na Bazar wyſtawione ze bezecna wienna sytości okrucieństwa ubłagać się nie da: Świadkiem tego zostaie wzięmay loch położony J.P. Dunin Wolski ktory żaglem zawistności od puł Oceanu predko muſiał dopędzić portu. A wtenczas gdy dopiro swa lepſzą z Przyjacielem rzecz zaczynać miał, opaczności szczęścia odwrot boży nić kazała: wtenczas gdy z swych latorośli owocu pożądanego spodziewać się oczekiwał zawistna onymże smutne zaczynać rozkazała Vale. Nieupatrnie luboto wpuł dopiro bieżącego wieku; niema respectu na oświeceniu wieku; nie consideruie zalow Domownika y Przyjaciół miłych, ale bezecna gorzkliwymi łzmi napełnia gmachy: a iako Białopiórnemu Łabęciowi, przy swey wdzięcznie okrzykuiąc śpiewania śmierci, y temu Prawdziwemu z łabęciow Łabęciowi, mowię, J.P. Duninowi Wolskiemu, krzykliwe każe śpiewać vale. Żegna dożywotniego Przyjaciela załosnym przez nim okrzykuiąc Vale. Jorz powtarza do pozostałego Potomstwa, z błogosławieństwem gorzkliwe daiąc Vale. Daie tesz Vale y Jaśnie Jchmościom Przyiaciołom dobrym, smutny melodiey dzwięk wydaiąc. Dziękuie za przyiaźni, fawory, y łaski, a osobliwie tobie Jaśnie Wielebny Mści Xięże Suffraganie Poznański Gniazdu ſwe swoie pod protectią y miłościwą łaskę podaiąc ostatnie Vale czyni. Żegna y Ciebie Mści Xięże Canoniku, pod skrzydła twoie iako prawego łabęcia, swoie oddaiąc łabęcięta. Żegna y Ciebie pozostała Mścia Pani iako miła Małżonkę; dziękuie za twe usługi wiarę, y miłość, iuz, iuz, wpodziemne kryiąc się gmachy: Ostatnie Vale daie abyś go przed Maiestatem Boskim nieprzepomniała prosić, Przyiaźni swą grobowym piecztowaniem, idzie do obiecanych sobie od Boga wieczności. Dziękuie y WMM. Swem Mści P.P. w przytomności wszystkim, zeście z miłości swey, do ostatniey iemu usługi przybyć raczeli. Dziękuie y pozostała Żałobnica y z potomstwem swym, obiecuiąc wzaiemna (dai Boże w pocieszniejszych) usługą zostawać; A teraz na obiad Żałobny WMM Mści Państwa zaprasza.

Quatuor Anni Tempora.

Poma dat Autumnus, formosa est messibus Aestas; Ver praebet flores, igne levatur Hyems.

Wdzięczna Wiosno wesel się wschodzą twoie Zorze
Gdy spędziwszy Chyberną trzymasz w twoiey porze
Śliczno kwiecia wonnące Faetona mocą — Ver.
Z Zodyaku złączone słoneczną pomocą.
Już tu słychać muz wiele Ptastwa krzykliwego
Tu obaczysz Oracza w polu ochotnego
Bystrego zwierza cieszysz a iemu wochłody
Bystrych strumieni leiesz Pegazeyskie wody.
Blask ne weirzeć przykrem Dniom na uciechę twoią
Już Aquilo ośmienił surowości swoie
Już ustąpił gorliwości kładąc w spokoiności
Czas rozkosznych czasow swych kwiecie na zdumienie.
Więc podaiesz Chrześciane w fortunnym Jaworze
Gubernatią szczęścia zlaskawości morze..

Owen

Daiesz z Sceptrum koroną latu obfitęmu
Przÿpiſuieſz Wielmożnosci Cnę Panu Choinęmu. Aestas
Sprawdai ieſt co tÿ znaſz zec to wtwoięym Słowe
Każdęmu ieſt przÿchÿlne każdego whonorze
Każdego ono dzwiga, á zniedolnosci:
Mizerała wÿmieſie wzdamiale godnosci.
Dodawa ſtrumuſku na roznÿch Colorÿ
Rzuca Choinosci gárſcią doſtatnie oſpładorÿ.
Obfitſze niżli Nilus nieprzebranÿ wodÿ
Wiekſze lęgę niz Tagus zÿznosci odłodÿ
Słowem Swięte nad Swięte bez adulacyey
Ktoręmu niebeſpieczna wzłosÿ muidziey
Chabrÿdÿs nieśe wÿmiec wkterem zdradę knuiąc
A Vaiſſe buinęmu ſzwánk latu gotuiąc.
Náſtępuiący Ieſienna poſtáwá Chÿtrosci Autumnus
Twarzÿan dárÿch Sergiia Szczupli obfitosci
Co pokoiem miánuie Cále ludzkie zbiorÿ
Rozpraſza ÿ wÿmiecza doſtátnie komorÿ.
Zimnowieſtrzne ſpráwuie Monſtra á zagonÿ
Zápuſzczone wdziczÿzną od mitÿ Belonÿ
Wſtret

Wſtret Czÿniąc á naodwrot zniewolnie przÿmuſi
Lub Janak o Pogańskie ſurutÿ ſię pokuſi
Lub rozkocha Cererÿ lubo wszÿſtkie sitÿ
Kto wÿſiecie wuſługe dla Oÿczÿznÿ omitÿ
Reuertere rozkaze á záś Kuminową
Perſuaduie mkozęmna zabáwę Domową:
Więc ochotą podsÿci ÿ zátrudni domá
Aż ſtráſzna Chÿbera ſpadnie z furÿą zmikomá Hyems
Tá zniszczÿ zielonosci Letne ÿ pozorÿ
Wÿprzatnie ſpichlerz nemra zbrákuie oborÿ
Opoczÿsta zÿemnicę ſpráwi wniepłodnosci
Wÿsuſzÿ Leśne Drzewo skrÿie wilgotnosci
Kámięnÿm ſtáną wodÿ, murem, ÿ ſpolą
Brzebękie bez zatárgi toną choć głęboką
Łáknącęmu niedoda wupragnieniu wodÿ
Niespodziánÿch zima ſtuster przÿdacie odłodÿ
Truchleie tám ÿ młodÿ wÿ niezÿczliwosciu
Skurczonÿ: pogotowiu gárdzi nie ſtárosciu
Lub się oná przÿtiecze wlowną ceſtÿ chwili
Nie iednego ſtárego nazdrowiu omÿli
Słoneÿc

Skończyć przed czasem każe; przy expiracyey
Żywot człeku á wdalszey dłuższy pospieszy
Niepoznała y owszem skróci dni żywota
Iák Jesienna y zimna kończy się ochota:

Do Zazdrosnego Czytelnika

Cóżby się tu niezdało Czytelniku prawy
Nieprzyganiay cudzemu ák swoiey zabawy
Wydáć światu lumina; wtenczás gdy swoiemu
Rytmu nikt gány nie da: może dáć cudzemu.

Oratia Pogrzebowa P. Zygmunta Skáryszewskiego

Bystra~~lotna~~ wdozorze niewżyta waporze Párki, zárzuciwszy przez zmorzonym nádychtowány gundoli, przyflotowawszy prątnicą żałosne Acherontich zpreśmieśnego Dziárdynu [illegible] Zawiskich wypłynęły: Gdzie tu wszystkie Dziwoty, fikuty, brándysuty Czaparzny Słogow: skiego Kártánu, podobnego przytym Rumeliaki pod konopiym Smárta: kowym Dyrlukiem uczę. O Tetryhowáta Ulores! o Záilina Atropos! o niáthoprędka Lachesis! iáko prędko broczy gdy ochotnie skoczy záwaily mu oczy. Dla czego y tu sławna Dáma Brándebelle Kambelski roboty ustáwicznie moczy. Dla czego y ia lubo ná schyłku pokrewności dev: dencyjnym postoczony żalem, iáko liquor iáki drożdże zeczu moiey od tocze gdyż

gdyż

gdyż rzecz niepodobna áby sami Bákowie, Wezerowie, duman nieprzyiacielscy oblizawszy się z zatłoszonych przenośinach do podziemnego Gábinetu używáć nie mieli w mocárach Szyod Hypodyiáczny rzeszy. Ale tá przytomność ná: szá, ni Cyclopów wszystkich żalów miech będzie, áby otworzyste Káwerny podziemnego Tryumphowiászá wpadszy náładowánym wszelakich prac Kárawánych, wspárte były. My pozostáli Przyiaciele uprzeimie życzemy á pro Colophone ná Codzienny bieskot mirską wdowicę metámorphozowa: ną iágodę postoczony Dixi.

Dicta Stephani Regis Poloniæ.

Vestra o Polonia non ordine quo Cares, non imperio quod Contemnitis sed fato quodam Rpca regitur: quo per nimiam licentiam offenso cito peribit. Vereor ne Vestra aurea libertas, legibus & iustitia ante exornata, ni fœdam servitutem licentiæ & iniustitiæ defœdata subito Convertatur. Hominem ego non Contentiam Rex sum: Nám accipi: endi spiritus & reddendi eodem momento Spon dedit.

Epitaphium Walsteini Ducis Glogoviens.

Hic iacet Albertus cum quo fortuna ludebat
Ex parvo magnus, maximus, & postea nihil.

O dobyciu Magdeburku Tylego in Anno 1631

Ista

Illa diu virgo temerati nescia lecti
Mille petita procis, mille negata procis
Quam Carolus quondam, quam Marchio nuper amavit
At nunquam duxit ille nec iste diu.
Quippe maritus erat Caesar sed Epus hic est
Et vetuit, renuit, Casta puella tamen
Filliadi morosa licet nunc virginis hocce
Casta probo innupta virgo vetusta seni.

Correctio Fris per Jesuitam

Phocilidis Dictum.

Venerandus amor Fratris: Sed venereus infamiam auget
Smagał raz Smaga Smagę w Collegium iawnie
Że z cudzą Żoną sobie poczynał bezprawnie
Lecz niesluszna ze Smaga Smagał z tego Smagę:
Bowiem dali misz miesiące cierpiał wszelkąd zgagę
Błazze iusz Smaga miał Collegium Smagi
Aby więcey nie cierpiał tak okrutny zgagi
Więc zarzywszy Dyskursum Szabelkę odpasto
I przyzwawszy Bursakow rozgami ocisto.

Kręcił.

Kręcił się nieborak iak piskorz w kobieli
Bo Bursacy żadnego respectu niemieli
Siekli bez miłosiernie, poki rozg starczało
Aż prawie do żywego Ciało się padało.

Cosz z tego?

Difficile est longum subito deponere amorem — Carollus

A iako powiedziano

Qua semel est imbuta servabit odorem
Testa diu. gdyß y on trzyma iakie torem.

Na kogoś.

Nulli est homini perpetuum bonum.
Trzy Sarbi w szarnym polu w znaku znamienitym
Posadzili Bogowie w fawore obfitym
Pierwszy dali Minerwie swey gubernatią
Aby z złości przymierzała wszeczęzną Jacuadyą
Drugi wzięła Charybdis, w ktorym fałsze skarbi
Ico raz przykładaiąc szymgo bardzi garbi.

Trzeci zás Beelzebub assignował Sobie
Ktorego nie otworzy áż w podziemnym grobie.
Jám Zárbom mieszczerości, Fałsze y Szálbierstwá
Ná occurs zandą drogę y rozne bluznierstwá.
Zánkie wproczie ogromnym y Hypocrizyą
Iżmá tyż Consciá z myślną Devociá
Wtenczás Gárbi zasług swych odniosą gratia
Gdzie iusz gotow Luciper ná grátulatá.

Beata mens, quæ nec adulatur aliquando, nec adulanti credit: quæ nec decipit alterũ, nec ipsa decipitur: deniq; nec malum facit aliquando, nec patitur. D. Hieron.

Lekárstwá Rozne.

Ná krosty ná Twarzy.

Zmieszáć wodkę Rozanną cum aqua Plantaginis ále więcey Plantaginis, potym uwárzyć twárdo kilká iaiec swieżych spráwie, rozerznąwszy ie ná poły tak y złupinami, wyiąć zołtek z nich, y włożyć wnie Vitriolum album, y złożywszy Jaica, ták y z Skorupami zawiązáć w chustkę, y włożyć w tę wodkę, á nazáutrz albo trzeciego dnia wyciśnąć y mazáć tym krosty.

Ná toż.

Do Cwiártki Szklenice Wodki, Trzy iáia nákładzy wnie Vitriolum, ále nie tłuczonego, ino ták Całkiem, wszakże ieżeliby mocnego było, tedy może Jaiec więcey cum Vitriolo niz trzy przyłożyć: bo cierpko ma tyże gdysz ma wyciągáć, y wysuszáć.

Nota Powieki Czerwone.

Kiedy ukogo powieki u oczu Czerwone, tedy tysz ta wodka dobra, ieno in tanta quantitate Wody rozánny iako y Plantaginis wlać, á mni Jaiec z Vitrioli.

Ná krosty ná Nosie

Wodká ex lilio Convallio z Siárka (coby wogniu niebyłá) zlać y zmieszáć á ná noc námázywáć.

ná krosty

Na Krosty na Ciele albo na Ręku.

Nalac w gárnec wody Chędogi, y włożyc w nię Terpentyny, y trzei drewnem Chędogiem onę Terpentynę, w wodzie, á czyści y we dwu wodách áż będzie práwie biała. á kiedy na Wiosnę, tedy może przymieszai rożáney wody, á czynic to áż będzie Terpentyna práwie biała. Potym odlawszy wodę, kilka iaiec świeżych żółtkow ubic y utrzec ie dobrze, z terpentyną, ták żeby Terpentyna nie przysechnęła do Ciała; przysypai potym prochu nazwanego Crosa y zetrzei to.

Wsypai potym trochę Mercurium Sublimatum y zetrzec, potym przylai kąsek Octu winnego, ále ták to potrzeba rozetrzei żeby nie przylgnęło do Ciała y żeby słuszno było gdy zetrze, y dai temu stai przez noc, nazáiutrz másła młodego niesłonego rozpuścic y przylac á rozetrzei práwie dobrze, potym kęs octu przylac á kęs másła alternatim. y rozcierai także gdy pomoże áby tłusto nie było, y dla tego Octem Temperowai.

Mazai tą máścią krosty, kiedy na Ciele przez dzień á przez Dzień, A kiedy na ręku, każdy wieczor.

Kiedy Catarrus w głowie a Cieczę Nosem.

Nakrywszy głowę, kurzyc tym żeby w głowę przez nos szło, na węgle włożywszy Thus album, albo Olibanum gummi Sandaracum.

Zęby

Zęby Czynic białe

Wlac w bániczkę mel rosaceum, przylai też oleum Vitrioli, ták żeby krásno było, y zámieszai dobrze, potym drewienko obwinąwszy Chustką omaczywai y wycierai po iednym Zębie: a potym Chustką otrzei, y wodą wypłokai.

Na Tercyannę.

Jaie świeże uwárzyc práwie miękko, ztłuc 12 ziarn pieprzu práwie miąłko, y zmieszawszy to wypic ráno, że trzy dni to Czynic. Kiedy Drzączai dosyć pięć ziarn.

Na Jęcz Grubym ludziom.

Bobkow owczech, pułtrzecia dai z octem wypic, y pocic się potym, dawai to przed Febrą godzinę, á może to iterowai.

Na Quartannę iednák pułczwarta bobka dawai in simili.

Na padanie włosow z głowy remedium. Roszko Medic:

Herba	z Popolsku ie tak zowią
Betonice	Bukwica
Rosae rubr.	Roża Czerwona Sucha
Abrotani Capillorum	Boże Drzewko
Veneris	Pánny Maryey włosi
Mirthilorum	Liscie Mirthilowe. to obcie z Jndey roza

Tych ziół wziąc po przygarśiu, zrzezai ie y zmieszai pospołu, y tak z tym czynić, w Butelce to wpuściwszy, y myi się tym.

Drugie remedium Gosta Doktor.

Oleum lentiscini - - ℥ iij

Mirtini - - ℥ ij.

Nardini - - ℥ j

Ladini in balneo marie liquefacti - - ℥ iij fiat Vnguen.

Chustę Surową konopną ztarszy pierwey głowę, potym tą maścią rano y na noc mazać.

Na nairwanie Żył albo wywinięnie z Stawu, w Kostce albo w Kolęnie aby się potwierdziły Remedium.

℞ Olei Masticini

Mirtilini ana ℥ j ß

Olei Vulpini

Lumbricorum ana ℥ j

Pul: rosar rub:

Balaustiorum ana ʒ ij

Aluminis ʒ . . ij

Misce

Misce ad ignem ꝑ linimento addendo aceti ros. ℥ ß

Na noc y na dzień mazai przy ciepłe na stawie, potym namazawszy zwarzyć wina Czerwonego, z kwieciem róży czerwony suchy, y maczaiąc Chustkę Ciepło obkładai. Czynić to póki stawai będzie ty maści.

Na Vraz od dzwigania Lekarstwo dla grubych Ludzi.

Dzdzownic alias glist 27, ktore Vsuszyć dobrze na pokrywce, y Vtrzeć w donicy.

Pieprzu ziarn także 27

Rakowey maści za grosz półtora albo kamyszków Rakowych 9, to wszystko zwierciawszy dać w occie Ciepło wypić in quantitate kieliszek, potym żeby się pocił iako naylepiey.

Na Vraz od Spadnienia z Drzewa.

Nalepiey krew puścić by y z obudwu ręku, a przytym może dać y tego lekarstwa wyżey opisanego.

Gdyby Chłop na głowę fałował a nie mogł spiać Tedy brudzinami z oleiem pomazawszy Chustę obłożyć mu głowę.

Jako Maści

Jáko Máśći rozmaite Czynić y niektore Choroby leczyć.

Ná Podágrę.

Kwartá mleka á nalepsze Kozie
Chlebá białłego zá pułgroszá Srzodek tylko
Kámfory pułłotá
Száfranu pułkwinty
Kiliszek gorzałki

Zmieszáć to y wárzyć z pułgodziny, á Ciepło przykłádáć ná nogę.

Drugie.

℞ Kwiatu lnianego ztłuc coby był iáko mąká Mleká Bolum Armenium. To wszytko smáżyć, áż się zgęstnie iáko Ciásto rozczynione.

Trzecie.

℞ Pszenicznych otrąb przygárśnie uwárzyć w Cienkuszu álbo w piwie Pszenicznym, przecedzić, w tę wodkę wlać wodki rożáney, białły roży pułkwarty, białku z pary Iaiec, Ałunu iáko láskowy orzech. Zagrzewáć to gorąco, y rozmoczywszy Chustę, obwiiáć párkiem [illegible].

Na ogień

Ná Ogień w Podagrze.

Kwiatu lnianego álbo mąki, mleko od krowy álbo piwá Pszenicznego.

Drugie

Jeczmienną mąkę z mlekiem krowim ubić ná węglu usmáżyć y przykłádáć

Máść Muszkatołową ták Czynić.

Napułgarca Málmazyey wziąć pułfuntá gałek Muszkatołowych, dobrych prawie świeżych, ktore ztłuc dobrze w moździerzu, w Málmazyą włożyć, w Konwi Cynowey wstáwić to w piec po chlebie áż wystygnie, potym wstáwić do piwnice, y zbieráć tę tłustość co się zsiędzie w tygielek płáskány. Wstáwiáć tę Konew do pieca ták długo, áż wszystka tłustość wynidzie: zbierać w on Tygielek, potym to na wolnym práwie ogniu rozpuściwszy, zlewáć w słoiki; Tę málmázyą potym distylowáć w Alembiku szklánym; tę wodkę pić po łyszce kiedy żołądek boli.

Máść Zielona.

℞ Zielony ięzyk ziele
Zánikiel
Máciérza duszká
włoski l. Máriey ziele
Ptászá Rutha
Podroznik
Borak

Przymiotowe ziele
Hyzop
Rozmáryn
Rutha
Roza Domowa
Miętká
Romionek pachnący

Piołnusczane Korzęnie
Prampryszt
Kosaccowe Korzęnie
Grzyborysz
Złotogłow ziele
Kurzoslep
Szałwia
Dziewanná
Krwawnik
Lebiodká
Biedrzencowe Korzęnie
Sulocinowe Korzęnie
Lubzá
Cáwerdá Kwitnąca
Spikánardá
Bobownik

Maieranná
Pepáwá
Maruná
Pczela miętká
Paznogietek
Rzepik co małym kwitnie kwiát
Poziomkowe ziele
Branaba
Comunica
Dryakiew polna
Sporyß
Czyściec
Zimozielon
Miodunczáne ziele
Mátki Bożey ziele
Koczaaki.

Tego wszystkiego ziela bráć pod miárę garść y wárzyć, ták długo, w máśle niesłonym áż będzie przeźroczysto á co grubsze ziele to porzucáć przepłokawszy. potym to zlewáć w garnec polewány cedząc przez Chustkę.

Ingredientie do Gorzałki.

Wziąć Wziąc Han

Wziąć Hanyżu funt ieden, Roży Czerwony suchy garści, Lucrency, Polipodium, Swiotłowego Korzęnia Tátárskiego ziela, Dzięgielu, Biedrzyńcu, Jáłowcu, Pollu, Wziąć tego każdego po dwa łoty, Łatwiey świeży. Rozmáryjnu pogárści, na to wlać gorzałki kwart 12 żeby ták mokło od godziny do godziny, potym predystylowáć á bráć ták długo áż się biała będzie ukazowáłá. Miodu do tego trzeba przymieszáć funt. Nota Do tey przepalaney gorzałki trzeba proszku przymieszáć w Aptece kupiwszy puldrágmy zowią tez proszek Species Diacinamoni.

Wodka Anyżowa

Libras Anisi 3 Aquavite zwinna kwart 4, Malmázyey kwart 10 Miodu libras 2 Anyż w aquawitae od godziny do godziny áby moc puściłl moczyć, Nota nietylko Anyż ale y piołun, y insze Limoniá albo ziola może ták palić, tylko małym ogniem, wierzch u Alembika maczáć áby była iasna wodka. A że ták bárdzo mocna, tedy może aquawitey nie kłáść tylko we trzy garce málmázyey moczyć anyż á Tatarskiego ziela y Cytwram kłáść pułćwierci.

Wodká

Wodka Ślazowa

Ślaz zrzezać y wodkę z niego dystyllować. Trzy te wodki wziąć Vncias 5 Oximelli simplias Vncias 2 To pić każdy dzień iako syrop rano.

Wodka na Paraliż, na Kaduk, na Serce.

Garść wielką kwiatkow lipowych, Lilium Convalium kwiatkow przygarsnie, Lawendowych kwiatkow przygarśnie, Małmazyey kwart pułtory, to distillować na wodkę.

Na Kamień doświadczone Lekarstwo.

Kiedyby kamień mieszkał z boku wynisć, tedy wziąć olejku migdałowego, dulcis pinguedinis Caponis, mazać tym bok.

Smarowanie członkow Paraliżem zarażonych

Bociana Żabii starego, Węgorza żywego dostać, Ziół niżey mianowanych pod wagę: To iest po pułfuncie wszystkich. Lawendy, Izopu, Szałwiey, To wszystko pospołu y z węgorzem usiekać, y nadziać Bociana, y wstawić w piec coby się upiekło dobrze, a tłustość żeby ciekła w statek iaki, ktorą znowu odlawszy smażyć y zbierać czystego dopiro tą tłustością smarować y w picia dawać potrosze zrana y na noc.

Krystera

Liscia Ślazowego garstkę, Rumionku także, kwiatkow Swiątko Rumianku ślazu małego y wielkiego, Nostrzyku, tego wszytkiego po wysz garsci iedney, Senesu, Dzwiakiewki, Żołtek od Jaia, Oliwey, Cukru, Soli trzeba aby wszytkiego było pułkwarty, na młodszego zas more mniey.

wysz ni simili Cwiklanego liscia ni eadem quantitate, z wodą to warzyć żeby powzięło wodę, y sok żeby z siebie puściły, ale lepij z polewką z kapłuna, albo z Skopową głowką warzoną wodą, tey wody z ziół przecedzoney a wyciśnioney wziąć Vncias 15 w Vna libra. Mellis rosati Vncias 2 Cukru Czarnego Vnc 2 Olei Rozaty Vnc 1½ a iezeli go nie masz tey oliwey, Oleiku Fiołkowego Vnc 1½ zmieszać to wespół, y ciepło uczynić krysterę, a zimie to z suszonych kwiatkow tę krysterę czynić.

Na Zimny Żołądek y na wiatry w żołądku tę wodkę tak distillować iako y inne.

Kminu libras 2
Aqua vitae Vini quart 2
Małmazyey kwart 4

Na Brzegunkę

Gałek 9 z Jarzębego Wosku dać wypić w ciepłym piwie.

Na womity

Grzankę ugrzać dobrze posypać ią goździkami y miętką, pacmiącą starszy ią octem na żołądek ciepło przyłożyć.

AB
Imbier
Cynamon
Dać to potrzeba trzeciego dnia

Na Kaduk Doświadczone Lekarstwo.

Tym ktorzy go przedtym nigdy nie mieli: albo Dzieciom gdy się przypadli pierwszy raz nie:
Vrąk y Nog obudwu paznokcie obierznąc y dać wypić.

Drugie

Wziąc Trupią głowę możeli bydz miękka, y wziąc Czoło prawie we Srzodku, spalić potym chędogo setłuc wmozdzerzu álbo w rutdoniczy zwierćieć; w Stárym winie Chorému dać to wypić zmieszawszy, á potym go przyodziać, á ieżeliby się ciskał wszkai, tedy komu mocnemu kazać go dzierżeć: bo gdy mu to dadzą, potrzeba pilnowáć żeby trochę przed Czasem bo to popadnie. A kto będzie dawał albo przypráwował, trzeba żeby był Czysty od wszelki nieczystości ták strony iedzenia y picia.

Drugie na tosz.

Kotá uwałaszyć y Vsuszyć to w nowym garnku zá węgle wstáwi=wszy y stłukszy ná Proch Ciepło dać pić Chorému.

Drugie

Z Ostropesowego nasięnia oley czynić y mázáć tego komu kaduk trap by

Drugie

Ná Czele mięso Vźrzebięcia które pierwaszka klácza ma, á patrz Tego skoro się rodzi zrzebię, żeby nieskaziła mu tego mięsa álbo Kości która będzie ná Czele, ále urznąwszy ią, Vsuszyć dobrze, a stłuc ná proch, w winnie álbo w piwie wy=pić dáć temu komu bywa kaduk.

Drugie

Drugie

Piwoniowego Korzęnia wykopáć ná Schodzie Mięsiącá ostatnego Piątku, y wziąc tego Korzęnia trochę y zetłuc: także Jary Ruthy, Poleiu, Roze, wziąc tego po trosze, przymieszáć Dziewięć pluskiew zetrzeć to po mieszawszy wespół dáć pić Chorému.

Drugie

Orłową máścią mázáć dobrze Cięmię.

Ná Zawracánie Głowey álbo ná Utrácęnie Pámięci.

WZiąc Octu winnego y upiec trzy grzanki, y nátrzeć ie Kminem, Koryandrem, Włoskiem Koprem, y zmáczáć ie w tym occie, y przyłożyć iedną ná Cięmię a Dwie ná Skronie.

Drugie

W Piwie Szałwię wárzyć przykrywszy pokrywką, okładáć tym głowę. y gdy kto w tey Chorobie pámięć zgubi toż czynić

Gramatka w tey Chorobie

Vwarz Gramatki y wsyp wnię Gozdzikow, Kminu, bzowego kwiátu y ták ią ieść y nád tą párą głowę párzyć á deseiai.

Gdy się

Gdy ſię głowá pſuie.

Wziąć poleiu, Izopu, pogárſci, Muſzkátołową gałkę, to weſpoł ztłuc wziąć zwto gorzałki kiliſzek máły álbo puł, Oliwey Czwartą Części Fantá, zetrzeć zai białtek zmieſzawſzy poſpołu upiec na Czymkolwiek y przykładai to na Skronie ná noc y ná dzień.

Plaster na Głowę y ná mowę gdy ſię pſuie głowa

WZiąć Jeczmiennyy máki garść, Rożánny wodki trochę, Maięranu ſtłuczonego trochę, białtek ieden álbo dwa od iáiá, y zmieſzai to poſpołu rozmazáć ná Chuſtkę y ták to przez Chuſtkę przywiązáć ná głowę około

---

Jtē na Poſilęnie Głowy do Gramatki

WZiąć Annyżu Słodkiego, Kminu polnego, włoſkiego kopru, Kramnego Kminu, Kopru proſtego, nanięma, Koryandru, borowego kwiatu, Muſzkatołowey gałki, Tych wſzytkich rzeczy iednoſtáinie wziąć po pułłota, ztłuc na proch, y tak tego z Grammatką używai poránu y ná noc, żyiąc po puł łyżki na raz á gramatka má być z piwá uczyniona

dokto

doktory gramatki włożyć maſła álbo Cukru z Czym kto chce.

Proſzek na Głowey bolęnie a Fre Didaco Bernard Medico

Annyżowego naśięnia, Kopru włoſkiego, Kminu, Coryandru, Czarnuchy pòdwa łoty. Cynamonu Cardamonu Kubebow Muſzkatołowego Kwiatu po Cwierci łotu. Ziarn Páradyſkich łot ieden. Kwiatkow Rożanych, Bukwice, Maieranki ~~pog~~ pułgárśći dobry. To wſzyſtko ztłuc miałko ná proch, tego zażywai rano z połewką piwną ná każdy dzień raz álbo Dwa.

A Na Katartyſz to dobre ále tylko raz nadzień używai.

Jtē Na Kámień

Gdy kogo Kámień morzy wziąć zwłoſkiego orzechá iądro y wyſkrobai dobrze łupinę, y tę łupinę ztłuc ná proch y wypić z przednim winem.

Na bolęnie w uszu

Oleiu lnianego wlać w ucho łyżkę, trochę potrzymai a potym wylać na ziemię.

Jtē Na Kámień.

zProśnego

Z Rosnego kwiatu listki same ususzyć, y utłuc we wm
zdzierzu. pić to z Ciepłym piwem listki trzy wten czas
gdy ma nadchodzić bol.

Kondratowe listki dwie garści dobre włożyć we cztery
kwarty gorzałki prostey: moczyć to dni dziewięć; y prze:
palić to w Alembiku. y pić tego po łyżce na noc y porani
w wannie iż tyß w ziołach rozmaitych na parzać rzecz dob

Na Żołtość nieuleczoną doświadczone lekarstwo.

Od Kota domowego iacie albo iadro wyiąć, y ususzyć, utł
to w moździerzu. y z winem dobrym wszystko wypić.

Na Rupturę ktora nieprzyrodzona ale z przypadku

wanna z tym.

Latine.	Po polsku
Brunellae	Głowienek
Saniculae	Żanklu
Vnguli Caballini	Podbiału
Pulegium	Dzikiego poleiu
Veronicae	Przetaczniku
Scabiosae	Poley Dryiakwi
Belis ana m.	Stokroci

Betonice

Betonice	Bukwice
Radices Cucumeris . . .	Korzenia ogorkowego
Aristologi rotundae ana m. . . .	Kokornaku
Consolidae	Żywokostu
Viscum Pini	Jemioły sosnowy z wszystkim
Dictamni cum toto ana m. j	Porkunu.

Liment na toż.

Oleum masticini

Mirtini

Axungiae Vrsi ana 35

Mumiae

Mirrhae ana 31

Gummi galbani ana 35

Misce fiat linimentum

Na łupanie w golęniach

Gdy łupa w golęniach tłustem lisiym na doł zcierać golęni.

Na Dychawicę.

Płuca z Samca, kiedy męszczyźnie, a kiedy białygłowie z Sa:
mice lisie wyiąć y Vsuszyć ie iak naylepiey, y z tłuc
na proch y dać wypić z winem dobrym.

Na Stretwiałe:

Ná ſtrętwiáłośći Nog álbo ręka.

Spikánárdowey olejk zmieszái z Jáłowcowym y tym smárowái rękę álbo nogę ſtrętwiáłą.

Ná Odzięblenie Nog álbo Czego inszego

Wprzod pomázái olejem, á potym wronym mozgiem zaraz się goić będzi

Ná Wściekliznę Bydłu.

Trzy razy zmowić Ewangelią S. Jana z nabożeństwem nad wodą y da ią bydłu wypić.

Ná Parchy Konskie doświadczone lekárstwo.

Ná parę koni wziąć stof oleiu lnianego, smoły, tákze stof, mleka stof, piwa stoph, Soli stof, to zmieszái w iedną garnec y warzyć dobrze, y iáko może wytrwáć ręką trzymáć, konie smárowáć, pierwwy ie ługiem ostrym zmywszy na Schodzie Księżyca.

Lekárstwá z Koni

Ná Suchoty y ná bielmo na oku

Mleko od Swierzopy z miodem zmieszane to ná Suchoty pić bárdzo dobre

Toz pioreczkiem w oko wpuszczáiąc bielmo spędza.

Hartowáć Zelázá

Hartowáć Zelázá

Proch konski srogiem iaden Strzały álbo broni napuszczáiąc.

Proch Konski

W Piciu álbo w potrawie proch konski zmieszany szkodliwy, nieradzę záżywáć. bo pewnie zdrowie tárga.

Ná Suchoty y ná Kaszel zbytni

Piana Konska w piciu pita porazu, bárdzo pożyteczna, ná suchoty y Kaszlanie.

Ná Zęby.

Columella radzi áby konia ci ktorzy w zębach bolesci Czesto czuią całowali; Twierdząc że z Samego tchu iego mogą być uleczeni. Jákoz Zęby iego nosić álbo zębow zębem pocierać, chronią od bolenia zębow.

Ná rozne Przypadki á osobliwie dech wdzięczny czyni,

Vrynę zatrzymuywa Zołć Konska.

Zołć Konska (acz Plinius chce że Kon zołci nie ma innym się sprzeczáiąc) osłodzona Cukrem, á w słoiku ołowianym záchowána, do wielu przypadkow pomaga, álbowiem trochę dawszy w winie álbo w czymkolwiek wypić; dech wdzięczny człekowi czyni; á ktemu wielce pożyteczna ná zátrzymánie Vryny

Táż z miodem zmieszána á twarz tym mázáć y oczy wzroku oddawa bystrego y bielmo traci.

na Dychawicę.

Ná Dyſſáwicę.

Krew konſka Ciepła pita dyſſáwicznym ná wielki pomocy.

Ná Zbicie albo uderzęnie

Sádło konſkie ná wſzelakie zbicie y uderzęnie bárdzo potrzebne Tosz bárdzo dobre ná wyprawę rzęmięnia, bo ſię mai táka ſkora wody niebo

Ná Złą Chorobę.

Wenecki Dryjakwie wziąc iáko grochu wielkiego ziárno, białłey kadzidła in ſimili, dyſtyllowány ſiárki (który w Aptece doſtanie) iáko puł ziárna grochu. Te trzy máteryę w moździerzyku poſpołu utrzeć, y ákwawity iáko iey przedtym zá kwartnik przedawano wziąc, y zmieſzai to poſpołu w kiliſzku y Choremu dai wypic á nakryc go poſcielą coby ſię iáko naileppiey zapocił. Choćby ná poły od rozumu odchodził niebędzie mu nic y do zdrowia przyidzie.

Gargáryzm ná Skwinancze

℞ Brunellæ manip. j, Plantaginis manip. j, alias babki, látorośli dębowych manip. j álbo garść zaturey. Rozy Czerwony ſuchy manip. j. To włożywſzy w gárnec nowey, nákryć pokrywką, zálawſzy to pierwey cztermá kwartámi wody: y ták długo wárzyć aż iedna kwartá zwrá: tego. Vewai po kiliſzku y ciepło tym gárdło płokai, mel rosatum włożywſzy w ten kiliſzek pierwey, łyſzkę práſnego miodu á to czynić káżdey godziny rány, w gárdle goi, y ból uſpokaia, potym morwowym miodkiem kiſtka gar:

To

do mázáci á to flegmę z gárdła wyciąga pbatū.

Compoſitio Aquæ Tyriacalis.

Radices.

Anulæ Campanæ
Angelicæ
Dictamni noſtratis
Leuiſtici
Gentianæ
Ariſtolochiæ rotundæ
Ariſtolochiæ longæ ana ℥ 1
Ireos
Aroni
Brunellæ
Tormentillæ
Biſtortæ

Herbæ

Antos
Sambuci
Ozimi
Pulegij
Mentæ
Meliſſæ
Matricariæ
Iperici

Rutæ
Salviæ
Scabioſæ
Cardi Benedicti
Abſinty
Pimpinellæ
Fœniculi
Petroſelini
Aſparagi
Saxifragæ
Tuſsilaginis
Valerianæ veræ
Aronis
Filopendulæ

Semina.

Aranciorum
Cytri
Limonum
Synapis albi
Dauci
Angelicæ
Fœniculi
Carui.

Cumm

Cumini
Oxalidis
Alexandrinę
Hiporiconis
Hyssopi aā ʒ. 5
Abrotani utriusque
Dictami Cretici
Scordij
Veronicę aā m. 5

Flores

Sambuci
Lilię
Antos
Salvię
Boraginis
Buglosę
Primulę veris
Violarum
Liliorum Convall.
Rosa
Lavandulę
Spicę nostratis
Camomillę
Aneti aā ʒ. 1

Hederę
Lauri
Juniperi aā ʒ. 1.
Cumini
Anisi Bacarum
Petroselini aā ʒ. 1

Aromata.

Croci
Cynamomi
Grana Paradisi
Zinziberis
Galangę
Cubibarum
Piperis longi
Nigri
Albi
Zeduarię aā ʒ. 1.
Sandalorum alborum Citrinorum
Rubearum
Gariophilorum
Nucis muscatę
Spicę
Calami aromatici
Doronici aā ℥ 1
Ligni aloes ℥ 11

Rabarbari

Rabarbari optimi ℥ 5
Passularum
Ficuum aā ℥ iiij
Pistachiorum
Pinearum aā ℥ iij
Mellis optimi lib: iiij
Saccari lib iiij
Amigdalorum aā ℥ iij
Mirhę
Opponaci aā ℥ 5
Assi dulcis
Styracis Calamitę aā ℥ 1

Specierum.

Diarodon Abbatis
Aetificantis galeni
Diamargaretonis
De Gemmis
Artoticon aā ℥ 1
Metridati
Teriacę optimę aā lib: 11
Camphorę ℥ 15
Castorei ℥ 1

Conservę.

Rosarum
Buglosę
Boraginis
Melissę
Roris marini
Ambrę grisię ℥ iij
Musci optimi ℥ iiij
Boli armeni
Terrę sigillatę
Corali rubei & albi aā ℥ 5:
Ossis de Cordi Cervi
Cornu Cervi usti aā ℥ 1
Succini ℥ 15

Vini Sublimati Sive aquavitę ter distillatę ex Vino malvatico, vel alio generoso Vino ad quantum triplicatum adhibeat, secundum artem fiat infusio & destillatio.

Camphorę radices, Angelicę, Castoreum Musci Zeduaria ad libitum & alia Cernera Aquę Cordiales possunt imponi ad libitum pro secunda aqua.

Duriora scindantur & oia grossomodo contundantur, medio modo inter pulverem & siccam substantiam. Aromata pulverisentur.

Lekarstwo

R

Lekarstwo bydłu Rogatemu

℞ Hizopu trzie przygarśnie, szałwiey tle, mamuny biały, Ruty to pod iedną miarą po dwoygu przygarśni. Dryakwie bydlęcey beczołkę, ieżeli dość bydła to beczka na 30 sztuk, na 60 dwie Czosnku, sadła starego kęs, miodu według sadła, smoły męcymowy ab axe od osi ostrugai, Juat prochu rusznicznego na 60 bydła na 30 pułfunta Siarki czesi albo sztuczkę na ćwierć łokcia iako wszelkaciś bywa, sadz trawdyciś z kumina. Te ziela drobno skraiawszy umierzec iako nailepi także y te drugie materie wszytkie utrzec iako nailepi y rozmieszai.

Aby Czarownice mleka krowom nie odeymowały.

Dzie pma May Urwać gałązek wierzbowych z listkami y dać ie osmęcić tę Wierzbinę, potym one listki omknąć, y dać ie ziesć z pąstwą krowom pożytkowym, a gałązki zakopać w progu kędy krowy przechodzą pbanu że nie odeimą mleka Czarownice, a ieżeli odeimą muszą ie zaraz przywrócić.

Wonność w pokoiu iak czynić

Wlać w garnuszek wodki rożanej, wsuć w nię trochę Cukru Canaru, włożyć kilka Drzazdżek Cynamonu, potym iabłko iakie wonieiące albo pomarańczą zieloną choć nie dostała bo taka nailepszy odor

ma

ma, nátknąwszy gozdzikami wpuscić w tę garnyszek, y postawić nád węglem rozpalonym, áby to wrzało; Uczyni zapách bárdzo wdzięczny.

Jako kit robić do Fontany kamienny żeby woda nie ciekła

Naprzod wziąć Cegły y utłuc drobno, wapna niegaszonego wziąć wosku y żywice y trochę pokostu, to zmieszai pospołu żeby by się zmieszało wszytko dobrze, żeby nie było bardzo twardo, ani bardzo miękko, a potym lać w fugi. kiedy suche będzie, tedy nie puści wody od pbaw.

Jako Ryby ćmić.

Utrzec Sera natarce y zmieszai z mąką pszeniczną, iedno żeby mąki kęs więcey było. Wziąć Cocullis delefantis y utrzeć na proch dobrze y zmieszai z tym. Potym Jaiec nabić, y zmieszai to społem, a wina kąsek przylać, galeczki z tego czynić albo wywać y rzucać rybom.

Nauka o Stychowaniu y odrastaniu Karpiąt do Rybnych Stawow.

Do Stychowania Karpi zawsze lichem sadzaią, a żeby dwie części ikrzatych było a część mleczatych To iest sześć Karpi ikrzatych a trzy mleczate ss siedm mleczatych a czternaście Ikrzatych.

Gdy ie

Gdÿ ie na tarlisko puszczaią, tego patrzeć, żebÿ brzuchÿ miáły miękkie, mięſſze ÿ białłe bo takie pełne ikra.

Natrzeć ieÿm Brzuchÿ pieprzem tartÿm, ſadzawi, ſolą, Vsmażÿć to w oliwie ÿ w occie, ÿ napuszczać pomaluſku w pęcherz, obwiązawſzÿ bawełną, drotem albo drewienkiem omażuiąc w tÿm.

Nacieraią tÿſ ikro ſamą ſolą.

Sadzaią ie do Strÿcherza ku S. Philipowi Jakubowi bo się iuż w ten czás woda zagrzeie, bo zimney nieradÿ Strÿchną.

Na Zimę wybieraią ie, ÿ ſadzaią ie do pewnego ſtawku na wodę cieknącą dla zdechnięnia.

Poście po rozmnożeniu ſadzaią ie na odroſt żebÿ kroczki z nich byłÿ na miałki ſtawek: a kroczki zowią co pułpiędzi ka pęcia.

Na Zimę zaś wyimą ie zás stamtąd ÿ wsadzą do pewnego ſtaku w cieknącą wodę, iako ÿ z Strÿcherza dla przechowania.

Na Post przesadzaią ie zaś na wielkie ſtawki dla odroſzęnia, a w ten czás iuż z nich piątniki urosną między głową a ogonem ÿ te są nalepſze do wybięnia.

Nota Za pierſzym przesadzęniem z Strÿcherza trafia się że urosną drugie ÿ będą Piątniki, ale niedobre takie, bo ÿ niebardzo potym w ſtawie rosną, gdÿ tak zprzodku prędko poczną, ÿ gnią radÿ w ſtawie.

---

włokę

Włokę tak rachowai

Pręt ma w ſobie łokci 7½ prętow wzdłuż 30 a wszerz Dziesięć to morg. Takich morgow 30 to włoka.

W kwarcie trzeba by Zagonow 15 w zagonie skib 7 a stai 20 Według Chełminski powinno być w kwarcie zagonow 25

Cetnar

Cetnar ma w ſobie kamieni pułſzosta

Ołowiu większÿ Cetnar olkuski kamieniem niż wrocławski.

Cetnarow Olkuskich nie wezmie na iednego konia więcÿ czterech.

Nota Na kapliczkę w Kadlinie wyszło Cetnarow Olkuſkich 50

Nauka około szczepienia latorosli ÿ czego Do tego trzeba.

1 Mieć piłeczkę małą do zerznięnia pieńka, ktorÿ pieniek nożem oſtrym porzÿnai ÿ pogładzić z wierzchu, abÿ się skorka około pniaczka nawnai nie zadarła.

2 Tÿmże nożem rozedrzeć pieniek tak głęboko iako nosz sam szeroki, młotkiem przÿtrzaciwſzÿ, cobÿ się bardzo nie rozłupił, wſzakże na rozdarciu skorki z obudwu stron nożem zorzznąc abÿ się latoroſt tÿm lepi wprawić mogła.

3 Nosz też wÿięwſzÿ z pieńka mieć parę klinikow wesczych niż nosz za ostrzonÿch gładkich dębowÿch, albo trzmielowÿch, wzdłuż

na pułtorÿ

nápultory pięndzi, ktore wbić wolnisko w pośrzodek dla rozszerzenia Pieńka áby się tym snadniej látorośli z obu stron wsádziły, ktore wsadziwszy, tak żeby się z pniaczkiem iako naylepiey spoiły, one kliniki po iednemu iako naylżey weymowai dla przylgnienia latorośli, álbo iezeli płonka pieńka dość na iednym kliniku.

4 Woskiem przyprawionym z terpentyną zálepić statecznie rozpadliny tak ze stron po skorze iako tysz y po wierzchu pniaczka między látoroślami, á to dla ściekania miazgi, áby się tym prędzy przyięły.

5 Skorkami (ktorych potrzeba świeżych nárzynać z tej z wierzchowisk tákowych płonek) obsłonić pniaczek z wierzchu iako naylepiey, dla Wilgotności, y te Skorki niciami statecznie przywiązai.

6 Glinę dobrze do tego rosprawną nie nazbyt miękką coby ią mogł dobrze oblepić, á iesżcze lepiey rogozią w około pniek y ze stron y z wierzchu między látoroślami.

7 Chustą náostatek onę glinę obwinąc y obwiązai nicią.

Nota Látorośli potrzeba łomać w Marcu pokąd pąkowia niepuszczą, y Chowai ie náchłodzie w glinie álbo w piasku, á nie sczepić ięych ász z wielki Nocy, kiedy iusz drzewo wszelakie miazgę ma w sobie. A iako ie łomai umieć potrzeba, ták y zatrzymai iusz tego Experientia każdego nauczyć musi.

Nota W Márcu odkopywaią Drzewa y obkładáią gliną zdunską, á ná glinę gnoiem, á potym oną ziemią co była około korzenia ná wierzchu osypuią. á to czynić co dwie lecie.

Aby Owo

Aby Owoc z drzewa Prosto purgował.

Niż drzewo sok puści, kiedy kto chce przyprawić áby owoc purgował, bądź to grusza, bądź Jabłko, álbo Wiśnia, tedy przewiercieć dziurę w rososze y nálac żywego srebra.

Płonki álbo Szczepy Sádzić

Kto chce áby się płonki álbo Szczepy mocno iąły w ziemi, tedy Sádzić ie ná Zchodzie po pełni miesiąca Oktobra, bo ieźli ie ná Nowiu będziesz Sádził ász do pełni, tedy puidą Szczepy buino, ale nie będą się mocno w ziemi dzierżały, y skoro wyrostą nápadnie wicher tedy Drzewo z ziemie wykręci.

Aby Owoc táki Smák miał iáki Chcesz.

W Márcu poki się iesżcze pąkowie niepocznie pukać świdrem iako dobry pálec dai wywiercić w rososze, y zwarzywszy onego Korzenia, álbo zieła, ostudziwszy wlai w drzewo, á szpontem Sosnowem zábić, na wierzch białem żelázem zaprawić.

Nota Post 15 Oktobris Plewámi lniánymi dobrze osypowai drzewa, ktore chudą ziemię około siebie máią á zwłaszcza Śliwy.

Nota Na Podolu gdzie wielkie Sády są totysz tam obserwuią że co trzeci rok do Sádu nánoc Owce zágániáią y coraz ná insze miesce z nimi postępuią nákształt orowánia, á ták czynią przez cała niemal Jesień áby Owoce niepochybiły.

Płot

Plot Głogowey

Wykopać Głog z korzeniem kiedy liście pada y wsadzić rzędem po sznurze w ziemię, y ucinąc na wierzchu drzewko, tak coby jeno dwa albo trzy palce wzwyż było nad ziemią, z czego potym puszczą się latorośl y z tego pleść plot. A ieżeliby oschło korzenie na sadzeniu, tedy kilka dni go moczyć, a coby drzewo mało co mnieysze było nad wielki palec.

Labirynth Wiśniowy tak Czynią.

Sadzą wiśnię od wiśni trzeci łokiet, a to temu aby w nim ciasno nie było, ale żeby się dobrze dociągały y zrastały ku gorze, a umbrę potym czyniły. A isz trzeba żeby pod wiśniami szpalera była, tedy małe wiśniowe płoneczki ścianą sadzić pod spodkiem, puł łokcia iedną od drugiey, aby mogł dobrze rozeznać labirynth, a nie puszczać iey wysoko jeno związać a przycinać żeby znaczna szpalera była: ani iey tysz miąsko puszczać by nie zgęstnęły.

Nota Wszelakie pestki na płonki sieią o S. Marcinie za dwielecie urod

Brzoskwinię albo Morelle

W Migdał szczepić brzoskwinię albo morellę, tedy będą wewnątrz migdały a na wierzchu albo brzoskwinia albo morel

To Co Przepisz.

Gdy kogo zmia ukąsi Rad, Warzyć Rutę w kozim mleku, y tak z tym chustę maczać a przykładać ciepło żeby iad wyciągało

Natoż maść robić z Cybule a z ruty smażyć z miodem y robić plaster.

Nauka

Nauka około przyprawiania Wina

Naprzód gdy młode winno wstawisz do piwnice a chcesz aby było na długie stanie, dopuść mu bydz niewpełni na dłoni przez półroka, a potym go możesz dolać.

Gdy Chcesz poznać trwałe Winno

Weźmi trzcię długą coby dostała do dna, którą ochędożywszy wpuść w naczynie tam gdzie winno iest, ale ią na wierzchu zatkai palcem: potym gdy iusz będzie ieden koniec na dnie a mało lagnie się tknie, powąchai że onym końcem na wierzchu, ieżli złą woniq poda, toć się iusz będzie mieniło: ieżli dobrą, tedy winno będzie trwało, ale lepsi gdy drożdże we trzci zostaną, powoniane dowiodą tego.

Jako Wodę poznać w Winie

Gruszek Surowych które na moszcz puść, ieżli utoną tam iest woda, będąli pływały tedy nie mász

Druga Wapna niegaszonego kawyłk wlize winna nga albo moszczu będzieli w winnie woda rozsypie się, niebędzieli tedy tym twardszy będzie

Jak Winno trwałe poznać

Weźmi winna w stawce w nowym garku na węgle, a gdy mało wezwre, ochłodź że ię, potym skosztui, iaki smak poda taki ten iusz potym będzie. Albowięc tego powoniai Czym było winno zatkane, iaki Smak y Wonnośći poda, takiesz tysz samo będzie.

Jáko od Winná Wodę odegnáć.

Háłunu Wielkiego ktory bywa wzupách zwodny soli tego wpuść trochę, w Sąd winny, potym weźmi gąbkę á zmaczawszy ią w Oliwie ktorą zátkai usćie Sądu, á oná wodę wyciągnie.

Jáko z Winná Młodego Stáre uczynić.

Migdałow gorzkich, Piołunu, Żywice Sosnowey Czystey, Phengretu. To zetrzy, społem z winęm, á ile uznasz być potrzebę przecedziwszy wley do Winná.

Gdyby Winno Kwáśniáło Rzadu

Korzeń Słodyczki alias paprotki tusz gdzieby słonce niedochodziło, záwiązawszy on korzeń w woreczku, wpuść do Winná ná sznurze ięno nie przesadzai tedy się kwásnośći odráży.

Druga Máćicę białego Winná spal ná proch y on popioł wsuć w Sąd do Wi

Druga Słonin niebárdzo stárych áni młodych záwiąsz w chustę lnián záwieś to á wpuść do połowice winná ná sznurku, á gdy będzie Winno toczono, tedy tysz mász wpuszczáć oney słoniny zá Winęm. A usćie zátkai dobrze, im dłużey słonina będzie tym winó lepsze

Drugie Oliwey wpuść ná Winno, tak iżby ie przykryła.

Ktorych

Ktorych się Czásow Winno mięni.

Każde Winno rádo się mięni tego Czásu gdy dnia poczną ubywáć od S. Wicie, Czásu rozány trawy y winny gdy kwitną: Czásu Caniculy y Czásu gorąca wielkiego, tákże czásu mrozow wielkich. Tesz gdy deszcze idą wielkie. Zá się tysz gdy wiátr z południa y z záchodu, tesz Czásu Gromow y błyskánie, gdy tysz Pliades álbo Siedm gwiazd złączą się z miesiącem.

Jáko ma być opatrzone áby się nie mięniło.

Soli palony ktory tám wpuść, oná się nieda mięnić, á metnośći odpędza.

Drugie Sięmię lniane álbo drzewo Dębowe spalić ná popioł w winno wpuśćiwszy niedopuszcza się mięnić.

Gdy się iusz Winno zmięni Remedium

Miodu prásnego Czystego z tymże Winęm zmięnionym pospołu uwi potym wley w winno á kięm zmieszai wespołek, tedy zás smaku ná będzie.

Drugie.

Háłunu de Rocca w Aptece, rożey Cukrowány tyle dwoie iáko oboie pierwsze záwarzy, á gdy miod odszumowány ostudzie, tedy Háłun mieldno zetárszy w miod z rożą Cukrowáną włożyć, á dobrze wespoł zmieszáć, y w winno wlać. Ale pierwey winno przetoczyć, potym wstrząsái y tám y sám áż się dobrze umiesza á usćie niezatykai przez ieden dzień.

Tedy Winno

Kiedy Winno zwłoczkowáćieie.

Dai Wszynie wiosło żeby się w naczynie wetkało tám winno trzebá zkłócić y kazái ie bić naprzemiany dwiemá Młotom. Potym ie przewrócić usstą ná doł przez trzy dni, Czwartego záś postáwić wedle obyczáiu: pod Szpuntem pátrzai pakiem pleśni od ktory się krás rzuca. Albo krowę wydoiwszy piasku w mleko wsypái y wpuszczái wwin

O Przetaczániu

Gdy wiátry wieią z pułnocy, w ten czás winno dobrze przetaczáć, ále nie podpełnią miesiąca bo bez potrzeby rádo kwáśnieie.

Gdy Winno Spleśnieie.

Prosá gorącego ná Pánwi álbo na dáchówce uprażonego w worek wsuń, á na sznurku w beczkę często odmieniáiąc wpuszczái.

Sędy iáko opátrzyć dla Pleśni.

Wapná niegászonego włoż wsząd winny, ná nie wli wrzącego wi zá Uszcie zatkawszy dobrze, taczái Sąd y tám y sám potym niechai postoi, á gdy wystydnie, wypłócz ze zimną wodą, á gdy iusz winná náleiesz, tedy Chleb z prosá upiekszy Sędy zatykai to bronić będzie od pleśni.

Na Wypráwienie báreł do Winná y Małmázyi

Wziąć winná dobrego coby niekwáśne było, y zágrzai ie dobrze,

do tego

do tego przymieszawszy trochę goździkow tłuczonych, to społem zá: grzawszy wlać w báreł, y zátkawszy Czopki áby żadnego oddechu niebyło, suchą báreł álbo dobrze wysuszoną wszędy nápoić tym.

Winno Przypráwić Wiśniámi.

WZiąć Wiśni prawie dostałych Czarnych, natłuc ieych w moździerzu iszby się y pestki potłukły w nich, wárzyć to w gárcu żeby dobrze powrzáło, á przestudziwszy to dobrze, mieszek płocienny uszywszy wpuścić go w winno y wlai to w ten mieszek. Ták wiele tego warzyć, iákoby winno tym się utemperowało, wedle upodobánia Czer: wonośći, á kiedy się powidła czynią z wiśni, tedy może tysz przylai piestnagu w tenże mieszek, iedno żeby ostudzonego.

Piołunkowe Winno ták przypráwić.

WZiąć przygarśnie piołunku sámych wierzchołkow y moczyć w Chędogi wodzie, z godzinę, y do tego ze dwá kierszki rutty, y ze dwie sztuce Swiotkowego korzenia, y włożyć to wszystko w worek coby się dwie bárełe wlały, wtoczyć náto winno, Zárazem będzie Winno dobre piołunkowe.

WWęgrzech ten iest obyczai około dolewánia Winná.

W Piątek każdy przed wschodem słońca y dolewa y ociera Winná, zwłaszczá gdy go odłączyć chce pewną liczbę ná długie stánie. A to dla tego isz się nigdy nie mieni áni burzy y trwałe iest ná długie stánie.

Ocet

Ocet iáko Uczynić.

Korzeń rodkwiány do winá albo piwá wpuść á będzie Ocet dobry.

Drugie

Liście Chrzanówe ná przod z mocnym octem starte, mąki żarny wziąć y to zmieszáć, Ciasto udziáłái y piec z teo Chleb, potym go złamáć y w piwo wpuścić Ocet ſilny uczyni y náprawia náwarzony.

Drugie.

Winná dobrego wocokolnie zátkái dobrze y wstaw w pąnew albo w gárnec żeby długo mieszając wrzało, tak się stánie.

Kuropatwy ták lecie Chowáć y wozić albo y wſzeláką Zwierzynę.

Odwárzyć wpoły kęs ieyeś posoliwszy, y wyſuszyć z wody áby wyciąkły, potym Ciasno w fáskę włożyć Ieroci nakłáść polać winem y zábić w fásce, iáno tego ręką nie dotykái.

Náuká budowánia Lodownie

W Piasku coby nie w loco humido wykopái wzdłuż ná 10 łokiet wſzerz ná 8 wgłąb ná 6 Palámi dębowemi obstáwić, ociosawszy ie, może oplesć chrostem rokitowym, albo tyſz stawiáć pale podle ſiebie Dno brukowáć kámieniem, Lod kiedy naiwiękſze mrozy mátemi ſtukámi ukłádáć, á ná noc polewái wodą, żeby zmarzáło, y ták długo kłáść áż się wypełni coby ná Stopie. Ná ſzterech łokiách nádmą poſzyć, y uczynić wescie a Septentrione może wpoiśrzodek Státek iáki albo

albo beczkę wstáwić y lodem obstáwić, aby támże zámárzłá, áto dla záchowánia zwierzyny.

Piwnica iáka być ma.

Piwnica Winna ma mieć otwor ná pułnocy, w zimnośći á dáleko od Łáźnie, Stáini, Studni, Rzeca, Lachy, Játek, y wſzeláki przykry wonnośći mieyſce ma być obráne. Sendy z winnagm od Zachodu y południá, á okna zwierzchu. Drzwi piwniczne máią być ná Wschod álbo ná pułnocy Ustáwicznie otworzone.

Z Rozmárynem Ták się Spráwowáć.

1 W Kwietniu go Szczepić. A to tak. Weźmi látorostki z niego álbo wierzchy ták długie iáko pálec długi, ktore látorostki ná koncu mięſzym nátłucz, álbo zębámi nágryzni, álbo nożem nákrzyſz dwákroć rozerzni, á weźmiesz dobrą Czarną z prochnem zgniłey wierzby mieszáną wetkni, á ostrcz áto z Donicą álbo Fáską wstaw w Cień pod drzewo, á ná deszcz wystáwiái, á tego strzeż by ná słońcu nie było á ná noc ná rosę wystáwiái.

2 Te krze ktoreś przez zimę przechował, z fásek álbo z donic wysadź po Zimie ná ostatku kwietniá, álbo w máiu w ziemię ná Zagonki, ále w táką coby ná wilgoci, á ktora by byłá leśna to iest z liściá miedze ták będzie przez cáłe láto w ziemi, á po wsádzeniu w ziemię ná káżdą noc polewái do tego dniá áż się przyimie.

Lecie

3 Lećie nágotui proſtná z Wierzby ktore zmieſzai z gnoiem kro:
wiem, á z dobrą ſzarą ziemią, niech że leży przez láto nágro:
mádźie w cieniu kędy, á gdy będźie po S. Michale, tedy krze Ro:
zmárynowe wſadź. Wſzátki w tę ziemię ktora przez láto ták
ná gromádźie leżáłá, ná ſypawſzy iey w te faſki y polawſzy
wodą, y vmieſzawſzy dobrze iáko ćiáſto y pokrapiáć ná noc
wſzyſtkiego áż ſię przyimie.

4 Jáko będźie od S. Symonie Judy tedy on rozmáryn chowáć ná noc á ná
dźień wyſtawiáć.

5 Jáko prędko mrozy przyćiſną, ſchowáć go do piwnice, tylko żeby
okno było otworzono, áby go wiátr dochodźił. Bo gdźieby go wiátr
długo niedochodźił, tedy ſię zatchnie. Chybá kiedy mroz tedy
y okná pozámykáć, bo gdźieby zmarzł tedyby uſchł.

6 Gdy ſię tyſz deſzcz tráfi zimie tedy go z piwnice wynieść ná deſzcz, á
ná noc dla mrozu znowu zniyść do piwnice. A gdyby długo mro:
zy ſtały, żeby długo muſiał być w piwnicy, tedy y tám
polewáć álbo kropidłem pokrapiáć wſzyſtkiego raz dobrze.

7 Tego ſtrzedz áby go kto gáłęźi nie ułomił krádźieżą, boby wnet uſchł.

8 Bo zimie ták go w ziemię wſádźić iáko niżey nápiſano.

Robotá Grabarſka.

W Robocie zámyka ſię prętow 20. Pręt mieni łaſk 4
alias łokci 32.

Laſká

Laſká ták wſzerz iáko y wzdłuż ná łokci 8 w głąb ná
trzy ćwierći. Tákich laſk w pręt 4 rachuie ſię.
Od prętá wzláſzczá gdy trudna robotá, á k temu gdy opodál
to ieſt ná ſtáie álbo dáli, wywozić ſlam przyidźie álbo tyſz
y z trudnośćią iáką, ná co muśi ſię reſpectowáć, poſpolićie poſtę:
puią po groſzy 12 á gdy trudnieyſza robotá więcey.

Rży od cáłey roboty	Cpſ	2 /2
Grochu	W	1½
Jęczmienia	W	1½
Pſzenice	W	1
Proſa	W	1
Tátárki	W	1
Piwá beczká	po	1
Strona mięſá y ſádło		1
Máſłá rożno		2
Gomołek z groſz:		30
Kapuſty Ceber		1
Soli Miár		2
Siemienia lniánego miárá		1
Ná mięſo ſwieże	gſ	12

Gdy záś rowna robotá, alias co żi to ręką odrzucáć może, iuſz niſze
ſtánowimy około niey być ma. To ieſt przymowy od prętá gſ 8

Rży

Rzy mierteli 5 Legumin tydze wszytkich po wiertelu
Piwá beczká iedna. wisze potrzeby ut supra.

Sok Wisniowey

Wziąc Wisni Czarnych co mogą być naidoirzalsze, á zbierai ie wpogodny Dzień. coby áni rosi, áni Deszczu namni nie było, y odbieráiąc szypułki od nich wsypai ie w iáką Wánnę albo wstągiew coby miáła dno mocne. dai ieym ták dwa dni y dwie nocy postać: potym drewniánym Wierciołkiem potłuc choćby tysz y kostki niektore się potłukły nic to niewadzi. A gdy iusz prawie dobrze się umiesza, wziąc Konopnego płotná bielonego worek, y ták z kostkami wyciskai wszrubie albo wpraśie iáko winno, á potym ten sok lać w Báryłkę. A ten ktoryby kto mieć chciał ná długie stanie, lać w Báryłkę mnieyszą. Aiż pospolicie około drzewá gęstnieie iáko w ązrobai, tedy trzebá czym ostrem przepołnąc áż do srzodku; albo wziąc tego gęstego wziąc y zmieszai z winnem, ále do sámego ktory ma stai ná długie látá nie trzebá nic mieszáć gdysz może trwać do 5 y 6 lat. Ktory pospolicie do stołu ma stać, do tego przylewáią winná áby nie ták gęsty był

Nota że w Báryłkę trzeba tego Soku 10 libras medicinales

Sok Pig:

Sok Pigwowy

Wziąc pigwy obrzei ie czędogo y okroic ie surowe, ieno nie wiele razem, y rozkrawai ie ná czwory álbo ná sześciory: á okroiwszy czędogo płokai ie dobrze, y wárzyć ie ták długo w wodzie áż będą miękkie: potym przez mieszek przecedzić, poki rzadki nie poidzie zeby nic kámienistego, álbo bardzo gęstego nie szło, potym smáżyć z Cukrem wespołek ták długo áż się zgęstnie y lać go wformę, á z formy przekładai do pudełek, ieno trzebá áby tylkie pudełká były iáko y formá.

Wierz o Zamęściu P. G. S. Rogozinski

Wuinką, Siostrą Żoną memu Małżonkowi
Siestrzenicą Synową zostawam Wuieni
Męża Matki Bratowa przez me Harozięśnie
Wywrociłam ná nice sámo przyrodzenie
Jeśli Dzieci národzę ci mili Synowie
Oycu będą Siestrzeńcy Matce Bratankowie
On ieym Wuiem y Oycem ia Matką zostawszy
Będę ieym oraz Ciotką krew ze krwią zmieszawszy.

Kopr Jáko Kwásić

Naprzod gdy się dostoi pozrywai y zplesi każde grono, do mego ma być

Ocet Winny prawie dobry, ktory zwarzyc y odszymowai dobrze trzeba potym zalai ocet u ognia asz do trzey Smaki przyidzie, tak isz gdy go z łozkie iezyk zwęsfiece. Gdy iusz taki będzie od ognia odstawic, y Czekai aszby dobrze odstodł, potym tey kopr zalai, y dobrze kamieniami przyciskaiąc w statku iakimkolwiek bydz moze. Niech będzie bydz w Glinianym bydz w Drewnianym. Vkładai się zmin nie potrzeba, iakoszkolwiek w ktory wszystko zaiedno, byle iano kazde grono poplecione było, a ocet zeby był dobry, bo na tym więcey nalezy, tylko tysz tego potrzeba, aby octu zawsze dostatek było, tak, zeby zawzdy wpełni był: tedy chocby do wiecz lat stał, dobry będzie.

Dyariusz Pogrzebu Jaśnie Wielmoznego JeoMści Pana Stanisława na Koniecpolu Koniecpolskiego Kasztelana Krakowskiey Hetmana Wielkie Koronnego w Brodzech d. 31 April: odprawionego Anno 1646 drukow

Ciało Nieboszczyka J. P. Krakowskiey w sklepie dosyc przystoinie lezało, Katafalk o sztercech Stopniach, Dwa Axamitem Czerwonym, a dwa Suknem takze Czerwonym obite. Truna wielka Axamitem Czerwonym, Srebrnymi złocistemi na złotym pasamanie Cwiekami obita. W Głowach Tablica wielka Srebrna złocista z Herbami, w Nogach Krzysz Srebrny stał na trunie. Buława złocista turkusami Sadzona. Szabla w złoto oprawna z Rubinami. Szyszak polerowany złocisty, na koło Sztukami Dyamentowymi osadzony: za Szyszakiem Kita wedle Szyszaku Karwasze z Turkusami złociste. Lampy na koło wisiały, Swiece w lichtarzach na koło Jarzęce. Sklep Szkarłatem obity, ktory nad Truną od Swiec poczerniał. Ołtarzow trzy. Za wielkim ołtarzem z Muzyką Spiewacy. Na Warcie we dnie y w nocy koleią Słudzy straż odprawowali. Przed Sklepem drugie dwa Sklepy Kirem Czarnym obite z przysciá asz przez na mur Suknem obito Czarnym. Goscie przed tymi Sklepami zawsze ktorzy przyiachali J. P. Chorąży Koronny Syn Nieboszczyka, J. P. Woiewoda Bełski y inni Jegmość PP. Koniecpolscy młodzi witali y Przyimowali. Piechota dwiema Szeregami Załobna Stała na podworzu. a do Ciała wszedszy Lytania o Naswietszy Pannie, Salve, Dies irae Spiewano. Muzyka Competens. Do Spiewakow przybył pridie pogrzebu Dworski P. Balcer.

Vltima Aprilis Pogrzeb. Dzien Cichy y wesoły. Wrota tylne dostatnie Szkarłatem Czerwonym asz przez na mur obito, ktorymi wyprowadzano Ciało. Woz Czarno obity. Z Ciałem ruszeli się, ruszono perorował na mieiscu J. X. Iwanicki Canonik Łucki krotko ale Smáczno. Truna na Wozie. Całon Axamitny Czerwony, Krzysz biały teletowy, Kitaika biała na koło Całona. Herby dostatnie na Telecie Karmazynowym. Słudzy Całon z Swiecami białymi nieśli w Kapach Karmazynowych Axamitnych. Tegosz Axamitu Kapy na Koniech y Woznicach zmicach. Kon ze Srebrem Axamitny Czerwony. Konie rosłe y bystre, ktore Masztalerzow sześć w Atłasowych kapach Czerwonych prowadzili, y z mieysca się ruszaiąc z dział bito. Konie poczęły na kiel brać; Stangreta Kon wspiąwszy się zbił, y pas ieden axamitny zerwał. Cechy mara armata koło mar szły, ktorych przy przystoinymi Całonami okryto tych ze Swiecami niesiono. Przeszli 200 Ubogich Bab a Dziadow. Za Marami Cerkiewnymi Processia Popow 26 Protopopow 3. Za tymi Compania bracka w kapach białych płocziennych z Swiecami. A znowu niemiecki Companiey Cztery Chorągwie, Strzelbę na dół obrocewszy: Bębny w kirze Czarnym. Zakonnicy za Gwardyą. Carmelitow Szarych y Franciszkanow par 16. Bernardynow par 23 Dominikanow par 32 Swieckich księży niemało. J.X. Biskup Łucki niosł Krzyż Pontificaliter Ubrany. Trębaczow Surmaczow 20 Doboszow z bębnami 6. Konie ciężne Tureckie strojno po usarsku ubrane po 12. Sześć w kapach. Jeden w Białey Złotogłowowey. Drugi w Teletowey Czerwoney. Trzeci w Tabinowey Czerwoney z kwiatami złotymi. Czwarty w Telecie Lazurowym. Piąty w Zielonym Telecie. Szosty w Ceglastem Tabinowym ze złotymi kwiatami. Sześć bez kap pod Kitami, pod Siodłami Czaprągami roznymi y Bogatymi. Masztalerzow 12 w Kapach Atłasowych Czerwonych, ktorzy konie prowadzili a ubrane Koni:

Miedzy

Miedzy ktorymi był ieden pod dwiema Zorawiemi Skrzydłami. Masztalerzow 6 W zbroiach pod piorami w łampartach. Za Końmi zaraz P. Brodnicki Chorąży Chorągwie J.P. Chorążego Koronnego na koniu Tureckim strojno Ubranym, w zbroi Smelcowanej po brzegach złocisty, y wszystko takimże z Copią siedział. A zatym Towarzysz Ubrany w Pancerz niosł Pałasz za Koniec Ujęwszy, axamitem owiniony, na plecach tarcza. A w tym osoba J.P. Komorowski Rotmistrz Kozacki, bardzo Staturą a osobliwie brodą do zmarłego J.P. Krak. podobny: w żupanie Karmazynowym Atłasowym: w Soboli Ferezyey z petlicą Dyamentową: Kita z zaponą za Kołpakiem, Buława Turkusami sadzona w ręku, na dzielnym y Bogato przybranym koniu. Ale szaty nieboszczykowskie były, ktore się przy osobie zostały: Kon nazad z Kitą powrocony. A zatym Ciało Ut supra. Koło Całona Sług 36. Za Ciałem konia prowadzili Ubranego Turcy dwai w zawoiach w Sukniach z Turska zrobionych Atłasowych Szkarłatnych. Za tymi Giermek w Pancerzu ze znakiem Hetmańskim, na Kopii maziettka y pioro strusie przebite. Nastąpiły osoby żałobne mężczyzna ut moris przodem, a za mężczyzną Białogłowy. Gości małoco było z Senatorow. J.X. Biskup Łucki sam Celebrował, a oraz od gości łacinnie dziękował. J.X. Biskup Wołoski a oraz posłem od Xcia Jegomości Kanclerza W.X. Litt. J.P. Krakowski.

Ten posłem od Krola JeoMści. J.P. Woiewoda Poznański ten posłem od Krolewicza JeoMści Karola. Ich JeoMość P. Woiewoda Ruski. J.P. Woiewoda Podolski. J.P. Woiew. Bełski. J.P. Kamieniecki. J.X. Custos Łucki Ten posłem od J.X. Krakowskiego. J.P. Lubowicki Sekretarz J.K.M. od JeoMści X. Olszowskiego Podkanclerzego Koronnego. Od J.P. Canclerza Koronnego wołano po dwa razy posła nie było. Od J.P. Marszałka Koronnego posłem J.P. Brzezinski. Od Jmci P. Woiewody Wileńskiego Poseł był. Było inszych Posłow nad to kilka. Urzędnikow Ruskich, Podolskich, Wołyńskich y z Rycerstwa Rotmistrzow Kawalerow Towarzystwa Jezdnego poczęści. J.P. Podskarbi Koronny od ciała perorował, długo y pięknie wszystkim Jedmościom dziękował. Ciało dosyć honorifice w kościele postawiono. Katafalk o trzech stopniach axamitem obity, Świec kopami stało. Lamp na koło trzynami wisiało, a w pośrzodku Anioł srebrny z Lokalskiego własztoru lilią trzy maiący wisiał. Kościoł Adamaszkiem czerwonym od wierzchu aż do ziemie obity. Kaplica w ktorey leży ciało (tam iest złożone) aksamitem czarnym z pasamonami szerokimi złotymi obita. Msza śpiewana. Muzyka głośna y gromadna. Vocalistowie dobrzy. Balcerek Czoter. Kaznodzieia z Brodow Probosz lepiey niż dwie godzinie, powiedy iuż y między kazał: wszystkim ię ktory radszy słuchali upodobał: głodnym zaś secus. Circa Conclusionem J.P. Krakowska umdlała, y z kościoła wyprowadzona, kto

rey

rey nazad iuż niepowrociła y z JMścią Panią Woiewodziną Poznańską.

Pokazanie Kościelne Zwyczaine circa Cadaver Ceremonie. Że odprawiwszy Towarzysz z Kopią na bystrym koniu wiezdza, kościoł nie tak rosły a tylko od Świec iasno, ludu pełno, począł się komosić. Atoli z kopią Towarzysz skoczy, obalkę ktora w pułkościoła kopią zkruszy, a koń w bok, wspiął się na gmin ludu, y na białogłowskie ieszcze pierwsze ławki, białogłowey podławki, a na placu kilka męszczyzn zranił, a osobliwie Zadem uderzył rodzonego brata J.P. Brodnickiego, ktory na tym koniu siedział, w szablę nogą trafił, podwy y szablę wpuł iak przeciął. wzoyś srodze ranił, y samego prawie na śmierć rozbił. A potym osobą mimo Katafalk (na ktorym ieszcze trumna stała) skoczył, y na dom dol trafił, ktory przeskoczył, żadem tylko zawadził, ale się prędko dobył, y nakiel wziąwszy ku ołtarzowi z Kawalerem skoczył, gdzie się Kapłani y inszi adherentes strachu rabrali, ieden na drugim za ołtarz y do Zakrystyey iachał, iuż tam y Biskupa Laicy prosili prędkiego nie pozwolili miesca: aci z wielkim strachu a oraz y niebespieczeństwie byli. Interim Caualer przestraszony z konia zsiada, a koń iako znowu do białychgłow nakoło Katafalku, tandem z wielkim hukiem nadbrzyczony, Buzdyganami, Kiiami, laskami, w łeb zbity, y ledwo iuż za głosem J.P. Chorążego Koronnego niezabity, z kościoła wyprowadzony. Siodło na nim obrzynaią, Rząd zdeimuią, a w tym Salue iak znowu dżyro: Koń się wydarł, między piechotę wpadł, siła ludzi potrącił y naranił,

kuzawłoci

Ku Zamkowi do Stainie bieżąc. A potym druga Osoba z Pałaszem z Kárcerzu do Kościoła ná Koniu wpada, Giermek zá nim, ále záhámowáni nazad z Kościoła wyieżdżali nieodprawiwszy rzeczy iuż dáli Ceremonicy. Ciało do Grobu włożono przy Bębnach Trąbách, Salue głośno dawano y z dział biło. A potym Jednosci Bło Posłowie z Condolentią nástąpili, iedni Cicho á drudzy głośno perorowali. Itis peractis do Zamku w Káretach powrocili. Predko potym według regestru gości wołano, y każdego Competenter Sadzano. Obiad z połtowieczerz. Po obiedzie godzinę dnie w noc rozeszli się ibant qua poterant. Białegłowy w osobnych pokoiach. W Stołowey Izbie dosyć było ochoty, dosyć y Gospodarz z siebie Czynił. Nazaiutrz Całe iuż nie tak przy bogátey offercie tylko że bez Strachu J.X. Biskup Wołoski Celebrował. Concurs iuż nie ták wielki w Kościele ex Magnatibus. J.X. Biskup Łucki rano odiechał. Kaznodzieia z Colegium Barskiego X. Wolski Soc. Jesu krotko y mniey gorzey kazał. Obiad obiadem Ochota Ochotą. Trzeciego dnia iuż tylko domestici zostanaią.

Saepe dies post tres vilescit piscis et hospes.

Dziękowanie za Pannę Młodą

Alcibiades w dyskursach mądrego Arystotelesa y w Rzymski Eloquentiey biegły, zá wielkie to szczęście poczytał gdy propositum ich niektore się zawczesną Skutku y Effectu swego dondzie. Verificare że to w Canal-

rze

rach ktory podługim á nader niebespiecznym po morzu żeglowániu pozmaach y nieczasach burzliwego morza do tákiego z nawami swoimi przybiią się portu ktorymby Ofiarą y zdrowia swego powierzyć mogli. Iego nos in Vltimis szczęście swoie kładzie, gdy szczęśliwym dowcipem Platoná w dyskursach ścigaiąc, w domu mądrości zasiędzie. Za wielkie to szczęście Sobie Żołnierz ma, gdy animuszem nieustraszonym odpor Nieprzyiacielowi na zdrowie miłey Oyczyzny nástępuiącemu da. Jest y tysiąc inszych Szczęście doczesne ná świecie: ále iák wielkie iest: tego áni inuenta woia, áni dowcip w ciemnościach padołu ziemnego będący podołać może. To ia tylko co animusz szczery J.P.N. w sobie zamyka imieniem J.Pana Młodego swego wszystkiego Państwa representuię. Ato dość ná tym że on dość doznawszy wszelákich pociech w domu zacnym Wasz WM Państwo dość głośno słynącym przy wielkim urodzeniu ludzkości; zá siad ná tákim porcie z ktorego sobie iákoby z zdroiu obfitego długie y fortunne przy pomyślnych pociechach pomnażánie szczęśliwie obiecuie. Lecz to nád insze y naiwiększe szczęście przekłada, iż dziś z Boskiey Providentiey dostał towárzyszką żywia swego; dostał Serdeczności pożądáney; dostał fáworow przyiaciela y pociech oboiey fortuny: ktory stąd nieodmienny zachowáć ią spodziewa się. Szczęśliwy niekiedyś mniemał być Paris gdy Helenę cnot skarbnicę z Greciey uwiodł: lecz to nieszczęsnym ale zgubą wszystkich Troie było. Szczęśliwy był y Vlisses. Lecz Jegomość nie wspacznych kół záwiesł fawory fortuny gdy nie zguby ále ozdoby dostał podpory. A co większa że dostał

Tákiego

64 Takiego Przyiaciela, ktory w frasunkach pocieszeniem, w chorobie rádą, á in diversis coloris szczescia wszelakiego mutaciey wiernym y ukochanym stawi mu się przyiacielem. Zatem tedy tak zacnymi y wysokiemi Cnotami przyozdobiony kleinot JeM. Ktory wprzod wszech rzeczy iako nieprzebranemu wszelakich pociech y błogosławienstwa zrzodłowi; á potym y WMM swemu Mściwemu Panstwu iako Rodzicom y opiekonom miłem ea quae decet animi submissione & obseruantia dziękuie. Submittuie się tysz y w tym WM Mm Mściwemu Panstwu y WM dziś WKS Pannie tako honorificentia iako dobremu y baczącemu przyiacielowi Małżonkowi, ktory pomaga na osłonienie łaski zdobyty: na dobrodzieystwo sobie dane Małżonki iako miłego Przyiaciela rownie zacnych Rodzicow czcić y szanować będzie. Tego sobie życzę y oto Stworce Naywyższego proszę aby w długi w łasce iego świętey w pomyślnych pociechach długi wiek przebiegszy oraz społnego potomstwa radości y domu swego ozdoby odniesli.

Walne Sprawy
Albo racy Seimowe Witania Krola JMści y roznych Senatorow Wota.
A Naprzod

Mowá

Mowá JOMSci Xdzá Andrzeia z Leszna Leszczynskiego Biskupá Chełminskiego Podkánclerzego Koronnego, imieniem Krolá JOMSci do Kołá Rycerskiego ná Seimie Coronationis w Krakowie. 1649 65

Zá przedwieczną Prouidentią Boską, á wolnymi wolnych Narodow głosami obrány Szczesliwie Krol y Pan Nasz miłosciwy, á Czwarty dzis temu przez ręce Swiątobliwe pámiętnego in multam posteritatem, przez szczęśliwą tak trudnych y zamieszanych Interregni Czasow Rzptey directią, á Primasa uacius y ukoronowány, zasiada dziś pierwszy raz ná tym Tronie, cáłości y bespieczenstwie powierzonych sobie od Boga Panstw z Stanami Rptey Seimowe zaczynaiąc Consultacie. Zasiada na tym Tronie, ktory tak wielu Naiasnieyszych Polskich Krolow, á Swiątobliwych iáko Przodkow, tak swiezą Pámięcią, Oyca y Brátá swego, wielkimi y niezliczonymi Cnotámi, mądrym y łaskawem Rptey sprawowaniem, tot in Rempublicam beneficiys iest Consecrowány. Ktorych gdy sobie przykłády przed oczy JKMść wystawia, co kolwiek w tak wielu mądrych, y przez wszelakie rozmaity formy, ktory y Panowie y Panstwa są podlegli, dobrze zwycwiczonych zwierzchnictwa lebnego y do dobra Rptey należącego, obiera sobie do naśladowánia. A coby zaś znaidowáło się, lubo się znaleść nie może nic przeciwnego, álbo práwom, swobodom y zwyczaiom tey Rptey należytemu, każdego dobrego Monarchy pánowániu odrzuca y odrzucać będzie. Zasiada ná tym Tronie, z ktorego Iustitia decernitur, plena in malos, gratia in meritos emanant, leges communi omnium consensu conduntur, czego włożona ná głowę JKMści Koroná, dane w ręce Sceptrum res utraque sacra, są znakiem. To uznaiąc JK. Mość, y wiedząc ze Krolowie, iáko we wszystkim tak osobliwie w tym vice munereque Dei in terris funguntur, y ktory z nich stitare iustitia proxime ad Deum accedit, sprawiedliwym krolewskiem imieniem tytułowaić się może, tak się oto starać będzie, aby nietylko Diademate albo exteriori cultu, ale interno habitu et mente Regia, tym wszytkim co po Bogu krolom należy, prawdziwym pokazał się być krolem. Fundamentem iest wszytkich porządnych państw, krolestw, wszelakiey sprawiedliwości, na ktorą krol nad krolami y agonizare każe, usque ad mortem certa pro iustitia, et Deus expugnabit pro te inimicos. Założy y ten fundament szczęśliwego panowania swego W.K.M. Nie może subsistere długo żadna Rzplta, kiedy recte factis praemia nulla extant, nec supplicia poenis; będzie tym działał W.K.M. swoie stabilire panowanie, iby dobrze zasłużeni Rzptey y W.K.M. ludzie, ktorzy zdrowia y substancie swoie, za całość oyczyzny, za dostoieństwo W.K.Mści odważaią, należyte od W.K.Mści odnosili nagrody. Nie mogą być Regna diuturna, nisi praesidio legum firmata; tę W.K.M. całe zachowywać, iezeli w nich co hactenus exorbitatum przez kogo, w porządek wprawić, nowe non nisi beneplacito wszytkich stanow obiecuie, novitates żadnych, iako liberae gentis inimicas nie dacze, ani seymi inferre. Zasiada iescze W.K.M. na tym Tronie, ktory waleczny Mars y zgodny miły pokoi z drugą stroną obstąpili, od tak wiele zwycięstw, triumphow naiaśnieyszych Krolow Polskich, a przodkow W.K.M. szeroko rozprzestrzenione Korony tey granice pokazuiący, y iako wszytkim tym, ktorzy miesce to zasiadali, tak W.K.M. teraz zasiadaiącemu, przychylnym się być oświadczaiący. Od tak wiele czasow, rozkoszy, pożytkow, w ktorych nas tesz iuż było tak rozpuścił, zesmy w nich exorbitowali, przed oczy nam wystawiaiący, y to wszytko za szczęśliwego W.K.M. panowania obiecuiący. Doznalismy teraz tanto Rptca

mało

mało, że za zaconaniem Tronu tego, za przemienieniem się z Rzymskiego tego do niebieskiego krolestwa S. Pamięci Krola J.M. P.N.M. y ci felicissimi Custodes Tronu tego wacowali, y gdzieś byli odstąpili; Ale wracaią się ad pristinam sedem, ktorą sobie dawno ulubili, y znowu Maiestatowi W.K.M. czynią assistentią. Wracaią się straszny nieprzyiacielowi Mars gdy na imię tylko obranego W.K.Mści niezbożny Rebellizant przestraszony do tego w ktorym złością swoią wywrat Rebellią ustępuie miesca. Wraca się do tego Tronu miły pokoi gdy tymże wiadomości swoiey złości zapamiętały nieprzyiaciel pokoiu pragnie, tractatow żąda, gdy Bracia Nasi zwyzuci z maiętności y substanciey swoiych, a po cudzych kątach mizernie się tułaiący, iuż do gniazd y domow swoiych bespiecznie wracać się poczynaią. Przyimuie ochotnie oboię tę assistentię przy boku swoim W.K.M. y z tym się oświadcza że będzieli tego potrzebował Mars, dla całości Rptey, ani subterfugere labores, ani recusare pericula, ani parcere facultatibus, ale przykładem przodkow swoiych swoie zdrowie odważać chce. Uciesznieli tyż tę a miły nastąpi pokoi, ponet W.K.M. vires cum Rptca, y pokaże że wolnemu narodowi panuiącym krolom, non sui curam habere potrzeba, ale oto się starać, aby za szczęściem tego, ci przez ktorych wolne głosy iest obrany, szczęśliwymi z wszytkich miar zostawali. Zyczyćby było sobie W.K.M. non in tam calamitoso et deplorato Rptcae statu curam oney suscipere: bo iezeli ciężka iest pacatam usque Rptam y onę conservare, daleko cięższa turbulentam y w niey collapsa corrigere, sparsa colligere, perdita recuperare, deformia reformare. Ale żyie ten ktory solus ponit Diadema fronti, quem genuflexi tremunt reges, a iako Koronę włożył na głowę y berło dał w ręką W.K.Mści tak diriget gressus y pobłogosławi szczęśliwe

Panowanie

Pánowánie W. K. M., że iáko wszystkimi Krolewskimi Cnotámi, ták felicitate przodkámi swymi iednymi zrowna, drugich superabit. Czyni do tego dobrą nádzieię W. K. M. ták skłonnych przeciwko sobie ánimuszow wszystkich ſtanow, á osobliwie W. Miłow, ktory tu náſzym meiscu imięniem Bráci ſwoieych stawacie, powolnośći, nie mogę iedno bárdzo mile tych W. K. M. P. M. te nasze powinszowánia y Vota, ktore oddáięcie W. K. M. szczyre, bo z swobodnych serc pochodzące. Wie to dobrze W. K. M. że Krolom y Monárchom, ktorzy contrent multitudines do fortunnego Pánowánia, nie należy placere sibi in urbis nationum, ále mieć miłość, że z poddánych bez tey nikt áni długo, áni bespiecznie Pánowáć może, Tą się zawsze Krolowie Polscy przed potężnymi Monárchami szczycili. Że W. K. M. w serca W. M. życzy sobie ták instillare, żeby się wkorzeniwszy żadney nigdy odmiánie nie podlegáli. Jáko tyż dobrotliwa W. K. M. nátura, Oycowski przeciwko poddánym affekt, pracowite koło dobra Rzptey pieczołowánie podlegáć nie będzie. Co náſzym należy y oto W. K. M. żąda, abyśmy, ieżeliby się iákiekolwiek náydowáły, (że W. K. M. nie rozumie) bo żadnych do nich nie dał okáziey y dawáć nie chce diffidentie, álbo ktokolwiek onych semina chciał spargere, excutere, á wszystko to co się godzi po pobożnym Krolu, dobrotliwym Pánie, łáskáwym Oycu, sobie obiecowáli. W czym gdy W. Miłow W. K. M. assecuruie, nátenczás do pocałowánia ręki tey, ktora in puniendo miłosierna, in parcendo łáskáwa, in benefaciendo szczodrobliwa, wszystkim otwárta, y do siebie káżdego przyimuiąca, ná woinie zá cześć Bożą, Kościoł S. y wiárę kátolicką zá cáłość Oyczyzny dobrowi ochotna, y przeciwko nieprzyiacielowi waleczna záwsze będzie: do pocałowánia mowię ręki tey, ktora Communi pro

ōibus

omnibus Cura & sollicita gubernatione y Vniversa Rzpta pari in oes studio powierzonym sobie berłem władáć będzie przy offiárowániu łáski swey Miłościwie przypuszcza.

Votum Tegoż ná tymże Seimie.

Auspicia Seimowych Naszych Consultaciy zwyczáyne od Dánia dzięk Maiestatowi Bożemu, od powinszowánia dobrego zdrowia y fortunnego Pánowánia Krolom Pánom Nászym, od powinnego onym tákże podziękowánia za pracowite koło dobra Rzptey pieczołowánie zaczynáć zwykliśmy. Ale záprawdę ieżeli kiedy tedy teraz z tąd pierwszy ten Pánowánia W. K. M. Seim zaczynáć mamy. Bogu wprzod należy oddáć dzięki, że zá grzechy nasze y Exorbitancie ktoreśmy przeciwko maiestatowi iego popełnili, skarawszy nas, á nie chcąc tę in finem iákośmy ná to zarobili karáć, zátrzymał surowość spráwiedliwości swoiey, & Cito fecit przez szczęśliwe obránie W. K. M. y záhámowánie nieprzyiacioł, misericordiam Nobiscum. Słuszna y W. K. M. P. M. dziękowáć że primordia Pánowánia swego zaczynasz a sollicita cura koło dobra Rzptey, że salutem & felicitatem suorum tanquam unicam regnandi finem rebus oibus anteponis; że przykładem Swiątobliwych przodkow swoich ták chcesz gerere principatum, ut scias rem populi esse non suam. Gdy tedy iáko Boskiemu, ták ziemskiemu W. K. M. P. N. M. Maiestatowi Jegomości przede mną powinne te oddáią dzięki, y drudzy oddawáć będą, iá krotkimi słowy, ale candido ore & pectore votis oium meum addo. Niech P. B. iáko primordia te, ták y dálsze progressy W. K. M. w láta iák naydłuższe przy dobrym zdrowiu W. K. M. szczęści y błogosławi, ábyśmy y my przy szczęściu W. K. M. szczęśliwymi zostawáli. Ná Propositią tedy W. K. M. mowiąc, długą Sententią moią rozwodzić się nie będę z dwuch miár: Wprzod że mniey potrzebá że te nasze vota y oracie, w ktorych choć się iák naylepsze do dobrá Rzptey podádzą sposoby, mniey powagi máią, á drugie y ludibrio excipiuntur. Chwalebney

toby to

to było Przodków Nászych institutum, żeby wprzód Senatorowie a Senio dicti o spra:
wach Rptej iáko autoritate praecedunt, Equestrem ordinem zdánia y Consilia swoie
dawáli, do których by się Jchmości młodzi bráciá stosowáli: y póki autoritas Sena:
tus v Jchmościów młodszych in observantia była, póki Consilia iego od Jchmościów
acceptabantur, póki Swiątobliwa inter Ordines zgodá y Confidentia trwáła, póty
Rzptta Násza wpokoiu szczęśliwa, ná woinie nieprzyiacielowi strászna zostawała.
Teraz iáko się niepotrzebnych między Jchmmi namnożyło diffidenciy, Chlubi
mnie dniá wczoráiszego mowá JP. Marszałka Poselskiego pocieszyła, gdy niektore
puncta imieniem Koła Poselskiego podał in deliberationem Senatus, y wnich Con:
silia onego requirował, zkąd lepszą nádzieię da Bog o lepszey Confidenciey biorę)
iáko Seimy álbo rwáć, álbo ledaiáko kończyć poczynamy, ták tysz ois infelicitas, y
maledictio práwie Divina ná Nas się sciąga, ⁊ opprobrium facti sumus, iusz nietylko
Gentibus ⁊ Vicinis Nris, ále własnym Chłopom y poddánym Nászym, iezeli wszechmocna
ręká Boska onego non auferet a Nobis. Libere będę mowił, bo tu Czás y mieisce libere
Vocis; kiedy się zdamy że naibardziey pro libertate certamus, wtenczás libertatem amittimus, tada su:
spicyię weźmiemy przed się, ktora czásem ex levitate aliena urośnie, alisz záraz diffiden:
cie przeciwko Pánu, przeciwko Vrzędnikom, przeciwko Cáłemu Senatowi. Prawdáć to że quo
liberiores animi eo magis suspicaces; ále przodkowie nasi nie suspicianis nárabiáli, ktore
tam inszym zostawuy narodom, ále iezeli co dobrodnego wiedzieli, tam tedy był tego Czás
y mieisce, iáko ná Seimách aperte domawiali się, nie mnożąc diffidenciy. Ktore liberta:
tem zostáwili y nam domawiánia się. iezeli iest Czego in publico, non suspitionibus
laborare, nie in privato albo inter tot Czásem pocula, álbo facta Principum, álbo Consilia
Senatus, álbo prácowite Vrzędnikow usługi aestimare. Libertates y to bydź rozumiemy:
my Seim rozerwáć; a dla Bogá ino Sciemy penitus Considerare, co z tego albo KJM.
álbo Senatowi zkąd rośnie? communis ci to salus omnium ná Seimách tractatur,
á kiedy przez rozerwánie Seimu Communi bono non Consulitur, to tysz in Communi szkody

cierpiec

cierpiec musiemy. Więc przecie W.K.M. pro munere suo, y Senat pro Conscientia sua zá rozerwániem
Seimu niemoże deserere Rptam, miánowicie gdy iákie nástępuią niebespieczeństwa, muszą
przecię iákie inire consilia, teć tym sámym ptas consulendi de Rpca penes duos ordines
co Tribus należáłá, będźie zostawáłá cum qua iactura libertatis, relinquo káżdego iu:
dicio. Nie będę y z tym mowy długo báwił mową, bo tu słow nie potrzeba, kiedy Calamitas
Rptej sáma od siebie mowi. Dla Bogá felicitati zostawmy tylko to co, minus afficit Rptam
á weźmy się do tego co Nas ⁊ ab extra ⁊ ab intra premit. Lecz do punktow W.K.M. P.M.M. przy
stąpię, przyidziemi Condolere extremae iusz práwie sorti miłey Oyczyzny Naszey, iusz práwie in
agone będącey, ktorą iusz nie szabla pogánska, nie ręka nieprzyiacielska wonie, ále własna
Násza przeciwko niey niemiłość. Przebieżmy wszystkie retroacta tempora, iezeli maior Cala:
mitas kiedy byłá Rptej, iezeli większa sromotá y hánba narodu naszego iáko teraz, własnie
iákobysmy in altissima pace tuti omni metu securi ab omnibus periculis zostawáli.
Trzy niedziele temu Seimowi naznáczone sufficerent, y ta ták gwałtownym Rptej potrzebom,
kiedybysmy tylko chcieli serio admonere manum: álec iezeli tylko aemulationibus, nieszczęsny:
mi prywatami trawić Czás będziemy, iusz tysz y z wolnościámi Nászymi y z Oyczyzną pożegnáć
się możemy. Externa pericula szeroko dosyć dniá wczoraiszego wproposiciey W.K.M. P.M. y
záraz media do zábieżenia onym podane. Nieuspokoiony iescze domowey nieprzyiaciel, á iusz
drugi do nas się gotuiący, iáko to z Respontow od Porty ktore dniá wczoraiszego wspomnio:
no Constat. Niepewny z drugi strony od niepewnych Sąsiadow Szwedow pokoy, ktory nas dokoła
otoczyli, á tym niepewnieyszy, im pewnieyszy in imperio postánowiony. Więc y pacta z Moskwą na:
mowione á nieconcludowane, niemogą nas securos reddere. Co się tknie wprzod Kozakow, iusz
o nich mowić poczne niegodzien się przepomnieć Jchm. P.P. tych, ktory iáko ná początku nieszczęsny
tey Woyny, ták y w dalszym progresie, albo ochotę swoię do usługi Oyczyzny, álbo usługi sáme
oswiadczyli. Oswiadczyli naypierwszy ochotę swoię Xżę JM. Woiewodá Sendomirski, JM. Chorąży
Koronny, gdy oznáimowali J.X. Arcybiskupowi o nástępuiących niebespieczeństwách, y z tymi
⊕ ktorych przy sobie mieli ludźmi do usługi Oyczyzny się offiárowáli, byle się inni do nich kupili;
Oswiadczył y JMP. Chorąży Koronny gdy tákże máiąc liczbę niemáłą swoich ludzi, pobli

szych JchMciów do siebie zapraszał. Co było powodem JX Arcyb: Gnieźn. y Senatori przy nim będącemu, żeby w ták nagłym Rptéy niebespieczeństwie JchMM. tym regiment poruczyli. Niánowicie że o xzęciu JM Woiewodzie Ruskim tákie wiádomości, iákoto dniá wczorayszego JX Arcybiskup námienił były, że był zá Dnieprem od Kozakow ogárniony, że iusz prawie ztámtąd przebywa xzęciu JMści álbo nie obiecowano, álbo z wielką trudnością y to áż przez Moskiewską ziemię. Ale nád spodziewánie y mimo te tám wiádomości szczęśliwie xże JM. przebywszy, oswiadczył rzeczy sámy usługę y dzielność Rptéy, gdy ná siebie z máłą gársią ludzie ták swoieych iáko y xzęciá JM Woiew. Sendom. á Regimentem S. pámięci Krola JMści, máiąc w compániy swoiey JM Woiewody Kiiowskiego, impet wszystek nieprzyiacielski z znáczną nieprzyiaciela szkodą, á wielką swoią szkodą zatrzymał. Oswiadczył y JM Kámieniecki gdy furie nieprzyiacielskie ktore się ná Kámieniec obracáły y oń się uderzyły szczęśliwie odwracał, y od tego swawolenstwa iáko Kámieniec sam zatrzymał, ták wszystko Podole, pospołu z JchMściami PP. Stan: Kamień dexteritate sua y dzielnością z máłą tákże garscią ludzi zasczycał. Oswiadczył y JM Elbinski z JM Margrabią Starost[illegible]dechim, kiedy obsidionem Zámościa wytrzymáli, y Fortece ná ktory siłá należáło męznie záchowáli. Oswiadczył y JM Woiew. Malborski gdy kilka set Czeladzi swoim kosztem ná usługę Rptéy przy pułku JM Elbinskiego posłał. Oswiadczyło ták wiele JchMM. wszystkich, ktorzy y osobami swymi y ludźmi swemi do obozu stawili się. Chwalebna w JchMM wszystkich ochotá. Ze P. Bog eam cladem przepuścił ná Woiská, iudicia Dni abyssus multa. Kto nie zaco nas skarał, nie godzi się nam scrutari impenetrabilia iudicia eius. Ato iáko usługá ták ochotá JchMściów tych meretur iáko od Rptéy ták od WKMci omnem gratitudinem. Mowiąc tedy o tych Kozakách, nie spuszczaimy się náto że iusz Chmielnicki ustąpił y západł tám kędyś, á kto wie qua arte to on uczynił: by ustąpiwszy teraz iáko z niesposobnym do woiowánia ziemię ludem ná Wiosnę nie ożył, y maiori Rptéy calamitate nie wywárł czego

Atośmy

Atośmy iusz doználi subtelnych iego chęci Kozackich Conceptow kiedy Nas specie Tractatow y pokoiu eludebat á interim ták potężne ná Nas sprowadzał Ordy. Iacháli PP. Commissarze znowu ná tractaty daj Boże feliciori sidere niż pierwszy. Ale się ia obawiam żeby z nich co było: albo rzeli będzie tedy iniquissimis y turpissimis Narodowi Naszemu conditionibus. Niezaraz tá wyuzdána swawola ad effectum redigetur y lubo by z Chmielnickim stáneły tractaty, niezaraz się bunty chłopskie uspokoią, ktore się znowu iáko teraz doszczętne przychodzą wiádomości wzniecáią. Suspectum mi było że nie chce do Tractatow przystępować, áż się postowie iego ktorych in ná Seim posyła powrocą. A kiedy durantibus Comitiis nie przyiádą iákoś nic nie słychać o nich, obawiam się żeby záś nie miał iáki okázyiki ad elusionem tych Tractatow. Trzebá tedy o Woisku increationes á rozumiałbym naipierwy ordynowáć Woiska Kwarciáne ad proportionem Quartae: Więcey zawsze garść ta kilku tysięcy woiska Quárciánego praestitit Rptéy, y praestare może, niż numerosae y splendentes powiátowe Cohortes, czegośmy teraz z hánbą Naszą doználi. Przy Quarciánym zordynowánym Woisku wszyscy y te Powiátowe co się iusz teraz náleżáły, y poki necessitas postulabit zatrzymáć salva Coequatione, ktore może li stánąć w ták krotkim seimie iá sposobu nie widzę. Prawdá i tymże y z tego powiátowego żołnierza nie wielką usługę widzę Rptéy, [illegible] szkodę, chybá mnieyszego żołnierza mieć iusz służałego nie coby go po powiátach zbierano, tylko żeby mu powiáty płáciły, ále że się iusz wto Rptá záciągnęła, á mnieyszego ad [illegible] żołnierza nie masz iusz y tego niech będzie á za poprawi sławy. Porachowáć się y z tym woznym Zaciężgowym żołnierzem, co komu należy zapłácić, á niepotrzebnych rozpráwić. Consequenter postacca do Porty, nie widzę iusz quo fine kiedyśmy iusz táki respons odnieśli. Dobrze on ieden nápisał że Turcy przyiaźn álbo ex utilitate, álbo ex metu metiuntur, z nas teraz żadnego pożytku nie máią, nie boią się tesz nas, to tesz o przyiaźn nic nie dbáią. Będzieli się to zdáło wszystkim że to będzie é re Rptéy ia pozwolę, ale wszystko mi się

Widzi że to daremny koszt Rptej. Do Moskwy posłać vel maxime necessarium, pożyteczna nam znimi Societas, którąby się nam była y teraz przydała, kiedybyśmy ią byli concludowali. Na Tractatach z Szwedami co należy Rptej któż wiedzieć? iuż mediatorowie są namówieni, iuż miesce do Tractatów naznaczone, Commissarzów tylko potrzeba, których iesli longus ordo wydrukowany, ale któż z nich pojedzie? trzeba ich in pauciorem numerum redigere, a rozumiałbym trzech ex Senatu, trzech ex Equestri Ordine nienaznaczyć ale uprosić, boć nikt nie pozwiemy się tego podiąć chyba za uproszeniem. A trzeba im koszt obmyślić bo nemini suum officium debet esse damnosum. Do tego wiernacie nie na trzy niedziele się tam wybrać potrzeba, dai Boże by się za pułroka skończyły. A trzeba to wszystko na tym Seimie uczynić, żeby zaś Szwedowie rozumieiąc że my te Tractaty z nimi Contemnimus, nie chcieli uti occasione, kiedy my z inszym nieprzyiacielem distracti będziemy. To tak de externis periculis. Przystępuię do tego co nas ab intra gnit, indisciplinatus miles, tak wielkie zdzierstwa y łupiestwa, a ledwie nie gorsze niż od nieprzyiaciela, za które Bóg tak wielkie klęski przepuścił na Woiska nasze, y rozumieliśmy że iaka miała być poprawa, aleci ieszcze in deterius, iakoż Bóg ma błogosławić? kiedy gemitus pauperum ucisk, płacz y przeklęctwo ubogich ludzi za żołnierzem do Woiska idzie y pomsty od Boga woła. Dla Boga Ocknimy mire rones, ne pereamus in finem, nie trzeba nieprzyiaciela sami od siebie poginiemy: zkąd podatki? zkąd subsidia? za takowym zniszczeniem dawać będziemy? To wszystko rozumiałbym iako Ordynacią Woiska, tak disciplinam militarem przez deputaty odprawować. Takci się zawsze pierwey Consilia bellica, Ordynacie Woiska, y to co do woiny należało odprawować zwykło było wysadziwszy na to ludzi wtym dziele dobrze wiadomych. Tegoż bym y teraz życzył, bo się to facillime negoho odprawić może, krótko tak de exter-

nis peri

nis periculis, iako externis mało powiedziawszy, proszę z miesca mego abyście WM. MM. PP. depositis in vestibulo tak przed Senatorską iako y przed poselską izbą simultatibus & aemulationibus chcieli do tego przystępować na czym salus Rptej [illegible]

Propositia J. M. P. Kanclerza Koronnego na Seimie 1649

Wygrał Bóg, wygrał zakład dobrotliwości swoiey nad przewrotnymi wróżkami, nad iadowitymi Prognostykami płochey lekkomyślności, żądły złośliwości. Obdarzył tę Woi takim Panem, którego mite et mansuetum między Poddanymi imperium, mężne, odważne, nieustraszone przeciwko nieprzyiacielowi serce, wtamtych powinną miłość y benevolentią wzbudzać, z tych strach y nagłą consternatią wycisnąć musi. Ma rok iako wolnymi wolnych narodów głosami za Króla obrany, przez Świątobliwe wielkiego Prymasa usta nominowany y ogłoszony, przed Ołtarzami Bożymi do Cnoty straży Oyczyzny naszey, praw, swobód, y wolności przysięgą obowiązany. Podał powolny rękę swą woli y Providentiey Boskiey, podał ciągnący do styru iuż przełamany, pokaipany y własney burzliwych nawałności ulaiący się Nawy. Błogosławił Bóg pokorną powolności przeważnego od wieków Pomazańca swego, dał z początku zaraz tyle szczęśliwych pogody, że ią in portum publici consilij Seimu szczęśliwey Koronaciey swoiey mógł inducere, a tam coś większego sprawiwszy, na nowe szturmy bez wielkiego chociaż apparatu woiennego iak z nowu producere. Została przytomna y dali tasz ręka Boska nad W. K. M. P. N. M. a została nowych cudów machinatrix, gdy in medijs procellis też nawę Rptej przełamaną, nie tylko wsparła y restaurowała, ale laureatam po zupełney Victoriey (iako z relaciey progressu woiennego, która WMM. uczyniona będzie constabit) w tymże Seimowey rady zwycięzkim porcie szczęśliwie postawiła. Bi tu iuż nisko czołem W. K. M. P. N. M. zwycięzcy Bogu, iemu samemu Tryumph przyznawaiąc, sobie y swey Oyczyźnie niesłychane od wieków dobrodzieystwo dane wyznawaiąc. Odwadze swoiey y głowie Królewskiey wysadzonemu na ostatni skne zdrowiu iaka debita gratitudo, mai sollicitus oto żarliwym przestrzega affektem, aby Bogu pokazana była taka wdzięczność, iaka magnitudo beneficij nie tylko temu iednemu Narodowi, ale wszystkiemu Chrześciaństwu

uwim

wnim prositi zyczącą. Przestrzega przytym abyście WWMM tey nawy publicam Salutem Deherris od siebie za miłosierdziem Bozym in hac statione postawiony publicam przed się wzieli Curam, wszytkie na stronę odłozywszy priuaty y interessa, ktore za tey (strzez Boze) pogrązenim zatoną. Oboiga rozumie JKMć satisfactum będzie, gdy WWMM y za słozonym woiskom, nieszacowane krwi ieych zadatki, te to mowię liche zołdy obmyślicie, y nieodwłocznie uiscicie, y ubogiego pospolstwa krwawe łzy niebiosa przenikaiące, za zniesieniem teraznieyszych tez żołnierskich przez satisfactię woisku powinną otrzeć y utlicie, a napotym zlepszy rząd stanowiska y opatrzenie chleba woiskowego (bez czego naisurowszego Hetmana disciplina militaris szwankować musi) wprawicie Tey intenci iest principalis scopus mature złozonego Seimu. Tego ten naipierwszy punkt iest propozycyey JKM. z ktorymi mieracy się szerzyc JKMci pomienarzesciego WWMM z Instrukcyey na Seimiki podanych dostatecznie wyrozumieli. Oto tylko zada abyście WWMM czasu Seimowego nietracąc bez dilaciey y odwłok do coequaciey porachowania y namowey potrzebnych podatkow przystępowali, naczym utwierdzenie pokoiu pospolitego, całosci y bezpieczenstwa granic Unice zawisło. Przepomnieć iednak JKMć niemoze wyrażenia affectem swego przeciwko tak zasłuzonemu Rycerstwu, ktorego wielom pamiętne dzieła opowie Relacia woienna, zasług nagrodę obmyślicie WWMM przy darowiznie znaczny, z ktorą wmnieyszych Woiskowych odwagach nigdy niebyła skąpa Rptta. Pospiechu zaś tey zapłaty y rozrządzenia Woiska potrzebuią zniszczonych poddanych ostatni skory chleba, ktorych (wiesz [illegible]) iezeli drugiem niemoze doznanego, ale do bestyiom raczey niżeli ludziom stawać będzie potraw. Tocz o Woisku W. X. L. rozumieć się ma, ktorego od początku woiny gloriosa facinora, administracia niewytylko przechodzą za odwaznym, męznym, y rostropnym regimentem P. Hetmana Polnego, Cnych przodkow swoich wielkich Dziadow, nieporownanych Hetmanow godnego Potomka y Successora. Drugie requizytum zatrzymania pokoiu swieżo

Sprawio

Sprawionego, iest nieszczęsne zatrzymanie upominkow Tatarskich y obmyślenie iezym dorocznego napotym zołdu według Pact, ktore przy relaciey wspomnionej czytane będą. y iakoby był zwyczay JKMci PWMc aby do nich nigdy iuz więcey narodowi Naszemu nieprzychodziło, by nas zakochanie się zwygasnym pokoiu nieodwrodło było od dmarowliwych zamysłow godnych potomkow onych Cnych Polakow. Ale ze tak na on czas visum sat superque rozumie JKMci na ten czas przestanie ta swoia nieśmiertelny godną pamięci odwagą, ze ten Zołd opłakany, z smrodliwych ad sensum wszystkiego Chrzescianstwa tytułow, tak iest nazwany y okreslony realną circumferentią, iako zdawna requirebat sława y magnitudo tey Rptey z [illegible] strasznego zwiąsku. Do ktorego, aby strzez Boze znowu nieprzyszło, przestrzegać JKM raczy y zada zebyście WWMM nieodwłocznie tę Summę obmyślili, ktoraby przez deputowanych od KMci na mieisce naznaczone mogła bydz odwieziona. Tak ukontentowana Orda y o dalszy łasce JKMci y Honor upewniona, wątpić nietrzeba, ze dotrzyma Pact temu, ktorego odważnego męstwa y szczęscia tak rzetelnie doswiadczyła. Dotegoz należy wyprawa Posła do Porty Ottomanski do tąd przez szczupły niedostatek skarbu tak wielki Rptey odłozona. Ten gdy obmyślenie Seimu supplebit terazniejszego, zadna z JKMci niezakroczy mora. A ze iuz nastepuie niepokoimi rozkołysanych od własnych poddanych burze, przez urazenie declaraciey JKM na Suppliki Woiska Zaporoskiego, do approbaciey Seimu terazniejszego zamierzony, y ta przy tez wspomnionej relaciey czytana y communicowana WWMM będzie. Gdzie uważycie WWMM qua solicitudine JKMci piastowat integritatem wszystkich Poddanych swoich, pogotowiu praw Całej Rptey, a cosz Boga samego zachodzący się, chociaz to wszytko z tak cięski y niebespieczny wyrażaiąc toni. Ale ta materia maturam y secretum miedzy samymi stanami Rptey requirit Consilium, niepodaiąc tey przed czasem roznymi dyskursami płochym auitantow. Zakraca zaraz Ordynacia Woisk Rptey, ktorych potrzebę y Instrukcie na Seimiki rozesłane, y WWMM samych osądziły iudicia, zkąd teraz cautiora, zesmy doswiadczyli, iako straszna, iako szkodliwa szeroko granic wielki Monarchey wrota osadzić strażą, ledwo iednemu miastu porządnemu proportionalna. Wottaku się trzeba referować na Instrukcia. drukowane.

Mowa JP. And: Przyiad.

Mowa J.P. Andrzeia Przyięmskie imięniem Zołnierzow Zbarazkich.

Niech ieszcze Naiaśnieyszy M.K. po wielkich dobrodzieistwach otrzymanych y to od W.K.M. ucontentowanie, że nie będą przykre Thron Krolewskim toties iterate voces na zalecenie wiernych sług W.K.M.; ktorych encomia tu naprzod od JchM. PP. Senatorow zaczawszy się, wdzięczną wszytkie naszey Poselski Izby harmonią, znowu otęcz odbiia się gorę, aby głośne na Swiat wydawały echo. Że za Wielkiego Kazimierza niektory w tey Oyczyznie znaiduią się Cives, że za Panowania W.K.M. redeunte Caelestium systemum ordine pobożny Virorum fortium nasie ~~wa~~ praecesserunt iakim kiedys in Hieroglyphico deszpitá się Antiquitas, gdy role ieych zaczęte Cadmusa posiane kościami okrywała seges clipeata virorum. Szczęśliwey bowiem nierownie tych przodkow naszych ziemia Polska seminata ossibus: pierwsze to żniwo pierwszego roku Panowania W.K.M. z siebie wydała. Własnie iakoby zpożądanego ciesząc się Gospodarza W.K.Mci pierwszym tym fructem do dalszego obmyślawania et sui culturam przymieść y przyciągnąć chciała. Pokazała się ta Virorum seges na Polach Zbarazkich iakoby na pociechę tych szkod, ktore wpospolitych żniwach tameczne odnosiły kraie, gdy Chłopska dranda z głodną wespoł szarańczą wszytko popsowali: gdy końskie kopyto niezliczony Ordy wziemię pracowitego Oracza wdeptało nadzieię. Czym się ieszcze nie kontentując nieprzyiaciel, na ostrzył był żelaza swoie, aby y tę Virorum segetem podciął, ale dozorcow W.K.M. czułości y męstwo, nie dopusciło mu facultatem falcem immittere in messem W.K.M. Ktora gdy dziś Izba poselska iako własna W.K.M. Chlubnie praesentuie: nie chcę krwawych zasług Rycerstwa tego ani odwag szerokimi słowy zalecać W.K.M.; powiem raz świątu wszytkiemu wiadomo dobrze a naprzod W.K.M. iakimi się tych pokazali, gdy nieprzyiaciela przez długi czas na karkach swoich zatrzymali, w siły y potęgę niezliczonego, wewszelaką gotowość przysposobionego, w śmiałości piekielnymi furyami podnieconego. Gdy ich ani desperatia sił nierownych, ani głod z niedostatku, ani Choroby z niewczasow pomieszać nie mogły. Gdy na ostatek samego Krzyżkiema vim sustinere przyszło, ktore aby wieku naszego męstwa y Cierpliwości iedno zostawiło prodigium, wszytkimi Elementami ubogim oblężeńcom dokuczało: wodę z trupami,

pami

powietrze z zarazą, ziemię z robactwem, ogień z dymem y siarką onym pomieszawszy. Atzkakże nie było y to wszytko tarti, aby Stateczności nieustraszonych animuszow y sławy dzielnych powszyć y nachylić mogło. Wszyscy to między sobą uradziwszy, aby się raczey trupami niżli więźniami zstali, a dopiro zniewolić by hardemu nieprzyiacielowi supplicowac mieli. Nie trzeba tam było N.M.K. Diogenesowey pochodnie zapalać y w obozie Zołnierzow szukać, iako pomieniony Diogenes wrzod miasta ludnego homines quaerebat. Wszyscy bowiem assiduitate periclitandi contemnere pericula educti, nie tylko gotowi, ale tysz chcieli do wszelakich okazyey znaidowali się. Z tey tedy Expedycyey Oyczyzna tak wdzięcznych przywitawszy reduces, merita ich agnoscit: ale agnoscit tylko, gratias agit non refert, zaczym uboga matka numerose proli aleadae impar, onym do Bogatego Oyca pokazuie drogę do W.K.M. ktoremu wszytkie honorum et praemiorum insignia cum diademate oddała: pokornie prosząc abyś W.K.M. vicem iey chciał exoluere, ztąd miłych iey synow y wiernych sług swoich łaską y szczodrobliwością swoią remunerando.

Niech naiaśnieyszy Miłościwy Krolu ta zbroina Zeias płotem mocnym będzie tey Rpti ktora in sinu suo auream messem Szczęśliwego domu W.K.M. complectitur. Iakoż gdy ieym W.K.M. łaskę swoię offiarować będziesz, będą wdrugich okazyach ochotnieyszy: a W.K.Mść piękny przykład szczodrobliwości swey y oraz y sprawiedliwości swiatu wszytkiemu wystawisz.

Skonczona.

Mowa J.P. Podkomorzego Przemyskie Dubrawskie przy oddawaniu laski Marszałkowski.

Wprawdzie nic chwalebnieyszego y pobożności naszey Chrześciański przystoinieyszego mieć nie masz nadto, żeby wszytkie sprawy nasze, wielkie y małe, zaczynały się od dziękczynienia temu, w ktorym vivimus movemur et sumus Bogu. Jezli iednak kiedy słuszni, tedy teraz winnismy oddawać pokorne y gorące Maiestatowi iego Swiętemu dzięki, kiedy nie tylko nieluras szczegulnych postrzeżone od pewney Smierci sidel nogi, ale y całą tę zpodziwieniem y przerażeniem wszytkiego Chrześciaństwa tak nagle do widoczny y ostateczny nachyloną zguby, a porta prawie inferi y od niescofnionego, iako się zdało przez miłosierdzie swoie święte zahamował upadku Oyczyznę. A iako w naiostrzych gorączkach kiedy pewne paroxizmy y Crises miną, dobrze wieść chorego wyższe wykli Medycy, tak y my po tak wielkich y ledwie przebytych Oyczyzny naszey razach, po łasce y miło

sierdziu

Sercu tegoż niezgaśnionego Maiestatu, słusznie iey szczęśliwsze y pomyślnieysze powodzenie obmyślawać mamy. Poniewasz zaś wielka część niewdzięczności, w przystoinym szafunku y zażywaniu ~~wielka część~~ pozwolonego dobrodzieystwa należy, pewnym tego, że każdy z WWMM PP y Braci, z takim tu sercem y animuszem stawa, że przy pomocy Boski usilnie oto starać się zechce, iakoby za pozwolonym czasu, w naradzeniu o sprawach utrapioney y zafrasowaney Oyczyzny, całe y nienaganione każdego z nas pieczołowanie, wszytki tey, na ktorey tey teatrum stawać będziemy, patefaceret Rzpltey. Więc że nie tylko z starożytnego zwyczaiu, ale y z samey potrzeby Directora obierać przyidzie, nie wątpię nic, że do takiego obrocicie zgodne animusze y głosy swoie, za ktoregoby rostropną y uprzeyma manuductią, y consilia seimu tego, szczęśliwie skończone, y sprawy upadaiącey Oyczyzny doskonale poratowane były. Zim iednak do mianowania postąpimy, cieszę się z dobrego zdrowia, y szczęśliwego WWMM MM PP na tym placu przyiazdu, a swoię przeszłą oddawaiąc functią, że ście mię na nię nie tylko non ambientem, ale y renitentem, iednostaynymi studijs suis pociągnąć y in offenso cursu przez wszytek czas, iako w Izbie moiey, tak na gorze prosequi raczyli, uniżenie dziękuię: na potym ipsius tylko obsequii gloriam sobie zostawuiąc, każdemu z WM MM PP wzaiemnie przy okazyiach wszelakich, całą moię obiecuię powolność. A że Alternaty Wielkopolski czas iest, daię głos Jedmościom Woiewodztwa Poznańskiego.

Mowa JP Andrzeia Przyiemskiego po obraniu Marszałka Izby Poselski do Krola JM.

Naiaśnieyszy Miłościwy Krolu Panie Panie Moy Miłościwy. Postępuie podobnym nieco biegiem fortuna Izby Poselski, za fortuną Rzpltey, ktora poki w rozmaitych pospolitego niepokoiu zostawała obrotach, wtąsz y nasza Izba, iakoby a pace aliena, do nieswornych dissidencyi szkodliwie nachylać się poczynała. Czego niedawny a daleko ostatni podczas szczęśliwey Koronaciey WKMci przykład widzieliśmy. Gdzie ob Concordiae defectum, bona libertatis nutrix, laski tey ktora się iescze wszytki swoiey starości spracowana wspiera, ledwie nie pozbyła. Teraz gdy iusz złote pokoiu fundamenta

od WKM

od WKMci w Oyczyźnie założone są, aści y owa auiti recordata moris pacem post liminio reversam przywitawszy, na zgodzie całości y ozdoby swoiey gruntownie nadzieię, zdarzy przyiazne niebo, że prænuntia będzie zgoda ta zgodnego y szczęśliwego pod szczęśliwym WKM rządem Seimu tego skończenia. Iako skoro tedy przystąpiliśmy do obrania Directora naszego, nic a nic de tranquilitate decedendo, iednostayne głosy padły na JP Bogusława z Leszna Leszczyńskiego, Gnała Wielkopolsk., ktorego fides y dexteritas, in hoc virtutis et honoris theatro tym illustrior, im modestior ab ambitu omnibus aliena była się pokazała. Tego gdy dziś WKM pierwszemy, wzaiemnym sposobem życzymy sobie, WKMci od niego być presentowani; do zwyczaynego przywitania y powinszowania WKMci PNM pokornie upraszaiąc, abyś WKM PNM czas nam tylko naznaczyć raczył, a my za tym venerabundi spolnie poydziemy do pocałowania ręki tey, ktora tak ogromne na nieprzyiacioły rzucać pioruny, iako y laskawie piastować palmy umie.

Dziękowanie w Izbie Poselski za laskę JP Generała Wielkopolskiego

Mogłbym słusznie prosić WWMM PP o missionem ab hoc munere, nie dla tego abym był veteranus; bo w usłudze Oyczyzny y pfiteor, y pfitebor zawsze nowiciat: ale dla tego że veteranus być nie mogę. Dwarazym piastował ten urząd sobie od WWMM MM PP powierzony, dwarazy nie znaleząc w nim wygody y usługi. Zaczym moglibyście tyż WWMM PP subvenire verecundiae meae, y nienamawiaiąc mię na to, do czego się imparem być existimo. Ale że czy iudicium, czy affectus WWMM MM PP tak każe, pareo uległ. To uważaiąc, że iako ten bene meretur Oyczyźnie co do usługi iey przy ochocie capacitatem przynosi; tak ten non male meretur, co z ochotą y nieudolnością się swoią nie kryie, ani tak wysoko kładzie reputacią y existimacią swoię, ktory cupido etiam sapientibus novissima exuitur, iabym miał dla respectu detrectare imperia WWMM PP. Przyimuiąc tedy laskę, za laskę od WWMM MM PP z uniżonym podziękowaniem; a to iednak z tą, iako pierwsze dwie manifestacią, że nie przynoszę do niey ieno illibatam fidem, et caecam obedientiam, ostatka z łaski y favoru WWMM PP oczekiwaiąc.

Witanie KJM

Witánie Krola JMci tegosz iáko Márszałká imięniem Izbij Poselski.

Z Szyrokich granic Panstw W.K.M. P.M.M. ktore odległe Climata rozne narody y Jezyki dzielą, ále nieprzerwána przez ták wiele wiekow ku Panom Skłonnosc, y nigdy nieodmienna tegoż wiárá; Wszyscy wierni WKM. poddáni ná to Vnicum Regni Theatrum zgromádzeni, iednostáinym głosem y sercem, rara w postronnych Monárchow pod czás tey nieszczesny Chrzescianski felicitate, witamy W.K.Mość Naiás: Miłośc Krola Oycze y zwycięsco Nász miłosciwy. Niech to niebędzie Seruilis adulationis, dálekie od Swobodnego narodu Vitium, co wnas spráwuie niedostatek y naibogatszego ięzyka, że iednym tytułem y Maiestate WKM. y affectu naszego, y śmiało ad stuporem świátá spráwá WKM. sprawionego dzieła wyrázić áni możemy áni Vmiemy. Nazowiemy li WKM. Krolem tylko, nic wysokiemu nieumkniemy Maiestatowi wktorym zásiadasz Ziemski Thron, Vicaria niebieski władzy potestate, y iáko poddáni dotyc Venerabimur Pomázańca Boskiego; Ale iáko zá łáską W.K.M. sobie y Oyczyźnie renati Ciues Patrem Patriae zwáć musiemy. Jezeli tyś Oycem tylko zwáć będziemy, dámy obrok Synowski Ufności, wyleiemy sercá násze pod nogi Maiestatu W.K.M., ále áni dostoieństwo WKM; áni Triumphalne merita wták ściesłych iednego Oycowskiego tytułu zmieścić się niemogą gránicách. Pogorowu Triumphatora vile et plebeium nomen est, nouum gerę triumphi nowego potrzebuie honoru: boś WKM. niezwyczáinym sposobem, per caedes et Sanguinem y zgubionych miłych Ciuium głowy paraśi Victoriam; ále to niech będzie iednym wpotomne wieki cudem, iáko nomen WKM. było felicitatis Vt nomen. Dedisti pacem. Niechże wtych Kosciołach, wktorych tacras Aras wielki edict pacis publicae WKMć oswobodził od pogáński profanáciey, wuszech S. Kapłanow zabrzmi wesołe Te Deum laudamus. Niech w domach Nászych prywatnych, wktorych tutelares focos od ostatniego zapádnienia groźna wnieprzyiacioły zachowáłá WKM ręká, záczmie się niepo:

Niebne

Niebne Te Victorem Confitemur. Niezápámiętáły ále zákámieniáły byłby był człowiekowi niepodobny Człek, ná ktorym by tey prawdy zezli nie wrodzony Candor, niezblakowána Cnotá, przynąmni Sensus boni publici, y to że iest, y to że żyie, zwyciężać niemiáło. Zátrząsnęły były mściwe zá grzechy násze fáta tą wielką Rptey machiną; ták wielu Krolow opus, siedmi set lat robotę, iedna złá chwila niszczyć poczęła. Co prácowici Lechowie ugruntowali, Swięci Mieczysławowie Bogu poślubili, Waleczni rozprzestrzenili Bolesławowie, Mądrzy wypolerowáli Kázimierzowie, gdy do swey doskonáłey przyszło pory, że y nabożeństwo cáłego Krolestwa żadnemu nieustępowało Conuentowi, y kopce gránic Nászych nie bystre rzeki, áni niedostępne gory, ále broń nászá nam sypáłá, gdy wyzuwszy stárożytną Słowieńską prostotę, Co lepszym Cudzoziemskim obyczaiom dalismy Indygenat, kiedy pieszczona swobodá nászá ták wysoko gorę wzbiiosłá, że nam nietylko nic ad libertatem, ále y ad peruersi niedostawało licentiam. Tá doskonáłość nászá oraz niknąć poczęła, tego podobno fati, ktorego to iest práwo. In se magna ruunt, lętis hunc numina rebus, Posuere modū. A iák walne tego Swiátá odmiány poprzedzáią zwykły znaczne obrotow niebieskich prognostica, Sáme nawet głowne luminaria oko ná nie mruzie zwykły. Ták y nawáłá nieszczęscia nászego niepierwey nas przycisnęłá, áż poprzedziło żáłosne interlunium przez západnienie beneficii Sydens Wielkiego WKM. Bráta á nam Páná, Władysława IV. Záskarży to Boski prouidencyey nád Pány Naszymi ordinans, że zá ich Pánowánia acerbitas fatorum nam dokuczyć niemoże: ále iáko koniec Pánowánia S. pámięci Páná Nászego początkiem był Calamitatis publicae: ták początek Pánowánia WKM. końcem iest złych dni nászych, ktorych á kto iest przyczyną? Czy wschodzącego Swiátá? Czy pułnocnego Monárchá? Był ten czás kiedy ow Cáłą Azią y wielką Częscią Europy do szturmu iednego Polskiego przypuszczał okopu, à straciwszy Woyska y sławę domu Ottomańskiego, pokoiu żebrał. Był ten czás kiedy ten zebrawszy Cudzoziemskie narody na zgubę naszę y Domu swego áż do Astrachanu siły, broń od boku pod nogi zwyciężcy swego rzucał, sub iugum missus, ledwie nie sub hastam venit. Nie kusił się nikt o szczęście nasze par nam Maiestate. Nie widzieliśmy przed sobą àni Exercitus, àni Imperatorem. Wynurzyła się iedna z Dnieprowych porohow Hydra, ktory za szczęściem S. Pamięci Pana Naszego, nieporownane Wodza naszego Solertia na niezbitą głowę taki była przybrała kagániec, ktory był multicipitis bestiae silny. Tá poczuwszy że Fata zábrały Domitorem monstrorum, zátáione wyiawiła Vires, á wyzuwszy wszystkę reverentią przeciwko Rptej. iako sierocie, wtę nas wprawiła tonią, z ktorey sama odważna WKM. wybawiła dzielność. Niestánetá tá záráza blisko gniazda swego rozpostárłá granice, od Dźwiny do białey wody, od Dzikiego Ingulca do Szemu wody rzeki. Zbuntowała swawolne Servitia násze, ktory iako to Vulgi natura aut humiliter servit, aut superbe dominatur. Swiętokradzkie ręce uzbroili ná S. Ołtarze Sacros Penates, honor y krew domow Naszych. Mianowali sobie swobodę gdy swawolą mieli, a ow nie każdy in libertate qui sine Dno. Żeby cále y fos z pośrzodka siebie wykorzenili, na dusze Chrześciáńskie Oyczyste progi kárki swe własne, y ná Charissima pignora, ieżeli ie máią, co nimi ták szafuią. Náprowadzili tłumy woyski Pogańskich, co nie dostępny Krym, wielka y máła Nahai, Dzikie Budziáckie Pola, Zamorskie Cerkásy hord w sobie zámykáią, co dżdżystrya Bisurmancow żywi, wszystká Colluvies Pogánska zconfederowáła się z iádowitą Chłopską złością. Niesłychane to od stárych Latopisow Woiska, ktore ociec y z nieprzyiaciol stárey Grecia, co sila audet in Historia w dziełach swych ná pápierze popisowáła, przed ktorymi y rzeki wysychać y gory ustępować, y morza pęta przyimować miały. Nie chce temu wierzyć ten ktory sam nie widział,

napatrzeły

Napatrzyły się oczy násze woisk, smiele rzec możemy żadnego Chrześciáńskiego y nie Chrześciáńskiego Monárchy liczbą nieporownanych; ale nie tylko liczbą ale y potęgą. Nie tákowe woiska, ktore àlbo same Rycerskie ná Koniu dzieło, àlbo sama piechota zaleca sprawa; wyborni Zolnierze y ogniem y mieczem straszni. Nie tákich do ktorych by trzeba mowić trzeba; Curate Corpora milites: àle trudy, głod, woiny, ták iako woynę rozumieiący, quod difficillimum omnium assequi ne voto quidem habent. Bez pompy przyznać trzeba Zolnierzy; àle tákiemi Bog naipotężnieysze Monárchy y znosić y przenosić y poniżać zwykł. Nie ták straszne były cały Perskiey siły iedny Roty Greckie, iako nie wolnicze własnych iych Helotow resolute, ktorych wtenczás się dopiero bać przestała, kiedy ieym potęgę oraz y żywot ucięła. Terrarum Dea Gentiumque Roma, Cui par est nihil, et nihil secundum, po zwyciężonych Narodach, Przeciwstawiw Cáłych Provinciey, prowadziła w Tryumphie Krolow, ktorych servientis instrumenta mieli, przed iednym Zboica Viriaten, drugim Szermierzem Spartakiem bárdziey drżeć musiáła, niż kiedy był Annibal ad Portas. Za S. Pamięci Nadzieiá WKM. Carola V nie ták siła Woiny, ktorymi swiat woiował, Monárchy y Chrześciáńskie y Pogáńskie wtyskách prowadził, krwie Chrześciáńskiey wylały, iako iedna Chłopska roztoczyła woina. A toć Vmiera bella Servilia. O potędze záś Pogańskiey, niech Pogánin Boiázetes, cáłego wSchodu dziedzic z klatki swey powie, y niech do Triumphum swego przyprowadzi cáły putnocny Ruski narod, ktory z ciężkiego Jarzmá Tátárskiego przeszłego wieku pierwszy waleczny wybił Iwan. Ták rozdzielony Nieprzyiaciel, Potężnym Pánstwom y Pánom był silny, złączony ná Nas się obalił: między iednak osobliwą za providentia Boska, iako sobie uformował koryścia, poki pogodę mieli dokázowáli, kiedy truncata & Capite diminuta Rptka była, zwiedli nam Hetmanow, àle bez woiska, zwiedli Woisko àle bez Hetmanow. Iako prędko Pan y wodz oraz y Zolnierz wkrotku stanął, oni dymem znikneli, áby świat widział y sądził, że nie Polaki àle Polskie woiowali sierodztwo. A ták się WKM. z rąk Naszych odebrać raczył

Oyczyzny, ktora pierws takiego potrzebowała Patrona, Sierota takiego opiekuna, pognę=
ębiona takiego Vindicem. Powiedział ieden Cesarz Rzymski ze znalazł Vrbem la=
teritiam, a chciał zmiey Vrzynic marmoream, ale niedokazał tego. a ktoby był do=
kazał, quota pars były była gloriae WKMci ktory smiele rzec mozesz; ſuscepi Rempublicam
quaſsatam reddidi integram; Tawni marmory łamac tam gdzie się rodzą, y kamieniami
iedno miasto vdarowac ozdobą, niżeli cały Rzpltey całosc, zdrowie, y zywot darowac.
Ale zlebym rzekł gdybym Dobrodzieystwa WKMci liczyc poczał od tego dnia, ktorego
zwesoło Polska krzyknęła Vivat Rex Casimirus. Od tego czasu intercedit eos mutui
za odebranie swobodnego narodu poddanstwa, daieſz WKMci dobrodzieystwa. Ale
iescze tych skroni ta zła krolow pamięcia nieopasała była Korona, ani miecz
Wielkiego Bolesława nieprzypadł był iescze do boku, y berłem y wszystkim
łaskawa nie szafowała ręka, dopiro spe votis, veneratione mielismy Pana, kiedysmy
rzeczą znali Oyca. Dobrotliwy WKMci sprawił affect ut Pater esses antequam
fieres. Bolało serce WKMci patrzec na Oycowskich y Dziadowskich poddanych, z ie
roctwem y zprzykrą się bedzących fortuną. Włozyłes powagę swą Panską do
wzgardzony [illegible], ktory zapomniawszy Boskiego y ludzkiego prawa,
Szancowali się pod samo serce tey Panstwa Rzpltey, y na iedno WKMci skinienie, iedni do
Zadnieprskich swych lochow, drudzy na dzikich pol powrocili koczowiska. Coz
dopiro nieczyniło Oycowskie WKMci piastowanie, kiedys wziął zupełną władzą
Panstw od Boga sobie powierzonych. Vważyłes WKMci quod sit in bellis Civili=
bus misera, cum nihil miserius ipsa Victoria, y dlatego niechciałes zaraz ad acrio=
ra remedia przystąpic, ale iako wielki Fryderyk władze WKMci pierwey Senat
niſz Conat WKMci: pierwszes łaskę pokazał przez ludzie ktorzy mulcendi vulgus
artes & autoritatem mieli. Dopiroz kiedy ani malorum poenitentiae, ani bonorum
Consensum iezeli tam iacy byli miesca nie było, na pierwszym Panowania swego

Seimie

Seimie, iaka solicitudo była WKMci iako słowy naszy około Czlonkow tey Rzpltey
ktore lubo nieco languebant, zprzeszły biedy swoiey, czego iezyn iednak do zywionu
niedostawało abunde supplevit abundantia tam Chari capitis WKMci. Juz ona
zawdana wątpliwosci, ktore sami [illegible] isc y maiestatem opponere niebespieczen=
stwom maią nieporownany przeciwko swoiey affekt, osądził, kiedys głowę swoię
Panską tam niosł, gdzies miłych chciał ochronic poddanych. Miałes WKMci prawo,
była y ochota onego Rycerstwa przy dostoynstwie WKMci; przy odwadze Panskiey,
przy Całosci Oyczyzny ochotnie umierac, y trupem swym stanowic nieprzyiaciela.
Niechciałes iednak WKMci być prodigus sanguinis Civium, y na los szczescia szykowac
cały Rzpltey: niechciałes to prodere arcanum, iakieby były ostatnie Oyczyzny siły:
uważaiąc coby za szkodliwa ztąd urosła sequella, si levi nostri nos numerare co=
perint. Pusciłes się WKMci wciasny drogi, y Pana, y Wodza, y Zołnierza niosąc osobie.
Trudno ~~zgadnąc~~ ktorego było predominium, tak się utemperowała y Panska powa=
ga, y wielkiego wodza sprawa, y nie odstraszonego zołnierza odwaga. Szedłes nie
licząc ani swych, ani nieprzyiacielskich, nie pytaiąc się quot sunt? ale ubi sunt?
A ze rabies ponizona ich osmieliła garstkę woyska WKMci do ostępu osadzic, tames
WKMci ~~[illegible]~~ prostował gosciniec, gdzie przewodnikiem była ku sciśnionym oblęzencom Oycowska
miłosc. Ktoby wyliczył nocy niespane, dni przepracowane, odmiennego nieba nieczasy,
y niepogody, wszystkie mile, wszystkie wczesne. Cukrowała się niesłychana y nieczyta
na męznego Rycerstwa wciąż w oblęzeniu resolutia, nieprzyiemny [illegible], ani wieku
naszego oszędzki Bryzacki podobna: ale taka o ktorey potomne wieki mowic a lecz
wierzyc niebędą. Kiedys się iusz zbliżał raczył WKMci swoym na odsiecz, nieprzyia=
ciołom na pomstę, niedoczekali in loco delicti gniewu WKMci posli obrci bardzo supplices
niſz hostes: iedni pokoiu, drudzy łaski y miłosierdzia prosząc. Coz było Czynic wspaniałe=
mu WKMci Sercu? iedno quanta pertinacia in hostem, tanta clementia in supplices

utendum

Vrendum fuit. Dałes obie obiema: Vczyniłes z iednego wiecznego hołdownika, z drugiego wiecznego niewolnika; z obudwu przeciwko każdemu Polski nieprzyiacielowi praesidarios. Chełpił się niekiedy wielki Pan, y wielki woiennik, Veni, Vidi, Vici ále to Vici siła głow Rzymskich kosztowało, przyszło do onych słow parce milites ferro. W.K.M. Venit, Vidit, iussit. Kazałes wielki Kazimierzu mir; iakiś kazał, taki stanął, a kazałes dobry aby był długi. Tak kiedyś Supplices o pokoi do Tryumphatorow swoieych mowili: Si bonam pacem dederitis, habebitis fidam & perpetuam, si malam haud diuturnam. I dla tegoż W.K.M. dał dobry pokoi, żeby był trwały: dobry nieprzyiacielom, ale lepszy Oyczyznie. Niech Panowie Christianissimi Catholicae fidei defensores, nawet y sami semper Augusti, rzekli iey fortuna kiedy z poddanymi mieszała (a mieszała często) na szale włożą swoie naprzeciwko W.K.M. z nimi fracache: musieli iedni manumittere y wolnych uznać kiedyś Vasallos, nie zostawiwszy sobie ani Ius patronatus nad nimi. Drudzy patrimonio Kościoła okupywać pokoi, inni zaś całych Państw y Prowinciy odżałowac. W.K.M. nie maiąc nikiszt niewolnika swego, ale iego przykował do usług swych Pańskich łaskawością y miłosierdziem. Godna rzecz była widoku wszystkiego Swiata, kiedy uspokoiony niegdyś buntownik rzucił się pod nogi W.K.M. Było coś w stopach Pańskich magnificum dobroci, ktore żelazne serce zdraycę tego tak przy affonato, że iedna kaźń niewolnicy oderwać mogł. Nie było nic patrimonio Petri, y owszem przybyło y przybywać będzie; bo zdami się że Bog to wielkie W.K.M. zostawił sobie dzieło, Wschod z Zachodem ieśli nie imperio, religione połączyć. Pogotowiu stopa ziemi nie zginęła; ale kilkanaście godzin oderwawszy tak siła Państw poddały, ktore samo tylko słońce, w tak krotkim czasie obieżeć może. To spra:

wiwszy

wiwszy W.K.M. coż za Tryumphalne W.K.M. arcus? nie widziemy tu z obuch kraiow dzikich bestyi, sprowadzonych sprzężaiow, ani Tryumphalny togi, pogotowiu Serta & Coronas. Rzuciłeś to W.K.M. wszystko pod nogi Maiestatu Pana tego, ktorego tylko iednego masz na niebie, w Kościele Stołecznem swego Państwa Ruskich miasta. I dla tego mogę do W.K.M. zażyć onych słow, ktoryś iedna Consul Rzymski, witaiąc Pana swego imieniem całey Polski zażył: non inanes Currus, nec vana gloriae simulacra inferis, in Capitolium nasze Polskie; sed pacem & tranquillitatem, & tam Confessa hostium obsequia, ut nemo Vincendus fuerit. Toć iest Tropheum, to spolium W.K.M. Pax optima rerum, pax una Triumphis innumeris potior. Nie wystawiemy my iednak poddani W.K.M. praesens godny Principis fastigii, Coronam, obseruatos Cives, ale mały upominek tak wielkiemu Panu: damy tedy taki ktory iest pro Maiestate W.K.M. Coronam Servati Orbis Christiani. Niech to nie uyidzie iako assentatorium z ust moieych. Bo ieśli Swięty y Wielki Oćiec Vrbanus VIII nie błędnym onym piorem, Winszuiąc sławney Chocimskiey Victoriey S. pamięci P. Oycu W.K.M.; nazwał Oyczyznę naszę antemurale Christianitatis, toć za nie grzeszę, designa iego legendo, kiedy przyznam, że W.K.M. zatrzymawszy to antemurale, od szable Pogańskiey, zatrzymałeś całość całego Chrześcianstwa. Ale za podobno dłużey mowię niż W.K.M. rozumiesz: iuż tedy stanę. Nie wprzod uprosiwszy populo Polono zwyczaine na wszystkich Aktach Tryumphalnych wielkich monarchow missile munus, nie bogate wzięte złote albo srebrne numismata, ktore ięc zwykła rzucać wielkich urzędnikow ręka; ale samę rękę W.K.M. to depositorium pokoiu naszego, ktorą gdy W.K.M. rzucać będziesz do ust każdego z nas, taki odgłos oddawać będzie, iako kiedyś Rzym wielkiemu Pacificatorowi swoiemu Augustowi Cesarzowi, po uspokoieniu Swiata, y Actiackich Tryumphach oddawał, mało co odmieniwszy: longas o utinam Dux bone ferias praestes Poloniae! Toć iest samo czego nam nie dostaie, oto samo Maiestatowi Boskiemu pokornie Supplikuiemy Dixi.

Respons J.Mći Xdza Podkanclerzego Koronnego ná Witánie Krola J.Mśći przez Pána Márszałká Poselskiego.

Ktokolwiek zdrowym okiem, nátérazniéyszą Rzpltj Nászy faciem y iey Constitutią poyzry, pilnie się przypatrzy, nową iákąś y dziwną ále potężnieyszą niż zgromadnych Woysk y zbroynych pułkow obaczy woynę. To iest rozdwoiony fortuny, przeciwny złáskawą, szczęscia zniesczęściem, á ná ostatek fatorum zopatrznoscią y Prouidentią Boską. Pieściła nas łaskáwa wprawdzie ále nigdy niestateczna, á namiestatecznieysza gdy nałaskáwsza przez te láta Fortuna; gdy wpowszechnym Swiáta wszytkiego zapale, wuniwersálnym wszytkich Panstw, Krolestw, y Prowinciey zámieszániu, nas wták głębokim trzymáła pokoiu, zesmy zwnim rozpieszczeni, wnadoskonálszym szczęsliwosci postánowionych się stopniu, y extra omnem Vicissitudinem być rozumieli. Alisci nákręciwszy inaczey to obrotow swoich koło, ták nagle y prędko, z tego náktorym nas posadziła zpuściła stopniá; zesmy się tedy w ten czás, kiedyśmy ostáteczney bliscy byli ruiny obaczyli: á dáy Boże byle iedno iusz obaczyli. Cokolwiek może się znáidowáć niesczęscia, ktorym Panstwa y Rzplte do zguby przychodzą, tegosmy wszytkiego ná sobie doználi. Poznalismy malorum omnium Congeriem; á tym gorzy, ze to wszytko co passim & per Seriem annorum inszych gubi, na nas się prawie uno momento z Confederowáło, zgromádziło tym sromotniey: ze nie od postronnych nieprzyiaciół ále á Seruili bello ruinam Nobis impendere, & ultimam prawie periodum instare widzielismy. Alec gdy zápamiętáła, y ná zgubę zawzięta fortuná rozumiała ze iusz zapędem swoim dosyć uczynić miáła, nálazła sobie obicem, felicitatem JKMći szczęsliwie obránego, szczęsliwie Koronowánego, szczęsliwie Pánuiącego.

Znalazła

Znalazła mowię sobie obicem, y iákoby wstępnym zprobowawszy się bożym, cofáć się musi. Nálázły y fata, ktoby cursum ieych zástánowił: zwykłe nád námi miłosierdzie Boże, bo to solius tylko iego potentiae, ze in finem non perimus, á iescze nam do rátowánia Oyczyzny, byleśmy tego wdzięczni byli á chcieli, spatium pozwolone. Nikomu inszemu, sámey tylko wszechmocności Boskiey á felicitati JKM, illa mens transscribere praesumat. Z tąd poznáć możemy, ze nie occulta potestate fatorum, ále Diuinitus na tym Tronie constitutum mamy JKM; y pierwey od Bogá sámego niż od wolnych głosow nászych obránego: in cuius sinum concussa moles Rptæ deferetur, áby ią on sam podzwignąwszy pristino redderet Statui. Azaz máło tego iusz experimenta uczynił JKMć; gdy ledwie co in hanc laborum & Curarum assumptus congeriem (gdzie nulla læta & prospera sed aspera quæque & dura obtigerunt) záraz zdrowie swoie ochotnie Oyczyznie offiarował, y sponte in periculum obtulit: nimirumque sibi Salutem rozumiał, gdyby iey był cum Salute Rptæ non coniunxisset. Azaz iusz non appropinquauerat interitus Rptæ wrednym momencie pod Zborowem? gdyby go był sam JKMć dzielnością y odwagą swoią non auertisset. Gdy titulis tylko & signis Regem se, labore ducem, fortitudine militem pokazał. Gdy sam do niczego iusz bardzi (coby złzámi wspominać) iáko do ucieczki przywykłe Chorągwie námawiał, á bez Rotmistrzow zostawáiące przywodził. Pomieszał ták był JKMć Regium decus Sudorem & puluerem militaribus turmis, ze niczym ieno dzielnością á męstwem od inszych differebat. Et quis terror efficere valuisset, co ná ten czás y męstwo, y felicitas JKMći effecit? ze záraz & seruilis furor & Barbarorum impetus ucichły: y do tractowánia się zkłoniły. Coz ná ten czás szczęsliwszego, co salubrius Rptæ, co gloriosius JKMći stáć się mogło? nád to co się stało? Reportauit ztámtąd JKMć pacem & tranquillitatem; reportauit Confusa hostium obsequia; reportauit od tych

ktorzy niego

Ktorzy nigum excusserant, y iusz nietak de suis libertatibus, ktore prosterowali, iako de nra servitute dimicabant vota, imperata faciendi. Azaz to non fulgebrius oiby triumphis? Ale nim iusz terminus prac y Oycowskiego pieczołowania WKM koło dobra pospolitego. A że teraz iest Czas Consulendi de Rptca, że z tego Seimu dependet albo salus iey, albo interitus; Chciicie WM eo dirigere Consilia, abyście teraz przynaymniey doskonałą iey obmyślili securitatem. WKM ew ktory zaczął chce tenere Cursum w Oycowskim swoim obmyślawaniu, a tym obszerniey powinną wdzięczności y należyte od WMciow imieniem Braci w domach pozostałych ządności podziękowanie. Co mile WKMci od WMciow przyimuiąc, declaruie się z tym, że iako non provocat bella, tak non timet. Declaruie się, że omnia Rptcae tam laeta quam tristia, chce mieć Communia sibi; nec magis felicem se sine Rptca, quam Rempublicam sine se vult. Declaruie że cokolwiek P. Bog użyczy dni WKM, niechce onych sine Cura Rptcae agere. A na teraz do pocałowania bellatricis et pariter et pacificae dexterae WMciow przypuszcza.

Votum J.P. Koberzyckiego Kasztellana Gdańskiego.

Powiadaią iż w Egipcie była takowa statua, na ktorey ięzyk, gdy wschodzącego słońca uderzyły promienie, z niey stawała się uymowa: a tak pięknemu y przeświętemu wszytkich niebieskich pochodni wodzowi, winne oddawała dzięki. Coś podobnego czynię się dnia dzisieyszego dzieie; gdy pierwszy raz za Panowania WKM wrazkie zasiadaiąc, ięzyk moi, tak wielkim tey Rptey nieszczęśnym, zadrętwiały y niemy, promiennym Maiestatem WKM rozgrzany y ożywiony, na te kilka słow zdobywać się poczyna. Wzdryga się serce gdy sobie wspominam na onę straszną burzę, ktora tey Rptey nietylko ciemną, ale y ostatnią groziła nocą.

Haeret

Haeret vox faucibus, uważaiąc iako zaymie wasze niebo et bellatorem et Consiliarium absulerat: iako sprosny strach wszytkich porażony nietylko rozumu odeimował; ale tyż stupem inducebat Minorem animi virtutis Polska, a na samey tylko miłosierney Providencyey Boskiey wszytka zawieszona zostawała Korona. Weszło szczęśliwie na Horyzont Polski Słońce pod Zborowem stańczańskiey y nietylko wedle swieciło; ale ciemną noc w iasny dzień przemieniwszy, pokazało swym przykładem, że na niebie Polskim nie errantes Planetae, nie Sydera retrograda; ale fixae stellae w swoiey starożytney Cnoty firmamencie stanęły. Iusz tedy za favorem Boskim, y za szczęściem WKMci wracaią się nieskrócone, ale sześć niedzielnym terminem określone Consilia: wraca się libertas vocis, ktorą ia z mieysca mego WKM P.M. oddawam, przy uniżonym podziękowaniu za tę Curam et Sollicitudinem Paternam, koło tey Rptey, gdy te primordia Regni zacnym, y na potomne czasy sławnym posługuiąc się mężstwem, odważaiąc zdrowie pokazać to raczyłeś, że w kilkudziesiąt dniach od Coronacyey, y dobrego y stetnego Poddanym swym Pana, titulus Patris Patriae otrzymany być może; na ktory długoletnym Regimentem, inni Monarchowie zarabiać zwykli. Dziękuię ia tedy iterato uniżenie WKM, oddawaiąc naywyższemu Krolowi supplikę, aby słońce to, szczęśliwym biegiem złote sprawowało lata. Niechai żadnego nie zna zaćmienia, y post sera fata, seris videnda nepotibus, niech tak zapada, aby pobożnością, Cnotami Krolewskiemi, mężstwem y dzielnością podobne mu lampada tradat. A na ostatek tą zamieram acclamacią: Szczęśliwie panuiącemu Krolowi, Janowi Kazimierzowi, Vitam et Victoriam, fortissimo imperatori Vitam et Victoriam.

Przystępuię do punktow Propozitiey WKM. Pierwszy iest o zapłacie Woiskowey. O ktorym nisz mowić będę, o początku y progressach tey woyny cokolwiek powiem. O iakoby się dobrze z Oyczyzną naszą działo, gdybyśmy mężnym y odważnym sercem, nietylko do wzaiemnia zapałow woiennych bieżeli: ale tyż miedzy sobą chcieli się porachować, zkąd progressus dalszy tych tumultow y rebelliey: Sparsum est in vulgus, iakoby ona impreza S. Pamięci K. JM. Władysława, miała per conniventiam, szeroką tym rebelliom otworzyć drogę. Ale ktokolwiek to mowi, impius est przeciwko tak wielkiemu Monarsze; ingratus erga manes Wielkiego Władysława: ktory wszystkiey Rzpltey swoię pokazał powolność, gdy zapierwszą tylko Poselski instancią, y Chorągwie pozwijać kazał, y na onę Constitutią pozwolił, ktora nam ci wprawdzie iest gloriosa, ale iemu samemu y Successorom iego Krolom wodzę przykrotszą. Excusabit eum iescze u każdego supra moriens Voluntas, gdy pełen życzliwości, pełen dobrego affektu, przy oświadczonym tey Rzpltey błogosławieństwie viam mortalitatis ingressus est. Sami się iedno między sobą dobrze poradźmy, a podobno z nas będzie przyczyna. Przypominam sobie Antecessorow naszych, iako oni fatidico canebant spiritu, że ten ogień miał kiedykolwiek z Rusi wypaść: a pożarem idąc nie miał się aż po białą Wodę oprzeć. Narzekali oni na niemieszkanie Starostow Vkraińskich: Arendarzow Żydow y oppressią ich. A coż kiedyby byli teraz widzieli [illegible] luxum, minorem ztamtąd pochodzącą legum reverentiam, a na ostatek takową oppressią od tych, ktorzy sobie udzielne formowali Państwa, że nietylko Chłopska, ale y Szlachecka ięczała libertas. Dobrzeby kiedykolwiek zło wcześnie, ne propter privatorum delicta, y mey y Rzplta plectatur. Progres zaś tey woyny iaki był, wstyd wspominać. Illuminavit nos Dnus: a niedziwo. Bo wziął głowę quo incolumi mens omnibus una fuit. Dane potym przeciwko wszystkiey polityczney raciey multiceps Imperium z tak wielą Commissarzow. Zaczym quot Capita tot Sensus, ale Sensus non docebant manus ad praelium, ale pedes ad fugam.

A coz zteo?

A coz zteo? Oni nam apud Exteros fecerunt opprobrium, a nam iż żadna nie została nota: iako na onych Heretykach, ktorzy gdy uciekli z bitwy, pytał się ieden sumptuarie de illis supplicium? odpowiedziano non: quod potentes essent. Owo iest fructus libertatis Nrae. Rozmiecilo szczęśliwe Panowanie WKMci, dał nam P. Bog Pana [illegible] y osobnego. Widzieliśmy iakie WKMć miał cordolium z tak rozszarpaniy y pomieszaniy Oyczyzny. Wolałbyś był zaraz na koń wsieść pierwey niżeli Tron Krolewski osiadać. Ale y te z nas samych przyczyna, gdyśmy tak scrupulose obmyślawali Subsidia et Stipendia, y te nieyście y niewcześne, a na ostatek co było Woyska Powiatowego rozpuszczono. Podobno nas spes Tractatuum lactavit: nieszczęsna spes, et fatale Rptej malum. Bo na tractaty się zdawszy Inflanty śmy stracili, y Ruska Ziemia do tych czas wyrazić się nie może. A gdyby Rzplta statecznie oraz vires suas exercere, na tractaty się y pokoie nie spuszczaiąc, łatwie by mogła ex eodem sinu et bellum et pacem effundere. Zostawała przecię iednak ochota WKMci PMM, bieżałeś in occursum periculi, a tym bardziey iescze iakoś usłyszał o obleżeniu Rycerstwa twego: Chcąc Civicam demereri Coronam: A więcey ieś ią sobie poważył, niż złotą ktorąś od Wielkiego Prymasa w Krakowie brał. Przyznam się Miłościwy Naiaśnieyszy Krolu, że gdy się WKMć z tak małą garstką Woyska, przeciwko nieprzeliczonym [illegible] Rebellizanta ufcom pusał, (odpuść nam Miłościwy Krolu) baliśmy się, a niedziwo. Enim res est solliciti plena timoris amor, ktory tak naszę całość do całości WKMci przykował, że extremo periculi fato zdrowie WKMci zastąpić chcieliśmy gotowymi: Mieliśmy przecię iednak tę nadzieię, że był ten z WKMcią ktory Causas Regum sceptra tuetur. Był y Anioł Stroż, ktorego z większey Hierarchiey zesłał loco [illegible] Szczęsnym na Swiecie podawać: zaczym pobłogosławił. y pomin samemu tylko WKMci nikomu inszemu przyznawamy zwycięstwo. Rzecz się z tym nikt nie sprzeciwia, ani Consilia, ani arma, ale sama dzielność W.K.M. ymęstwo nas zbawiło. Przeto teraz na tym mieyscu radzimy, aże Oyczyzna nasza salua; Samemu W.K.Mći debemus.

Co się tknie Pospolitego ruszenia, zawsze iam był tey opiniey, y pokim żyw będę, że z pospolitym ruszeniem woiuiąc, iest to ostatnia zguba tey Rptey. Mogłoby się to pokazać z Historiey naszych, że Pospolitym ruszeniem, wyiąwszy iedno Grunwaldskie, nic się nie sprawiło, ale nawadziwszy się tylko hałasu, lub z Panem, lub z Senatorami, y prędko się uteskniwszy, tumultuarie się do Domow swoich wracali. Ale przecię to iest ultimum refugium gdyby (strzeż Boże) nieprzyiaciel per cladem Stipendiarij militis następować miał, dopiroby nam stawać przy Panu potrzeba, ale w lepszym porządku niżeli teraz. Dzie iest ci to pospolite ruszenie baba na Dzieci, ani tyż żadne arcanum imperij, gdyż Franciscus ieden opisuiąc Status et imperia, mało go tam coś ważąc nad pułtora kroć sto tysięcy kładzie. Ale przecię to pro ultima ratione sit seruandum.

Co tedy tknie zapłaty Woiska: iest za co dziękować temu Rycerstwu, ktory woleli sanguinem famem perpeti, pamiętaiąc na starożytną Cnotę; aniżeli in pedibus fugacibus nadzieię swoię pokładać. Dziękuię y JchMćiom PP. Hetmanom, tak ktorzy na Zbarażu regiment prowadzili, iako y tym JchMćiom ktorzy kosztem swym pod Zborowem Copias W.K.M. auxerunt, mianowicie JM. P. Kanclerzowi Koronnemu, P. Sendomirskiemu etc. Dziękuię tyż Rycerstwu W.X.Lit. ktorzy nie liczyli nieprzyiaciela pokazuiąc to, że non numero sed robore constat exercitus, osobliwie przy dobrym rządzie. Dziękuię trzecim JeoMći P. Staroście Żmudzkiemu, ktory iako przezacny Wodz pokazał to, że non imbellem feroces progenerant aquilae Columbam. Dziękuię y J.P. Podkanclerzemu W.X.Lit., ktory na początku tey Woyny, kosztem swym graniczne osadziwszy zamki, dawał odpor swawolnemu

temu

temu, y pod Łoiowem kilkakroć cum magna clade ieych repressit. Ale y Sam przy boku W.K.M. pod Zborowem będąc z ludem swoim dosyć wybornym, to czynił co starożytna Sapieżynska kazała sława; pokazuiąc to, quod indoles posset faustis nutrita sub penetralibus. Ale nie będzie się podobno Rycerstwo samym contentowało podziękowaniem, zapłatę trzeba ieym wczas obmyślić, y życzyłbym żeby zaraz a Coaequatione począć, y aby to było ante omnia; gdyż gemitus Pauperum, y ucisk poddanych przez branie stacyey Żołnierskich, idzie ante omnia do nieba. A nie trzeba odkładać, patrząc y na Compositią Czasu, gdzie iuż tego tydzienia wyiąwszy, więcey wszystkie Swięta, ledwie się trzy niedziele do Consultaciey znaidą. Lecz tym ktorzy do Obozu nie przyszli, albo na rátku iachali, nie słuszna rzecz płacić: bo ieźli nie byli wtey labore, zaco tyż praemia rowno z tymi ktorzy pracowali brać maią.

De disciplina militari mowiąc, nie wiem czego więcey potrzebuiemy nad te, ktore się iuż napisały prawa; ktoremi dosyć iest obwarowana. Ale u nas do pisania siła, do Execuciey mało. Teraz się to pod Interregnum rzeczy pomieszały: aza za Panowaniem W.K.M. znowu się to wszystko w klubę naprawi. Niegodzi mi się zapomnieć luxum woiskowego, gdzie tak wiele srebra do Obozu biorą, zakazały prawa, a mianowicie Constitucia [illegible] anni, aby u nas auro et argento celatus miles nie był: nic na to niedbano. I mądrze czynił to za ś. Pamięci Krola JeoMći Władysława na Seimiki podano, de coercendo luxu, ktory się tak zawziął. Nie chcieliśmy tego attendere, tak wiele dostatkow podawszy poszarpać wręcz Pogaństwu y swawolnstwu, że podobno się nierychło na luxum zdobędziemy.

Quarciannego.

Cwarciánnego Woyska auctia: tego życzę, áby przez Deputatow namowiona była y potym sub trutina podana. O Trattaciey Kozáckiey pomie:wam, pomieważ podług propozycyey WKM ad secretius odłożona iest Consili:um; y ia o niey mowić ſuperſedeo: ale przecię niebárdzo ufáć potrzeba, gdyż tá swawola gorę wyniosła, á mobilis vigema nierade conquiescere, y może się to o nich mowić, co Franciſzek pierwszy Krol Francuski Kárdy:nałowi Bersarcomowi powiedział, ktory gdy raz do Karola V. Cesárzá, drugi raz do Franciſzka Krolá Francuskiego udawał się, taxując iego inconſtantiam, po długiey iego mowie, nic mu więcey nieodpowie:dział, tylko brody się iego dotknąwszy on wierszyk z Despauteriuſza: Barbara Graeca genus retinet quod habere solebat. Toż y Chmiel:nickiemu, y temu swawoleństwu quadrat. Lecz náraś. mitość Krolá Kázmierzow to była felicitas Ruś uspakáiáć. Kázmierz pierwszy per affinitatem, poiąwszy Corkę Jarosławá Xiążęcia Kiiowskiego, pokoi ſtánowił. Kázimierz wtory Kiiow ~~a~~ in Palatinatu redegit. Toż y teraz debemu WKM. PMM. że tym rebellizántom secesyie kazesz mir.

A do łatwieyszego uspokoienia, pierwszy ſposob są Upominki Tátárskie. Ktore od:pirwo poczęto Tátárom Upominki dáwáć, náyduię że zá Kázmierzá Trzeciego Menglgiereyowi Carowi Perekopskiemu dáne są, á podobno iescze dawni. Bo iáko pi:ſze Kromer: Legati dimissi sunt cum donis & gratulatione more maiorum. Zá Sy:na iego Jána Olbráchtá dano ieym tákże 3000 złotych. Zygmunt pierwszy ex Donatarijs stipendiarios uczynił: bo widząc woynę ustáwiczną z Moskwą chcąc nimi inflectowáć nieprzyiáciela, pozwolił ieym Zołdu Dziesięci albo piętnaście Tysięcy złotych: ktory ieym ták zásmakował, że chcieli synow swoich y

bliska

bliską krew zá obsides dawáć. Krol Stephan obiecał ieym to był wprawdzie oddáć Stypendium ále nieoddał: bo waleczny Pan myślił to znieść z Rzpltey y wykro:nić Pogaństwo, czego morte praeventus dokazáć niemogł. Zá S. Pámięci Krolá Jegomości Páná Oycá WKM znáyduię y napoczątku pánowánia iego w Jnstructiach, ktore z Cancellariey P. Zamoyskiego, Kanclerzá náten czás Koronnego wychodziły, gdzie podawał to Stanom, áby pieniądze obmyśláwáli ná upominki Tátárskie, ktore potym y Pactami z Cesarzem Tureckim sobie obwárowáł, y K. JM. Zygmunt dawał, iákoż posłał był z nimi Olezka Sekretarza swego y Krayczewskiego Komornika. S. Pámięci Krol J. M. Władysław Pan Brat WKM. napoczątku zaraz pánowánia swego, tymiż Stipendijs zaciągnął ich przeciwko Moskwie: gdzie przysługę K. JM. dobrą uczynili, ktorey na Bohdanowey okolicy w obozie przez posły swoią relacyą uczynili. Potym zás denegowano tych Upominkow, á to względem oney Jmprezy, ktorą wziął był przed się WKM. y gdyby byłá szłá swoim porządkiem, á nie inconſultis Ordinibus, nic w sobie nowego nie miáłá. Niech sobie kto czyta instructią ná Seimiki, Seymu 1626 die 17 January poprzedzáiące. Obaczy iż K. JM. S. pámięci Zygmunt, proponuie to in deliberatio:nem ordinibus, ieżliby nielepiey tych drapieżnych psow, w ich gnieździe ná:iąc do ktorego ták wiele ludzi y płonow wwożą? Atoli teraz iuż do tego przyszło, że te Upominki płácić muśimy. Záczym y ia sic stantibus rebus rozumiem, żeby iáko naiprędzey posłáne y oddáne były.

Drugi ſposob iest do Uspokoienia Oyczyzny Tractaty Szwedskie.

Dawne to Czasy były kiedy naśi Przodkowie fundowáli Breme, budowáli Lubekę, y z tą tám Stroną szerzeli gránice swoie: lecz nie chciał nas tám P. Bog mieć dłużey, tám tu nas Victores postánowił, iáko iákie antemurale przeciwko Pogaństwu, tam Laury rosną ktore głowę WKM. zdobić będą: nic nie wątpię, że WKM. skłonić

się do tego

się do tego Pokoiu będzież raczył y tractowánia osobne. Lecz nie życzyłbym áby ták wiele Commissarzow było, iáko nam ich ná papierze nápisáno: z ktorych gdyby miał káżdy po dwu Człeká, iustum pewnie confecissent exercitum. Petrus Matthæus Hystoryk Francuski, opisuiąc pokoi Weruinij, Vczyniony inter Henricum IV Galliæ, et Philippum III Hispaniæ Reges, Obráli bárdzo Commissarzow, ktorzy z obudwu stron pokoi ten tractowáli, á tych nie było wiele; powiedáiąc że numerus Commissariorum, nie tylko iest mniey potrzebny, ale etiam præiudiciosus; bo tam non numerantur Sententiæ, y nie pytáią się wiele ich iest. Poświadcza tey mowey swey iednym autorem, ktory nápisał że ad decidendas oēs Controuersias, numerus ternarius maxime idoneus, quia habet Principium medium et finem. Rozumiem tedy, że albo pięci naiwięcy albo trzech nam ich zysłać: á tákowych ktorzyby się declarowáli że poiádą; durante seym obmysliwszy.

O Mennicy. iuż się przedtym dosyć mowiło, ktora iáko iest potrzebna tey Rzptey, ktorey tego mennicze náśiáło się pomiedzy rozmaitych, ktore exsugunt sanguinem y Dostatki násze: y iest to internus hostis Ciężki dosyć, ktory ná tę rodzę Srebra, co w Oyczyznie nászey zostawa, ważąc; do ostátka nas łupi. Życzyłbym áby kiedykolwiek ci Commissarze ad rem monetariam náznaczeni byli, bo res perit: przydawszy do nich tych, ktorzy się ná tym znáią, mianowicie zmiast od Kurfirsta Jmći Kurlandskiego, ktorzy iáko Feudatary, ius Cudendæ monetæ máią, y ad parem ligam pieniądze bić powinni. Lecz u nas quod multi Curant nemo curat: y podobno iá tego nie doczekam, żeby Dáná Rzptá miáłá te mennice w rzęd zpráwić: máło nie lepiby było, y życzyłbym,

że iáko

Że iáko z ręku Krolewskich wzięta, ták żeby znowu się do W. K. M. wrociłá. A iáko zá Kazimierzá Wielkiego po Skończonych pieniądzach, pierwsza monetá w Polszcze bita byłá grosze srebrne, cum titulo: moneta Regis Casimiri; táka zá W. K. M. niechay powroci; á Mennica w porządek się wpráwi.

Postulata Krolowey Jeymći, Krolewiczá Jmći Karola, Xiężny Neyburski ná te iá żadnych niechcę czynić Panegyrikow: ale poczuwáiąc się być dáwnym sługą W. K. M. P. M. M. nie mogę inaczey mowić, iedno to iż słuszna áby Krolowa Jm. P. N. M. znáłá debitam od tey Rzptey gratitudinem, ktora Regiæ Virtutes merentur Krolowey Jmći. A potym nihil æquius rozumiem, iedno żebyśmy się poczuwáli, quid Regio debeamus Sanguini.

Nobilitacye, Indygenaty proponowáne od W. K. M. w tych iá sequor iudicium W. K. M. y non Contradico.

Koncze. A iákom od Stárey począt, tákowąż zámieram. Nád Skarbem zákopánym y nikomu niewiádomym, położona byłá Státua z tym nápisem, Calendis Maii oriente Sole aureum Caput habebo. Daiąc przez to znać, że od tey Stárey głowá tná pierwszego Maia, przy wschodzie słońcá, gdzieby cień rzuciłá, tám się naidowáł Skarb. Skarbći to Rzptá násza, przedtym wszystkim Narodom słáwna, á ná ten Czas wielkim pogrążona y zákopána nieszczęściem. Nastał Maii Panowánia W. K. M. rzuciłá zárazem Cień głowá W. K. M. pokazáłá ten świát wszystkiemu Swiátu, podźwignęła zdeptaną y pohánbioną słáwę pod protectią mężny dzielności W. K. M., emergere poczyna, y śmieli ná wszystko pogląda Chrześciaństwo. Lecz y W. K. M. od tego Skarbu aureum Caput habes; záczym spodziewamy się aurea secula. By: nam będą Złote y szczęśliwe Czásy, czego iuż mamy wielkie auguria z ták wysokiego, á ná potomne wieki pámiętnego Czásu. Mamy y z tąd dobrotliwey Natury W. K. M.

P. N. M.

P. N. M. Leć Nasz Miło Królu, sámi felices być nie będziemy: zagęściły się Emulatie, Simultates, odia, które Rzptą turbuią y mięszáią. Verum to wprawdzie malum est Emulatio, y ták długo będzie póki Rzpltey nász wiecie. Byłá y za Panowánia ś. pámięci P. Oycá W.K.M.; ále non erumpebat cum malo publico: bo idąc rodzic W.K.M. media via, coercebat Emulantes cultus maiestate. Latáią paskwile y famosi libelli: á ktoć ie pisze nibis d'abeci animi est incendium; y tylko to Crymina, Veniales animae semperque ad Felda parata. Nie cokto nocinum, czemu memoria publice? Virtutem quisque sibi Scribat haeredem, non ambitionem. Bo ieżli miedzynámi te Simultates, odia, Emulationes nieustaną; y Páná ták Dobrotliwego, y Nas sámych, y Rzpltą zámieszámy.

Condolentia

JWMći Páná Gnato Wielkopolskiego Marszałka Poselskiego na Convocaciey Generalney w Warszáwie do Królewiczow JWMćiów nomine Status equestris d. 22 Julij 1648

Naiáśnieyszy Mśćiwey Królu Szwedzki Nasz Miło Królewiczu Polski drugow; Ták ten ~~[illegible]~~ ktory Królom Królowie wszyym prednieki niebieskim osądził Parlamentie, że Ziemscy Nási Bogowie umieráć powinni iáko ludzie. Cieżki to wyrok Nasz Miło Pánowie; á gdyby nie z niebieskiego zyśiey Protocołu, śmiałbym rzec że y Surowy. Umieráć przynat: nym, ktorych iáko żywot ludzki nie piastuie Całości, ták śmierć za sobą żadny nie pociąga zguby. Zeszła to, iedną stratę iedna okryła mogiłá: ále wielkiego, ále Szczęśliwego utráćić Tryumphatora, Oycá y Monárchę, ktorego nowissima fata Panstw y Narodow strászne wálą Wáliny; ktorego życia kres, kresem iest fortun y ozdob Poddanych: ktorego mieszczemy Cáłos okryła fortunam stragem, z ktorym zgołá wszytko dobro pospolite, y iego iedyny fructus, pokoy pospolity umiera. Rzekł bym był że Le-

num

num, kiedyby nie destinatum. Atoć się znami dzieci Miłościwi nasi Pánowie nie mielismy Páná, á co mowię Páná! Oycá nam łáskáwego, nieprzyiacielom strásznego, pod ktorego Szczęśliwym Pánowániem, obiegszy wszytkie narody, dobr fortun zostáwiwszy iu albo Civiles motus, albo nieugászone zpostronnymi woinámi, wsámey Oyczyźnie Nászy ze złotym pokoiem, y wszytką szczęśliwości swoiey drużyną, swobodę sobie zásadziłá. Zostawáły Swiątnice Boskich taiemnic wsplendorze swoiem. Zagrzmiáło w Kodkieyszych pustyniach powszechne Katholickie Te Deum laudamus. Wolnosci y swobody Dusze narodu nászego, nie Páná Zawisnego, ále Oycá łáskáwego miáły. Pod iego waleczną spráwą tyle Tryumphow odnieślismy, á kazdy woiny dwa tryumphy; Vicit Hostes & Servat Cives. J Ottomanska potęga, y Moskiewskie fortele, y zamorskie zawziętosci, ktore się oraz zconfederowáły były ná Oyczyznę Nászę, od blásku broni iego iák od Słonca oraz odstąpiáły. Granicom Panstw Nászych Polnych, ktorych nie zadne Castella, áni nie dobyte fortece od náiázdow nieprzyiacielskich bronią, sam terror nominis iego stał zá naipierwsze antemurale. Ten gdzie zászedł iákoby kres zápisał. Non plus Ultra nie śmiał go przestępowáć nieprzyiaciel Koronny: ále doszedszy do niego Stokroć nierozsiodławszy koniá, ná granicy Rzpltey y oczu Swoich nie nápászy, polem Chrześciańskim, zgołá powrócić się zewstydem musiał. Jako prędko Czas nie dopuści wspomnieć) przestał być Pan Nász, ták oraz ustáły z nim prześłone Czasy, wysokie ozdoby, ~~[illegible]~~ wielkie Tryumphy, pożądány pokoy, słowem wszytko dobro násze. Zprofánowáne Bogu poświęcone Kośćioły; w Tryumphie Bráćią Nászę Pogánin prowadzi, ktorzyśmy nieumieli zá Páná Nászego iedno Tryumphowáć, ieden wyuzdány Kozaczek ostatnie Rzpltey zniosszy Spiżá, Monarchię Ruskie śmiał zakłádáć w konceptcie Swoim ostatnie Ovenki quisquiliae robur tey Rzpltey Ruskich Bráćią zwoiią, y impune Chrześciańskich Dusz niezliczony plon prowádzą w Pogańską niewolą. Ktora to Congeries

Cladium azeby nam bardzi dokuczyć mogła, trzeba było zeby był Stator Nasz y Hospitator ustąpił, iakoby Fata do tego znać się dały ze Catharam ze wszytki Szczęśliwości Fortuny nasze rozerwać nie mogły pod szczęśliwym rządem iego. Te wszytkie gorzkości nasze nato przypominamy, nie tylko abyśmy nieutulony Zal nasz wyświadczyli z straty głowy Naszey, ale oraz abyśmy tey nasze na specialny prezent y osobliwą pociechę W. K. Mściom przynieśli. Bo ieźli prawda dulce mereri populus dolentem, Wszytkiego Chrześciaństwa zale z naszymi się mieszaią, aby pomagaiąc W. W. K. K. Mściów tęzniebo postana dzwigać Calamitatem znośnieyszą czynili. Wprawdzie te są instituta tey Rzpltey ze secreta domus Principis a Rplca. Ten iednak starożytny w nas iest Candor Polski, ze Dom Krolewski nie participat nic de imperio, participat przecię de observantia, ktorą y post fata Panow Naszych, oświadczać zwykliśmy krwi krolewski. I lubo obsequiis, ktore Sors nascendi posługuiących zwyczaią narodach zwinny nie zrownamy, affectem iednak dobrych onych celuiemy, bo nie wolnicze Serca ad Regnatricem Domum spasabiemy: ale wolnym sposobem wolnego narodu tam obracamy Oczi, gdzie Bog obraca serce. Z tym y teraz to zalosne po Panu swoiym koło Rycerskie odzywa się affectem, życząc W. W. K. K. Mściom w tym cięszkim zalu, z samego nieba, zkąd naiskutecznieysze mogą być iako naiobfitszych pociech. A iako samiwszelerognu Naszym a Rplca petimus solatia, uważaiąc ze Principes mortales, Rplca immortalis, uważaiąc ze lubo Pan z tego do lepszego przeniosł się krolestwa, poszedł tam iednak purus animi, nic cudzego z sobą nie zabrał, zostawił nienaruszone wolności y swobody nasze, ktore iako Ociec łaskawy piastował. Zostawił Jus integrum Rplice, Zostawił integram Maiestatem w Rzymiarstwie naszym, tak zupełnie, ze albo sobie Pana dać, albo przez niego zymożemy, tak y W. W. K. K. Mści z tey ze Oyczyzny, acerbitatis sui skuteczną bawiące

Jolgi

Jolgi: Bo lubo to wielki Brat, a Brat iako Ociec, pondus mortalitatis deposuit, nie umarła iednak z nim społna matka Oyczyzna, w ktorey ście się urodzili, Ktora Nasze W. K. Mści Chowała, w ktorey tot meritis clamenat Przodkowie Waszych K. K. Mści. Żyie ta Rplta, ktora nie umie iedno we krwi Panow swoiych wysokie ieych odwdzięczać pro Rplca studia. Co przyniosszy pro Consolatione W. W. K. K. Mściom nie wątpięmy ze avito Przodkow swoiych studio, tę Oyczyznę będziecie Ociceli prosequi, tak, iako my prisca virtute krew Panow swych szanuiemy.

Oddawanie łaski J. P. Starosty Grabowieckiego w Izbie Poselski na Convocaciey Generalny z 16 July Ao 1648 zaczęty drukowany.

Pan Bog ktory y pokoiu swego, y bellorum disponit vices, y wszelkie Regnorum gubernacula moderatur, y w ręku swych Boskich krolow ziemskich intima sceptra tenet; nie sciąt nigdy Rzpltey Naszey tego pozwolić szczęścia, aby się była dłużey złotym cieszyła pokoiem; y Regalia swoie w ręku szczęśliwego Pana widziała. Taka infelicitas zwyczaynym omnium Interregnorum przyszła do nas torem, ze nie tylko scimus ale y sentimus Pana Naszego e vivis sublatum. Gdyż wszytkie Interegna ktore wspamię; iako Kuszę y nio po Panu dolore, tak y periculis non Carent. Ostateczne nawet Interegna, lubo Fata spokoyną tę Koronę przezacnemu Panu destinabant, y leba a civili dissensione pacatissimam, Moskiewska iednak perfidia zturbowała. Iakosz to rzecz niepodobna, aby iako navis a nauclero, tak Rplta a Principe destituta turbari et commoveri nie miała; atoli przecię widziemy y to ze non Cadit morte Principum vita Rplice Nrae: y lubo nie raz czasu Interegnorum takimi Rplta była oppressa periculis, ze przodkowie Nasi na zalosne interitus Regnum patrzać obawiali się, aby oraz et interitum Regni nie widzieli; Wybrnęła przecię z takich toni Rplta, y vivit do tąd. Sublato zaś Principe w ktorym iest Salus populi, Salus Rplice; widzę

137 bom

Tylko dwie rzeczy Conservant Vitam Rptey. Pierwsza iest mutua Fides Civium z Zgodą złączona, Druga iest wczesne Consilium szczera między sobą Confidentia. To obie gdy y teraz między sobą zachowamy, wprędce dalszy Patriam teraz Principe ~~orbatam~~ consequenter Solatio et defensore destitutam obaczemy, viribus suis stantem. Obaczemy nie tylko my Synowie Rpltey, a Casu et à mina longissimam, ale bardzi Swiat, a osobliwie Chrystiana Rpta ktora przyznawać zawsze musiała, że murus aheneus Rpltey Chrześcianskiey Sarmatia est. Że iescze z Łaski Bozey to iey antemurale ładone nie iest wfundamentach obalone. Iuz tedy na tey Convocacyey abym nam tylko sama Cura Rptey Cordi była, wsz depositis verborum lenocinijs, et omnibus Controversijs gravia Consilia et maturae deliberationes quaerendae sunt. Jakosz same pericula Terazniejsze to Ukazuią, że więcey teraz czynić, niżli mowić, niżli altercowac potrzeba. Ale że bez głowy rządu czynić y mowić nie możemy; tedy prosze more et instituto tey Izby raczcie do obrania Marszałka przystąpić. Jakosz przystąpili y nemine Contradicente maiąc kreskę Pos JP Leszczyński General Wielkopolski, ktorego publikowawszy JP Marszałek przeszły, tak do niego mowił. Dziś lat 16 iako Dnia 16 Lipca zkonczona iest Convocacia zkąd omen iest, że wy teraz dabitis Si meritis dabitur et dexteritati WM, że y wm MMP tak szczęsliwie zaczniesz y zkonczysz swoią directią, iako tego y Commoda y pericula Rptey postulant, czego WMi Oroz uoveo et faveo. Mam nadzieię że tak będzie, gdy tak idoneo mieisca mego ustępuię Successorowi. ||| Tandem Pan Marszałek nowey uczynił przemowę, ukazuiąc że tym honor ma onera, ale łaską Bozą y wliów podpozony [illegible] biorę na ramiona moie chcąc służyć. Potym zaznaczono Posłow do Jchmsciow PP Senatorow daiąc znać tego zgodnie obranego. Chodził tam P. Fredro Kr: y przemowę miał.

Oddawanie las:

Oddawanie Laski J.P. Generała Wielkopolskiego JMSci Panu Woyskiemu Mozyrskiemu na Elekcyey to iest 6 Octobris.

Niech szczęśliwą Zaszczy godzinę MSci Panowie y Bracia Polskiego narodu, Pole Wola cy zanadtzy Theatrum, nie ono iusz Sławnego Rzymu tributis gentium wystawione, na ktorego fabrykę cokolwiek czterech części Swiata luxuries zastawiałego miała, rzucać musiała nato, aby nanich wystawione zabawne igrzyska, owych novissimos Romanorum ludzili, aby niepomniąc biedy swey nieszczęsny smakiem zostawali Spectatorami Tragedy. Wprowadzono tam na widok morzem y stoczone wodne wały nato, aby zmyslona gasili prawdziwą y gorącą ku Oyczyznie miłość, topili w sercach ich pozostałą ku wolności żarliwość. Spuszczano tam bestyie y ludzi pary nato, aby na tych poiedynkach oczy pasąc młodź Rzymska uczyła się bać umierać, ato wszytko humanitas vocabatur, cum pars servitutis esset. Nie takie to nasze samorodne naiwyzszego Architekta wystawione Teatrum, na ktorym Ziemianska Maiestas pod tym niebieskim zasiada baldekinem: mieszkaniaią in Sedes swobodom y wolnosciom, nie cicuratur à Dominantibus populus, zewszad otworzyste tak iako Staropolskie serca nasze, a iako sobie ieden Przyiaciel Rzymski Civis takiego zyczył Pana ktoryby zewszad otworzystem będąc miał swiat spraw iego Cnotliwych. Tak to Capitolium nasze expositum Swiatu wszytkiemu, aby widział y sądził ze Polacy nieskrytego per rationem status niedowodzą, ale propalam teste Caelo et caelitibus spectante orbe Chrystiano, iura exercent Maiestatis: a słusznie exercent bo nimi szafuią. Ma też Polska osobliwey z łaski Bozey udzielny nad wszytkie narody przywiley; że per nos Reges regnant. Stąd ci Akt głowny Oyczyzny naszey, z ktorego integritas wolności naszych defendet; ma się na tey nad wszytkie bogate sceny droższy odprawowac Murawie. Trudna rzecz Pana, ale si datur parva componere magnis y sługę obierać.

y małego

y dla tego dawne stanęło wielkiego Polityka iudicium Tacitus Sumitur Princeps quam quaeritur, Sors nie szukaiąc, a szukać dobrego. Więc nie wiem gdzie się takie mogło zmieścić, ieżli prawda co powiedziano, że boni Imperatores nisi mogą annuto niszych mogą á pogotowiu trudno szukać, á podobno nie podobna znaleść po Wielkim Naszym Władysławie Czwartym którego sobie niebo vindicavit Monarchę. Zostawa nieumieraiąca pámiątká iego nie na ryciosanych Colosach, które gdy posteritas iudicium in odium vertit, pro sepulchro spernuntur, ále in aeternitate temporum, fama rerum w scriptach nászych, y w ustach potomnych. Jeden to Polski Pan, który wiele lat łaskawie panuiąc, sámą śmiercią stał się okrutny. Saevitia est voluisse mori. Jeden Phoenix Polski, którego Cineres że nam żal się Boże nie zostawiły podobnego sobie, podobnego nie znaidziemy. Trudno szukać Pana pod ten żałosny czás iuż tey odbieżany Oyczyzny, kiedy fatalis periodus Summa imis miscet. Stupor nas opanował pátrząc na congeriem cladium: Straciliśmy Pana, Stracili Hetmany, Stracili Woiska Rzpltey, odpadliśmy od dostatkow, a co większa od sławy iuż nigdy nienabytey Narodu Naszego. Weyzrawszy dopiero na násze diffidencie pełne zazdrości, privaty płonnemi nádziane nádzieiami, zapędy zá osobami, których spe vacerato ne ambitu destinamus Imperio. Wszystko trudna Pána obierać ále y Stráſza. Nie uważy tego co Rzymski Stachic powiedział, Privatis Cogitationibus dari progressum, & prout velint plus minusve fiunt ex formula Imperium Cupientibus nihil inter Summa & praecipitia. Ale iáko powiadaią, difficilia quae pulchra; ták tá trudność iedyna iest Narodu Nászego powieda y ozdoba, że u nas nie ura Dominorum Domus & Caesari servi, ále wolne głosy

ex arbitrio

ex arbitrio przybieraią nie z kolebki go biorąc. Rzecz Rzymskie Państwo szczęści się Electią swoią, do Siedmi tá powieda należy, inszym wszytkim iákby się Pan rodził, patrzeć go muszą z cudzego rozsądku. Sámá Polska bez przykładu Páná obiera, gdzie tyle electorow ile Slachcicow, tyle Suffragia ile wolnych głosow, które non in conclavi ale in aprico nie inviti ále wolnymi daiemy głosy. Które głosy násze, áby po Pogańsku mowiąc (co po Chrześciańsku rozumiem) Dij bene vertant trzeba nam Maiestat Boski pokornymi błagać prośbami, áby weyzrawszy iuż nie ná nas którzyśmy niegodni łaski iego, ále na vastitatem Domow Swych, profanationem Swiętości swoiych: iáko przez Chłopy Násze nas karze, ták przez Páná szczęśliwie obránego, nam łaskę swą oświadczył, y nie dopuścił, aby to extremum malorum nieszczęście, miało nas ad exitum fatigare, ále puściwszy głos z nieba Pax Vobis zdarzył to, żebyśmy szczęśliwie, zgodnie, tę Sierotę nászę miłą wyraili, y nie sobie każdy ále wszyscy Rzpltey Páná obrali. już drukowane.

Declaratia o zgodnym obraniu Marszałka Poselskiego przez Páná Stanisława Sanickiego w Senacie d. 6 Octobris uczyniona. drukowany

Rzeczy ták surowymi słuszney pomsty zásępione Piorunami Niebo lugubrem Oyczyzny Naszey zaimięło faciem, ábyśmy extra prospectu większey nadziei nie będąc zostawali; lubo ták fatalia wstráconym iednym Panie tysiączne palpamus vulnera, dwoime wylanay bráci Naszey krew lacrimis diluendo, medica iednak nie odbiega Providentia Boska która wiedny że u niey szczepić wręce kwitnące tryumphami lauri, y funestas nieszczęściami Cupressus. Wszystko bárdzo z wysokiego ad invidiam postronnych Narodow pokoiu upuściła nas obłudna fortuna, że którzy przedtym inter exempla felicitatis zostawaliśmy, to teraz inter opprobria samych sze niewolnikow numeramur; nie ták iednák okrutnie uderzyła, ábyśmy humi serpere mieli, y supra Casus nie mogli wyżey podnieść głowy. Dziękuięm ták providentia Boska, ktora wſzytkie rzeczy suis nectit ordinibus, fatalem ieszcze od Oyczyzny náſzey differendo periodum, y mieysca y czásu oportunitatem, ábyśmy Capite diminuti, szczęśliwie á prędko przybráney głowey, wzrostu náſzego integrita:tem, ktorey potiorem lichy Kozak wyſzpocił decorem, inviolate záchowáć mogli. Stawąmy tedy słuſznym terminem zgromádzeni Cives, ázebyśmy primordia Consulta:tiey naſzey tym szczęśliwi Ordini mogli od zgodny Marszałka Koła naſzego Electiey JM. Woyskiego Mozyrskiego záczęliśmy. pewni zostawáiąc że WM Nasi MM. y Bráćia zechcecie z námi y Vires y Consilia ku dobru pospolitemu unire. Nie wątpiemy záczym że tá zgodna dnia stanow Compages, ták circa Cardines wolnośći Náſzych operabitur, żeby Jura Mtatis et libertas populi discordi, ziednoczona Concordia Stanow narodow potomnym cále dochowáli wiekom.

Mowa JMP. Generała Wielkopolskiego do Koła Rycerskiego imieniem Krola JEOMśći Obránego po przysiędze Uczynioney.

Pierwszy głos Páná Náſzego Naiáśnieyszego Jana Kazimierza Krola Polskiego z tey wy:ſoki ná ktorey Bog y wolne głosy WMciow posádziły JKM. strázniey, niech będźie pierwsze augurium łáskáwego JKM. Panowánia: bo poczyna odwyznamá Oyca miłośći y bene:volenciey Cnego tego Narodu doznány, z tym ktory do tąd słodko brzmi JKM. w serca ni:gdy umieráć niebędźie ogłoszę Vivat Rex Casimirus. Były te czásy u Wielki Rzpltey Rzymski, kiedy nieforutnnym poddanym, iákokolwiek zleli dobrzeli padła z Panujących audientia, finis Sermonis Condominante był gratias agere. Oiáko lepszy w tey, ktory natales suos debet JKM. Oyczyźnie, gdźie principium łáskáwego Páná z wiernymi poddánymi iest gratias agere. Ma się zaiste czym szczyćić tá Stawna Rzpltá nád wszytkie pod Słońcem Narody, że Maiestatem magnificum donum ma z Szafunku

swego

Swego Szafuiąc nim wolno niedokolebki, bo náſi Principem fortuniti gromádząc suffra:giá swoie, ále do Creatury niebieski z swoią stofuiąc nomenclaturą ma się czym szczyćić, że nie ona kłániá się y wypraszá do Monárchow ni Cesarzow, ále oni cum decore domu swego ubiegáią się in sinum iey. Ma się ieszcze czym szczyćić, że nienoſi et suspiriis tylko boni Principes expetuntur, qualescunque tolerantur, ále ad vota przystępuią. Judicia y tákowe Parlamenty, ná ktorych zrzymiáne Maiestati sądzą y decretuią. Ma się czym szczyćić, że nie iáko w służących Narodách ktore Páná ktorego ex Domo Regnatrice sors náscen:di przyniesie Fortunie dziękuią. Ale ni Panowie za Diadema Regni nisko się kłániáią. Ale y WMM Pnów bynaymniey niezazdrośći tym Panom, ktorym natales berło y korony przy:nośić zwykły, woli bowiem dźiedźiczyć wprzod w affectach niż w Państwach, wprzod bráć w possessią serca, niżeli Koronę. Oiáko to iest znák wolnego JKM. Panowánia, kiedy serca ktore służyć nieumie wolnego tego Narodu opánował. Oiák osobliwy znák assistenciey Boski, ktora JKMći wprzod ukiełitá sobie własnego iedynowładztwá swego, dárſzy władzą y wodze wolnych Náſzych Animuſzow JKMći wprzod ániżeli przypuśći:ła do Ziemskiego Tronu. Zna się raczy JKM PM do tego że wielki Ciężar bierze z tą Koroną, wie iák arduum et fortunae subiectum cuncta regendi onus, ieżeli w tere:śniyszych czásach Rzpl pogotowiu kiedy fortuna summa imis miscet, zádawszy ciężki raz od Moskwi y pogánski ręki Oyczyźnie. Nietrepidanter iednák rękę swą Krolewską do Stem tego przykłádá, máiąc ufność w Maiestacie Boskim, ktoremu swoi debet że bellabit bella nra, y tę rękę JKMći nieraz dymem y prochem woiennym okurzoną ták poprowádźi że ad Jaman oney ustępowáć będą do Zadnieprskich iam swoich, krzywo przysiężne swowolne kupy. A zátym pod szczęśliwym JKM. pánowániem wrocą się da Bog prędko Kośćioły Kapłánom, Splendory Kośćiołom, zwrocą fortuny et arcz wyniszczonych Pod:dánym JKM. á to non sine vindicis rozlania krwie Szlacheckiy, ktory iáko wyuzdána swawola pragnęła, tak da Bog za sprawą Chrestiną JKM wśrzuciey się własny topić będzie: Pariym Wszystkim wroci się pożądany pokoi, deliciae generis humani. Przyznawać czyto raczy JKMć że wielki kleinot odbiera zrąk WMściow, kiedy mu powierzać raczycie miłych y pieszczonych swobod swoiych: wrodziwszy się bowiem w tey społney Oyczyznie, że decora maiąc domu swego in deposito, wie co to iest Wolność, nauczył się od Wielkich przodkow swoiych Jagiellon y Jagiellonidow od Oyca swego Zygmunta Trzeciego, od Naiaśnieyszego Władysława Czwartego Archetypa Wszystkich Walecznych Monarchow, iakoni pieszczeni około swobod poddanych swoiych, mieli około Panowania swego. Tey ścieżki ubity przodkow swoiych nic nieuchybi JKM. P.N.M. Co iako Bogu przed tym Ołtarzem ślubować zaraz będzie, tak łaskawie y Oycowsko dotrzymać obiecuie. A iako to Co namilszeo wziął zrąk WMściow, tak uważymać to Co charissimum, iako primogenitus Matce swey Rzpltey offiaruie łaskawe nad wiernymi poddanymi Panowanie, Usilne około dobra pospolitego Staranie, ochotne na wszelakie trudy y fatigi prace, gotowe nawet za Całość tey Rzpltey in holocaustum za Koronę, ktora JKM. głowę iako ozdobi tak uciskać będzie, to Daemum denovet Caput mieczem Wielkiego Bolesława, ktory szczęśliwie do boku przypasze, nieprzyiacioły Koronne, pari da Bog felicitate znosić będzie, berły rządem tey Rzpltey sprawi, złotem iabłkiem merentes Sago & toga Ukontentuie, nic zgoła z tego co od WMściow bierze nie wezmie sobie, żeby miał wszystko żeby dał. drukowany.

List Przyczynny Krolewicza JeoMści Carola za Krolem JeoMścią

Illrmi Rndmi Illres & Magnifici Dni.

Vrodziwszy się y wychowawszy w Oyczyźnie tey miły, przypatrzywszy się dobrze prawom y Wolnościom iey, a uważywszy że iako wniey non nascuntur, sed liberis

Suffragiys

Suffragiys sumuntur Reges: tak wolno pod takowe nieszczesliwe Interregnium Czasy etiam Exteris ambire, ozwałem się y ia był wpośrzodek WMściow przez Jaśnie Wielebnych, Jaśnie Oświeconych, Wielmożnych JeoMściow PP. Postow, cale się iednak na dyspozycią Boża puściwszy, ktory sam Koronami władnie, y do kogo serce y Animusze z łonu na ktore kładzie. Że tedy tak wiele skłonnych Animuszow przeciwko Naiaśnieyszemu Krolowi JM Szwedskiemu Panu Bratu Naszemu upatruię, nie mogę iedno wielce się z tego cieszyć; y miłości y powinności Braterski tych rozumiem, w dalszą nie wchodzić Concurrentią; ktory odstępuiąc, iako Brat za Naiaśnieyszym Krolem JMścią Szwedskim Panem Bratem moiym prośbę do WMściow wnoszę, iako przysięgły tey Rzpltey Senator życzę aby się wszyscy zgodnie głosy y animusze na niego obrocili. Ja zaś z tym się oświadczam Rzpltey że iakom sobie życzył okaziey zawsze ad benemerendum oney (com y teraz przez posłanie Osmiset człeka do obozu Kosztem moiym wyświadczył,) tak y na dalsze Czasy nie będę Chciał nigdy deesse. To sobie obiecuiąc po WMściach, że będziecie chcieli mieć rationem stanu mego, y ad bene merendum dali de Rpltca przyczecie. Ktorym na tenczas powolne y życzliwe Chęci oddaię. Dat. w Nabłowniy d. 13 Novembris 1648

Copia listu JP Woiewody Krakowskiego na Seimik Proszowski d. 24 Junij 1648.

Jeżli kiedy znaidował się we mnie ardor stawaiąc wpośrzodek WMściow MMPP. y Braci y radzić społnie o miłey Oyczyznie, tedy pod ten czas radbym wyskoczeł z skory, by mię zwykłe bole mać na wodzy nie trzymały, widząc summas angustias teyże Oyczyzny, ktore y liczbą y srogością przechodzą Calamitates wiekow dawnieyszych. Ciężka dosyć sama przez się Orbitas Nasza, przez nie opowiedziane przemierzenie od nas Krola JM. P.N.Miłosć. do lepszego Żywota, lecz Concomitantia orbitatem nierownie cięższa. Bywały Interregna zawikłane y niespokoine, ale coby ktore domowa Rebellia miała y furor oraz Pogański krwią Naszą tak srodze zafarbować, iako teraz znaiduię. Więc ieżli pod takiż czas, zatrzepiali

nas nieche

Nas niedawno, było się oczym zawsze złożyć, teraz straciwszy florem & robur militiae Ordinariae, pospołu y z wodzami, takiedmy na wszystkim zeszli, że na ostrzey dyscrecij nieprzyiacielski zda się zostawać incolumitas Patriae. W tak ciężkim Climacteryku iey, słuszna porzuciwszy wszytko, wziąć przed się remedia seria, iakoby hostium furor mógł coprędzey sisti, a uciśniona zewsząd Oyczyzna Spem resumere. Acz obojga tego obiecować sobie trudno, póki nie zagoią się nie tylko powierzchowne ale y wewnętrzne iey rany, które tym szkodliwsze im skrytsze. Do czego teraz pogoda lubo z żałosnej okaziey pospiesznego rozstania się z nami JKM. ś. pamięci, po którym nim nam inszego przybierze Bóg per quem Reges Regnant, mamy spatium ad Consultandum more maiorum, iakoby nie languidum, nie defectiwny dominatum obtrudować Panu nowemu, ale florentem, żeby był prożny wszelkich ieźli rzecz podobna mankamentów. Pericula abextra są iawne, o których iakem wyżey namienił dostatnie, tych co samem Strachem od Szwedskich szumu nadzieie nie exageruię. Snadno to odwrócić poselstwy, y przypomnieniem obowiązku mutuorum pactorum foederum. Co JmćX Xiądz Prymas y z domysłu, y z zagranicy od nas niektórych, tuszę iż iuż uczynił, ale otych niebespieczeństwach rzecz, co wprzód żądały nam śmiertelne rany nim się widzieć dały, albo przyszły na myśl. Ufaiąc WWMMPP staremu y doświadczonemu, że się to zaniosło na zabawkę non unius anni z takim nieprzyiacielem. Tatarzyn iak prędko do nas wpadnie, tak pari Celeritate odwrót czyni; domowy zaś nieprzyiaciel in ipsis Regni visceribus rozgościwszy się, y zmocniwszy, długo może fatigare vires & industriam Nostram. Wierzcie y temu że Servilis belli Conditio, rożna iest daleko od woien inszych: tych

Victoria

Victoria stawia y felicitatem parit, w tamtych seu vincere seu vinci damnosum, dać się pobić, absit, wybić zaś swoich siebie zniszczyć. Moderaciey tu wielki y prudenciey potrzeba, choć extreme iesteśmy exacerbowani: Quidquid sit [illegible] iednak na taką potencią zdobyć się nam, aby y hosti była gravis, a nas salwować mogła. Wszytkie inne Woiewództwa choć mnieysze, że nam palmam praeripuerunt ochotą y resolutią, procią po półtora iedne, po dwu y więcey tysięcy ludzi drugie offiarowawszy in effectu na teraźnieyszą potrzebę Rzptey, słuszna abyśmy rowno przynaymniey ciągnęli z nimi; ponieważ facem non extulimus, iako nasz był zwyczai przedtym. Przeto do tych kilka set Koni, które się iuż namowiły, rozumiałbym przybrać tysiąc piechoty lubo Niemiecki, lubo trybem Niemieckim ćwiczony, bo na kozaki większy nierowno usus iey, a niżeli iezdy, a koszt mnieyszy: To bowiem na pięciu set Koni łożyć potrzeba, czy na tysiąc piechoty Sufficit. Życzę przytym y proszę, aby nadto przyczynić dwie Chorągwi kozackich, choćby pod obiema tylko po półtora sta Koni było, które by tu zostawały w Woiewództwie przynaymniey ad Umbram obrony przykładem IchMci Wielkopolaków, mniey niemy sobie przez to cięszko, iako inne Woiewództwa, które dopiero zdobywaią się na nervum belli przez aggrawowanie Poddanych nowymi podatkami. U nas iest in promptu. Bywaliśmy zawsze prodigi vitae et fortunarum, ile kroć lubo integritatem, lubo dignitatem Rplicae zachodziło incommodum iakie. Teraz oboie to periclitatur, nad to y Chwała Boża, kiedy Servi Nri poprostu nie tylko excutiunt iugum, ale saeviunt in nos, Saeviunt in Sacra, zmówiwszy się z pogaństwem, a Boga, wiary, Cnoty, całe zapomniawszy. Na tak srogie wyuzdaną złości y niezbożności, odwagi tu naszey potrzeba; póki nie będą przyciśnieni nie zelżą de rabie dzicy ludzie, y mało co rationis tak też y humanitatis Capaces. Co aby WWMMPP wzięli serio przed się, y na przybranie iey muszkieter żałować kosztu, nawet y samych siebie nie żałowali, przez miłość Oyczyzny, per omnia Sacra.

nietylko proszę, ale obtestor WW. MM. PP. sposob y porządek tey tak trudney woyny, Snádnieysza rámowi się to wszytko prędko, byle było czym co począć. Interim pomieniona Pięćset Koni, co iuż pogotowiu iest, expedit áby przykłá-dem inszych Woiewodztw pomknęłá się co prędzey pod Gliniany, gdzie się kupić Wszytkim nákazano, przez co nietylko securitati publicae, ale tyż honorowi Woie-wodztwá Naszego Consuletur. Przystępuię ad interna mala, ktore sensim wpro-wadziły do nas; Naprzod ~~[illegible]~~ w Wolnościach, potym egestatem. Prágnęli ci wprawdzie K. JM. S. Pamięci reddere florentem z káżdey miary Rempublicam, y záwsze z poświęconym swoim ná przemysło tey Oyczyznie odzywał się áffektem, ále Consilia noua & peregrina tych ná ktorych názbyt polegał, mieszáły Crebro proposita & Conatus Pańskie. Ztąd miásto accessiey iáki do dawney wolności, diminutia z nich pokázowáć się poczęłá, kiedy bella offensiua podnosić, foedera cum externis Principibus inire, Woiská Cudzo-ziemskie do Korony wprowadzać sine Scitu & Consensu Rplicae, kiedy Caualerie, ktore ex natura sua Inuentorom swoiem powinny bydź tributarie zámnażać in libera gente, kiedy przyczyniać anxie nitat, cum Vicini fuerit Calamitate, ktora y nam dosięgłá, kiedy praeferre externos Indigenis, tak w legaciach y Agentiach ná Dworách CC. Chrześciańskich, iáko y ná dworze Swym in Capiendis Consilijs podobáło się iść tak radzono. Więc przez Coż extreme wszyscy y miásta y Poddáni Náſi, ná ostátek my Sámi, iezli nie przez cudzoziemskie exactie, to z Ceł morskich, to z Induct, ktorych messis przy Sámych tylko Inuentorach zostáłá, á przy Pánu Inuidia, Szkodá zaś przy nas co przykładamy się do pomienionych Exactiey, y rzecz káżdą dla

tego drozey

tego drozey opłacamy. Ze nie wspomnę Soli, ktorey y distributy ordynaryiny Umkniono nam, y precium in immensum podwyższono, áby kilká prywatnych osob mogły tym prędzey ditescere z nászym zniszczeniem, Jákoby to ten Skarb Rzpltey miał bydź in mind, á nie rácey ná wygodę Nászę, álbo Krolom PP. Nászym, nie usus iego moderatus, ale abusus należał. Słusznaćby przyszło mi mnię osobliwą w tey Solney materyey querele, bym się nie bał przymowki, że mieszam priuata cum publicis, iezli słuszną zwać przyna-tą, w czym communi Jure & libertati Nrae derogatum iáwnie w osobie moiey. Ale i to teraz że maiora urgent niech poidzie wreces, to tylko niechby mi każdy uważył, iáko nieżadno abuti lenitate beneuoli Principis, kiedy Sługi názbyt domyślnie po-tráfią oni dobrze z pienięzy, czego dostawái przez Sámę tylko Cnotę y dzielność Zwyczái y u Sámych Pogan. Weyrzymy jeno zdrowym okiem w teraźnieysze Kozá-kie motus, co ich zá motiuum, á doiedziemy iák po nici kłębká, że tego názrobiłá Wysoka taxá Urzędow, ktoremi nie tylko tána áby kiedy przekupowano. I Coż tysz miał czynić wyciągniony Emptor, iedno ná drugich dochodzić skrzętnie wy-datku swego. Aż tey Skrzętności fructus, fremitus między Kozactwem naprzod, potym publicae querelae, ná ostátek sprosna rebellia. Ale Coż zá dziw że z mnie-yszymi Regimentami to się dzieie, kiedy y o większych, że pod tákąsz indignitatem podpadáć poczynaią, iest głos pospolity. I także to iusz u nas decet Virtuti prae-mium; y Justitia distributiua Cále przemieniona się in Commutatiuam! przynamni Intratne Włości plus offerenti, ále officia dla Bogá magis digno Cedant. U mnie ná tym nic, więcey nádto co mam z Łáski Bożey, y czym mię ornauit Krolewie Pánowie Moiey ugonić áni chcę áni mogę, posui modum Sferze Cupiditatibus. Dlatego Choć maiora decora w domek moy niedawno ultro záglądáły, podziękowałem zá nie, ále iezych zá prog niepuściłem. Przestrzegł tych moich Cel iedyny boni publici respectus, do ktorego były wyprostowanie exorbitancie nasze były mogły, nitemi nietylko omnem inuidiam Comesi; ale tyż wycedziċ ostatek krwie skrzepły. W ostatku referuię się na Acta y Transactia ~~Regni~~ Interregni, ktore immediate to teraźnieysze praecessit, aby się ieym Cale Conformowaċ; tak co się tknie ratione Iudiciorum, y dobrego do Electiey rządu, iako tyż względem ligamentow Nowego Pana, aby y dawne renouowaċ, y nowe ex mutuo Consensu namowione lepi były obostrzone, niż przedtym ad effectum executionis. Przytym życzę bardzo y proszę, aby WMM. na przyszłey Conuocaciey declarowali się, że ad Actum Electionis nieprzystąpicie, poki Cudzoziemcy, ktorzy przez ten Czas w sprawy Rzpltey cum summa indignitate et nro praeiudicio impatronowali się, nazbyt non exulabunt, a to dla tego aby pari auctu nie mieszali per suas artes wolnych naszych przy Electiey głosow. Życzę y tego aby z Conuocaciey deputowano reuizory Skarbu, y klucze do niego tym oddane były, ktorym de iure Competit, także y do Żup wielkich dla przypatrzenia się desolaciey srogi, y rządu samże nowego y Rzpltey szkodliwego. Wszak dosyċ było na to Czasu, ktory między Conuocatią a Electią intercedit. Aż uznawaiąc perturbatas nazbyt Regni rationes, skracaċ nam Consilia potrzeba, aby iako nayprędzey po skonczeniu Conuocaciey zaczaċ się Electia mogła. Z nic bowiem postępu te Acty, iako niektorym zdało się, uchowai Boże. Vnio animorum et Consiliorum, iezeli kiedy tedy pod ten Czas potrzebna, ale co prawo y zwyczai non sine ratione diuisit, periculosissimum Nam unire. Odwagi Zacnego Rycerstwa, ktore w tey nieszczesney Expedyciey były, et euasit Cladem belli, godna rzecz mieċ w Consideratione, gdy tego Czas będzie. Interim mam za to, iż się gromadzi do swych PP. Rotmistrzow rzeczą dla dalszey przysługi Rzpltey. Więc gdy my w ludzie y woręże do gaszenia tak srogiego incendium Patriae pilno się sposabiamy, Innituimy y prosimy usilnie ad [illegible]

inuarde

Iuuande Patriae WWMM. Duchownych, aby nietylko votis et apprecationibus faustis chcieli się do naszych Woiennych Apparamentow przyłożyċ, ale tyż neruo belli; wszak to iest Sacrum bellum, bo przeciw Schizmatykom y pogaństwu, mogą iezeli rzeczą znaczną nas [illegible] nie referuiąc się z tym do Rzymu, ktory zwykł zawsze fauere piis Causis. De liberationibus nie masz tu teraz mieysca, spiesznych ratunkow potrzebuie nagła okazyja, wszak wszystkich nas Salus vertitur, wszyscy tyż uięwszy się za ręce radziċ o dobre zarowno powinniśmy. W czym że fautores staną się Ichmość pro sua in Deum pietate et amore erga Patriam namniey nie wątpię. Zatym cokolwiek pro meo Candore et Zelo wylatem na ten Papier, tak co się tknie Całości y pokoiu wnętrznego y postronnego, iako y naprawy exorbitanciey, wszystko to in vim Consilij et praeparamenti na przyszły Actus Conuocationis et Electionis daię pod uwagę WMciow MMPP. y Braci. Aza kiedy się nie weyrzemy w to co nas gubi, et de remedijs opportunis tym rzeczom, ktore z swey kluby wypadły, nie tak dalece discurrowaċ, iako do tąd działo się, ale ich effectus zażyċ zechcemy. Czego abym doczekał, niżeli się przywitam z śmiercią, osobliwie Boskiemu Maiestatowi per alta Suspiria et vota supplicuię.

Ingres Artykułow Woiewodztwa Sendomirskiego na Conuocatią.

Jezliż kiedy Oyczyzna Nasza w Interregnum bez Pana grauius ingemuit, zaiste teraz cięszko bolei musi, gdyśmy nietylko ab extra nielorakimi Tryumphis po wszystkim swiecie Gloriosissimum Principem, ale tyż et ab intra Patrem Patriae utracili. Boleśnie nieskonało Oyczyzny Naszey, z konaiącym Panem Szczęście, y ona toti orbi Christiano inuidenda Tryumphis innumeris potior pax, ktoregośmy za szczęśliwym Panowaniem iego wcześnie przez lat wiele zażywali, w burzliwe obrociła się zamieszki y mieszaniny, gdy swowolne wyłamawszy się z Poddaństwa Kozactwo, iuż nie samo tylko, ale z Pogaństwem sprzęzeni zniosły naprzod Woiska Rzpltey, tumentes successu longe lateq in viscera Patriae dux ignes ferro se-

[illegible]

wiarę. Uznawamy sobie sprawiedliwą rękę Pańską za grzechy y nieprawości Nasze na Nas wyniosłą, bez których znacznych zwielu miar nie iest Oyczyzna Nasza; ale wmiłosierdziu iego ufamy, że Nas non deseret, w tey tak niezbożney przeciwko Panom Swoiey Poddanych rebelliey. Czemu pro posse z Woiewodztwa Naszego zabiegaiąc ne malum Ultra serpat, & negligentia Nra Valentior reddatur hostis, maiąc za łaską Bożą tak wiele arma & Viros Oyczyzna Nasza, że mniey się da Bóg nieprzyiaciel, z tey ktorą przez niego przez złamaną niezbożnie wiarę wziętą, klęski; Zlecam to JchMćiom PP. Posłom, aby JchMość wszystkim na tamtym placu zgromadzonym, miłości zobopolney y zgody serio zalecili, ktorą parvae res Crescunt, Discordia maximae dilabuntur, y ieżeli iakie między nimi zakraczały differentie, in unam Consultationum zwołązki, extra limen odia privata propter bonum publicum zostawili; do tego naibardzi totis Viribus (discursami & longis verborum anfractibus czasu darmo nie trawiąc) gdyż in tam gravi & repentino Rptey Casu dies verum non sunt Verbis terendi, y Consilia wtakim razie, non probantur nisi iam peracta) rzucili się iako by zewsząd ab extra armis & Viris Rptam opatrzyć, a osobliwie tamtę stronę Ukrainę, iuż wypasczące y in direptione nieprzyiaciela będącą, nie tylko w dalszą ruinę podawać niedopuścili, ale y to co perfida manu obięli, nazad ciężym odebrano. Do czego iż nervum rerum bene gerendarum pieniędzy iak naywięcey potrzeba, ktore niemogą być bez podatkow Rptey &c &c &c.

Zgadza się z Woiewodstwem Krakowskim, aby się JchMćiowie PP. Duchowni do woiennych preparamentow nervo belli przyłożyli.

Nic słusznieyszego przytym, iako y Oyczyzna Nasza miła każdego z nas lacte beneficiorum suorum karmi, zkąd iey Vitam & opes habemus, z kszpunawszy Nas tym wszystkich in omnem in omnem Societatem prospera & aspera, tylko

ábyśmy

abyśmy ią tyż wszyscy w każdym iey Paroxismie ratowali. Do czego że JchMćiom PP. Duchownym (gdyż in Communi navi commune naufragium) zarowno należy, Proszę JchMćiow gorąco, aby ex amore erga Patriam, in Cuius integritate & Sacrorum integritas zależy, do ratunku ieyż, in tanta Necessitate szczodrobliwie przyłożyli się Subsidio.

Copia listu od JOMści P. Woiewody Bracławskiego do JOMści XBa Arcybiskupa Gnieznińskiego De data 11 Maii Pisanego.

Strászna rerum Metamorphosis iaka w Oyczyźnie Naszey nastąpiła. Zniesiono Woysko Rptey na głowę porażone; Hetmani obai polegli, albo ieden z nich mizernym zostaie więźniem. Juz to ma być głosno na tyże WMMP. Jako Oriente Sole oświecaią się wszystkie Swiata amplitudines, tak S. pamięci Krola JMći Pana Naszego zpoczątkiem Panowania iego, szczęście, sława, y zwycięstwo nad nieprzyiacioły y złoty pokoy czyniąc sobie gniazda w Oyczyźnie Naszey na wszystek Swiat słynęły, y swieciły. Niáko occidente Sole nástępuią tenebrae, Tak extincto Principe Nro oraz zgasł pokoy szczęście y sława Rptey. Nástąpiła niesłychana Clades (y niestetyż) perpetua labes. Gdy Oyczyzna Nasza potencyey Cesarza Tureckiego y inszym tak wielom Monarchom inexpugnabilis, od iednego Zdraice Kozaka expugnata Zprzysięzonego Szczęścia Pogaństwa. Juz servi Nri dominantur Nobis; novus od niego formatur Ducatus. Nieszczęśni Bracia Nasi gniazda swoie, domy, á drudzy y carissima pignora w nagłym niebespieczenstwie rzucaiąc biegą in Viscera Regni, z kąd robur Oyczyzny, w Woyskach, podatkach, pożytkach, lukriach, y potenciach, że wszystkie Ukrainne Provinciae za swoie własne szablą wzięte Nieprzyiaciel obwoływa, novum Vasallum Krymowi z Oyczyzny Naszey, y z własnego na wszystek Swiat libertatis domicilio, format sobie dominium. Plebs bezrozumna od niego tym decepta, że szablą y ogniem saevit tylko na stan Slachecki, iey parcendo. Otwieraią Miasta, Zamki, Victorem Tryumph tem wprowadzaią, poddaństwomu swoie oddaiąc. Kiiow Stolicą być swoią declarował, y lubo wszyscy przednieysi uszli Duchowni y Swieccy Minusz Religionis, pozostałemu Pospólstwu na przyiazd swoi gotować się kazał. Za Dniepr z Dziewięcią Tysięcy nieiakiego Krzywonosa Wodza swego, kazawszy mu przybrać tyle drugie Kozaków (coć nie trudno) posłał dla zniesienia Xięcia JeoMci Pana Woiewody Ruskiego; lecz mam takie od moieych sług niebożąt z zbieżałych z Zadnieprza tu wiadomości, że iusz y Xże JMość, gdy mu się asystencya iego, ex eadem gente, zgromadzona zmykać poczęła, musiał sobie Consulere, y z garścią Szlachty Polski sług swoieych uieżdżać. W Bracławskie Woiewodstwo Orda obrocona. Koss Tatarski y Tabor tego bezecnego Tamerlana iescze w Białey Cerkwi stoią. Te iednak głosy y wieści mamy, że Calamitatem Naszę, a Fortunę swoię chce ultra prosequi. Iusz tedy Kiiowskie, Bracławskie, Czernichowskie Woiewodztwa maią za swoie Woiewodztwa. Wołyniowi y Podolu grozi, tudziesz Ruskim Kraiom. Tak nagle tak ciężko zdeptał ten nieprzyiaciel stanę Polską, y posiada Oyczyznę Naszę; a my bez Woisk, bez Wodzów, bez Pana zostawszy, odpadliśmy od wszystkich, któreśmy Oyczyźnie continuo usługowali, dostatków naszych. Ja pierwszy lubo w Oyczyźnie Ultimus sto Tysięcy mając straciłem, y za Dnieprem zaledwie po kilka Tysięcy iescze do woli Bożey (Cieszy ostatka nie posiądzie nieprzyiaciel) a kilkakroć sto Tysięcy długu in obsequijs Pana y Oyczyzny zaciągnionych zostawam. Innych wiele iest, którym tasz Eclipsis wyzuła z oyczystego Sanguine et Sudore parto, dziś tak Inflantski Bracia podobnymi będziemy żebrakami. Skąd y iako zaciągnione to tak nagle niebespieczeństwo y ciężka Calamitas na Rzpltą, listy moie do S. pamięci

mięci

mięci Króla JeoMci Pana Mego pisane abunde testantur. Nieszczęśliwa bowiem mens praesaga moia, a barziey rationis lumen wszystko to do czego teraz przyszło praevidebant et praesentiebant. Widziałem Kozaków plus quam prostych Chłopów oppressos et pessime animatos, y za wybieżeniem na Zaporoże modernis motoris et Victoris wszystkich być in Unum conspiratos, quantum potui tedy persuadebam JP. Krakowsk., nie szukać iednego po Dnieprowych spławach Kozaka, raczey wszystkich zatrzymywać in obsequio, y exorbitujących iakokolwiek pogłaskać. Alterum podawałem JeoMci do Consyderacyey, z szczupłego Woiska nie czynić partyy. Tertium na Dniepr nie wypuszczać na widomą Conspiratią dalszą Kozaków. Quartum wszak Rplta aby nie przyszło lacessere Tatarów, nie posyłać w pola, ale czekać coby tysz dali ten Zdraica czynił, a znieść się z Beiem Oczakowskim, y z Krymem, aby nie miał tam żadnego receptaculum ten Zbieg Nasz. Jezliby tysz obiaśnić się z Ordą, iego liga miała, zawołać na Rzpltą oposiłki, a Samemu z tym Woiskiem zostawać in praesidijs. Gdy tedy nie chciał JMość acceptować tych moieych Consideracyey, słałem do Ś. Pamięci Króla JeoMci, approbavit prudentissimus Princeps lube zdanie moie, posłał Mandatarios aby oboi wyprawy na Dniepr y w pola pomieszano: lecz inimica Celeritas Consilij wszystko poprzedziła, Siebie, Nas wielu y Magnam Oyczyzny partem zgubiła. Teraz gdy iescze na Nas padło sieroctwo, y gdy nie wiemy co iescze z nami Cesarz Turecki molitur. Czy Moskwa którey dnia wczoraiszego dali mi znać, osobie, że za listami memi z roskazania JKMci pisanymi Czterdzieści Tysięcy Woiska Car ieych w posiłek przeciwko Tatarom przysłać, czyniąc dosyć braterskiemu związkowi przez mię zawartemu, y iusz stanęło to Woisko od Putywla w Sześciu milach. Ale gdy poprzedził conflictus y takowe zdraice tego Successus iusz ieych doszły y iescze y to dowie, że iusz to Columen wszystkiego Chrześciaństwa obaliło się, że Pana nie mamy. Quis Sponsor, iedna krew, iedna Religio, ieżeli strzeż P. Boże przeciwnego wniosł nieodmienną ku Oyczyźnie Naszey Semper Victrici nadmiemy, nunc miserae et afflictae affectu! W tym razie nieszczęsnym Dai Boże nieostatnie refugium Nasze do JMści Mego MMści Pana Regni huius Primatem y sieroctwa Rzpltey Dyrectorem. Lecz że nieprzyiaciel wszemi a iusz prawie in visceribus wchodzi, prędko tu

Potrzeba

potrzebi WMMPana y wszytki Oyczyzny radi, oraz y ratunku. Dwie rzeczy a iedna druga cięższą podaię WMMMP do uwagi. Liga niecnotliwa Kozacka z pogaństwem, iest tak straszna, ktory się nie zda sufficere siłami swemi Rzptey. Alterum est perniciosius, co pro fide mea ku miły Oyczyznie moiey revelare muszę (bo lubo ze krwie starożytny Ruski idę, ale z tey ktory nie pierwszy posteritas Boleslao cessit, a ktory pierwszy mi porta ipsa powierzony sobie maiąc Kiiow Grodek moi poległ: y tosz Oyczyznie moiey teraznieyszey usługę prestare (iezli tak fata każą) Zdraica ten rozsyła wszędzie po Miasteczkach listy swoie Clam, gdzie iedno cokolwiek staie Rusi. Ci zaś iedni desertes drudzy exacerbati recipiunt zgubę swoię pro summa felicitate. Gdziekolwiek tedy ten nieprzyiaciel postąpi, nullo negotio wszytkie miasta, Zamki, poddaią mu się, a Woisko ogniste crescit in immensum. Jezeli ostatnich sił swoieych nie pomnozy Rptey, y nie pospieszy z nim na rasunek, kilka tysięcy (o nieszczęsna godzina) Kozakow z miasta Woisko Nasze y Hetmany. Quid sentiendum kiedy sto tysięcy, a będzie ieych tyle dwoie? Juz to nie z tą Rusią dawną co tylko z łukami a z rohatynami siadali sprawa, ale z srogim ognistem Woiskiem, ktorego musiemy metiri proportionem, ze przeciwko iedney głowie, ktorego z nas tysiąc głow Chłopskich z ognistą strzelbą stanie; Plebe zaś tamtych gornych kraiow twoieych WMMPanowie nie wesprzecie plebem tego narodu, bo tamta inermis, et minime exercitata, ci zaś zawsze tractabant arma, raz swowolnie drugi raz in obsequiis Rptey. Przychodzi tedy do taki swiatłości, a oraz y Conclusiey ze to straszne servile bellum odprawowai nam samym, a iakoz będzie rzecz podobna Nobilitati exiguae sufficere multitudini plebis? a iescze z Communikiem Tatarskim zprzysiężonej. Życzę tedy peregrinum iako naiprędzey aquirere militem in subsidium, a zarzucić iako naiprędzey presidio aliquo teraz zaraz Wołyń, poki ten ogień nie pozrze, bo co stopień tego Nieprzyiaciela, to Tysiącem albo kilką Cumulabitur Woisko iego. Alterum est Moskwę zatrzymać w przyiazni prze miłosierdzie Boze, iako naiprędszą odprawą. Tertium est, iako nam Cesarz Turecki dotrzymywa przyiazni, za Nasze Cnoty, ze iego

Orda

Orda z tymisz Zdraicami, ktorych my magna profusione sanguinis powściągnęli od naiazdu morza iego: Zakołatać w Portę zebyśmy mogli saltem mieć rzecz z iednymi Zdraicami Na szyi, gdysz alterutrum in his extremis koniecznie obierać przyidzie, albo rebellią wszytkimi siłami (rozumiawszy ligę rozumiem) konać, albo iezeli Turcyja zechce powstać na Nas, Moskwę oboięstskim Chrzescianskim obowiązać; a to co nas od Chłopow Naszych podało potkanie wszytko, otworzyć ieym Pontum Euxinum, tractati z nimi, (do ktorych bodai było nie przychodziło) zawarszy. Tertium nil ratio concipit, iezli salubrius kto co moze day Boze. Ia tedy namnieyszy WMMP, gdy y zdrowia utratą na usługach Oyczyzny y fortuny exhausta, a w ostatku od nieprzyiaciela porzędzione, zwątpię abyśmy pozwolić mogli stanić się in medio wkrotce WMP. Tym Concludo, skropliwym obrazem Pana iezli zdało się occurrere huic malo, bez nas wszytkich mieysce, bo by ostatnią internam przynieść musiało confusionem. Vires Rptey ktore iescze zostaią designare Electą do Warszawy, y to perniciosum. Ale zbliżyć się blisko ku nam, oraz y Consilio et studio labenti Patriae succurrere, et facienda facere, omnino suadet ratio. O nieszczesna godzina ktora permisit Rptey viribus certamen nierowne z Chłopy, y wszytkiemu Swiatu pokazać inferiores. Urągano się Conceptowi, ale był [illegible] Zołkiewskiego Hetmana, z ktorym moie Tyrocinia odprawowałem, ze on nigdy nie chciał in discrimen puszczać tego malum necessarium Rptey, piastował rozumem kwitnącym pokoiem zwiędłą Oyczyznę, a co się dzieie w pogranicznych Krolestwach Panom od Chłopow? Co w Krzymie servile bellum sprawiło? Jako Constantynopol od kilku Tysięcy Piratow Turkow opanowany? Musi to wszytko provido Philopatri przychodzić na pamięć. Juz tedy WMPan iako supremus Antistes, y iako Regni Primas, racz y numen Divinum, sic merentibus peccatis Nos (ze takie improspera facta opanowały Oyczyznę) y placare, y radzić o niey a prędko, ne dum consulitur Roma capiatur strzeż Boze ~~Rptey~~ Capitolium. Ja ubogim iuz zostawszy zebrakiem, y nienawykszy nigdy przedtym w polu uciekać, w biedny moiey zamknięcie zostanę. Wiarę moię ku Oyczyznie będąc gotow sanguine purpurare y smiercią pieczętowai. Lepi bowiem Serva to moie umrzeć honeste, nec videre opprobrium gentis, nizeli zyć y biegać turpiter, będąc by presidium od WMMP. y od JchMMP. Bráci zbliżone w swe kraie, lubo nákoniec więcey niemogę, w ostátnim iákimkolwiek lubo naiuboższym poczciku, stawię się: y tym Zdrowie gotowem consecrare miły Matce moiey y sławie iey. Hoc toto meo pieczętuię list moi, y siebie sámego łasce WMMMP. y wszytkich WMMMP. ktorzykolwiek convolabunt do WMMMP. w tym rázie Oyczyzny zálecam iáko naipilniey.

Wotum Godne Czytánia
Jáśnie Wielmożnego JMci P. Mikołáiá Spytka Ligęzy z Borku Ná Rzeszowie y Gorzycach, Kasztellána Sendomirskiego. Bieckiego Ropczyckiego y Stárosty
ktore miał oretenus w Senacie in publico Ná Seimie Coronátionis
Naiáśnieyszego Władysława Zygmunta IIII Krola Polskiego
y Szwedskiego, y Electa Moskiewskiego v. drukowan
Roku 1633 Dnia 14 Lutego W Krakowie.

Naiáśnieyszy Miłościwy Krolu. Zieladáiako Nas był P. Bog zásmucił, z niespodziánego zeszcia Swiątobliwey pámięci Krolá Páná Przeszłego. Zieladáiaki mowię padł był strach y żal ná ludzie, nie tylko dla tego że ceciderat decus, et ornamentum et Corona Capitis Nri, bo humanum est mori; ále że prawie pod ten czás zdmuchnął był P. Bog z oczu nászych directora Regni, gdy się było zátrząsneło Chrześciarstwo wszytko, gdy się było zachwiało Imperium Rzymskie, gdy większa część Europy woinámi zamieszała się byłá: gdy krew się Chrześciańska po stronách lałá. gdy circumquaque mieliśmy nieprzyiaciol dosyć; gdy scintillae iákies Cupiditatis dominandi wzniecáć się były poczęły, gdy potentia aemulorum gorę bráłá, y interregnum u nas byłá doczekała. In visceribus záś Regni gdy spoienodku siła było z kluby wyszło, gdy w prawach y Wolnościach siła się było wyszpociło, gdy Oyczyzná Nászá per cessus morum et defectu legum byłá zránioná, gdy dysputacie progressus y Conclusie Seimow swym trybem niedochodzi

gdy onymi

gdy onymi Confederatiami y Coniurationami in Patriam, y niewolniczemi milonow okupami, ktore innovationem et mutationem Status prae se ferebant, Oyczyzná Nászá z onych dostátkow do wielkiey nędze y niezmierny byłá przyszłá. Gdy pod pretextem obrony oppressia stanow y dobr Rzpltey Duchownych y Swieckich zniesiona, gdy agricultura ktorą Slachcic Zyie, by tá zniesiona, gdy wszytkie krzywdy y szkody impune, non tam libenter quam reverenter, contra iura gentium musieliśmy mimo się puścić: gdy do wszytkich licenciey y zbrodni wrota się otwierały: gdy tá násza Oyczyzna od wierzchu głowey áż do stopy nog zránioná, z krwawioná, w lámentach opływaiące żáłobną iákąś postawę y smutną ná się byłá obłokłá. Ale iáko iáko dobry Architect y Ingenier, ktory by pálac iáki náchylony, w sciánach y murach porysowany, y do ziemie lecący, od ruiny zátrzymać, álbo iáką nową y ozdobną structurę erigowáć chciał, y potężnymi filarámi, z gruntu fundamentámi podsadzáć zwykł: ták y dobrotliwy P. Bog, iáko prima Causa totius boni, tę structurę Oyczyzny Nászey, w práwách y swobodách porysowaną, w obyczaiach y postępkach dáleko od przodkow nászych oddaloną, per sua media, á naprzod per prudentissimum Primatem Nostrum, za ktorego pobożnością P. Bog congregabat non dissipabat consilia populorum, y per vigilantissimos Officiales Regni, ná ktorych iáko czterech kołach ten woz Rzpltey obraca się y toczy, ták ná Elekcyey JMci P.P. Jákuba Sobieskiego Kraiczego Koronnego, iáko ná Seimie Coronationis P. Mikołáiá Ostroroga Woiewodzica Poznanskiego, Márszałkow omnium Saeculorum memoria dignissimorum. To cokolwiek usu in Rpta consumebatur, y per abusum pervertebatur, y cokolwiek się w prawach y swobodách wyszpociło było: to záś per reparationem legis, circa Electionem et praesertim Coronationem Regis, do kluby swey wpráwiáć niezániechywa. A iáko przodkowie nási tę Oyczyznę in primordiis ná zgodzie y miłości braterskiey z sobą szczepili, y tyż in reciproco amore, ná miłości ku Pánu poddánych, y Páná ku Poddánym utwierdzili, y pánstwá tym rozszerzyli, wiedząc że Concordia res parvae crescunt discordia maximae dilabuntur. Ták tyż ia stárzawszy się iuż ná usługách tey Oyczyzny miły, dziękuię P. Bogu, żem doczekał tego wczdy kiedy, że non Barbarico more, y nie przez facyę, iáko to przedtym bywało, bo iuż czwartego Interregnu pámiętam, ále ordine bono, ktory iest anima rerum, y zá sposoby od nas niektorych do Elekcyey przez Woiewodztwá inscriptis posłánymi, unanimi Consensu, z tey miłości ktorą wszyscy

zawżdy

zmłodych lat WKMść ku sobie y narodowi Naszemu doznawali, zá Krola, za Pana, y Protectora Sobie, iáko amatores amantem obralismy. Uczyniliśmy to non ratione lineae successionis, ále ratione qualitatum Virtutis iáko Subiectum huic Regno ad regendum Conforme, y od Sámego Bogá przeyrzáne. Z ktorey pospolitey radości ktorą mamy, y z Szczęśliwego WKM ná to Krolestwo podwyższenia, kilka słow winszuię WKM. á potym Oyczyznie muszę. WKMść z tąd, ze siła takich ktorzy to zá naywiększe szczęście poczytaią sobie, gdy potomek ná Oyczystym gniazdzie y gruncie zostaie, á prace Oyca swego zażywa mile: dalekowięcey winszuię, ze P. Bog WKM. in Solio Pns posádzie, Diadema Oycowskie ná głowę włożyć, sceptra y gubernacula Regni do ręku podać raczył. Z drugiey miary winszuię, ze tak wielkie dotes y wysokie merita WKM. nástąpiły w Oyczyznie in eam dignitatis speculam, gdzie meritorum premium; et plus merendi uberiorem Campum, za pokazánie się wszystkiemu Swiatu, widocznieyszy plac do wszystkiego WKM mieć będziesz raczył. Po trzeci raz Winszuię ze non dediti et contemptibili alicui nationi; ale ingenuis et liberis animis, narodowi wolnemu, w prawach y Wolnosciach, w męstwie y dzielnościach, u wszystkiego Swiáta wsławionemu Panować raczysz. Z kąd wszystkich narodow, et in gubernatione Rerumpublicarum, Regnorum, Monarchiarum, Pánowániem Narodowi wolnemu, nad wszystkie krole praecellis, y naypierwsze mieysce mieć raczysz: gdy tá nowina Szczęśliwa zabrzmi u Chrzesciánskich y Pogáńskich Narodow, że dziedziczny Krol Szwedski, Elect przyrzeczony Moskiewski, stał się krolem Polskim. O iák wielka reputacia v wszystkich narodow będzie de qualitatibus Virtuti WKM. O iák wielka nádzieia w Chrzesciánstwie, ze P. Bog coś singulare chce operari w osobie WKM. ze chce structurę iákąś nową y ozdobną zgruntu erigere y wystawić wszystkiemu Swiatu ku Chwale swoiey S., ku rozmnożeniu Sławy nieśmiertelny WKM. Ku rozszerzeniu Panstw Koronnych, ku pociesze nas uniżonych wiernych Poddanych WKM. Oyczyznie zás wiszę y winszuię, ze w ozdobę, w obronę, w poprawę praw y swobod, smutnym w pociechę, utrapionym w ochłodę, ukrzywdzonym w ratunek, tákiego Páná nábyłá, nádktorego ani antiquitate generis, ani Claritate familiae, ani Coniunctione Sanguinis Principum, ani dexteritate Vitae, áni meritis in Rempublicam, większego y sposobnieyszego náleść nie mogła.

Bo coż

Bo coż szcze antiquitatem generis, iesze zá Władysławá Jagiełá, od lat więcey nad pułtrzecia sta, iáko ta inclyta familia Jagellonica, ugruntowána y zákorzeniona w Rzptey Nászey. Ták Prosapia inclyta Jagiellonica wielkie Ornamenta libertatum, et incrementa Provinciarum zostawiłá w Oyczyznie Nászey. Ratione zás Coniunctionis Sanguinis, nie masz inter Principes Christianos, od naywyższego Cesarzá JMsci, zktorymby WKM krewności swey nie miał. Z tąd że zá Słuszne od dwu stron granice pokoiu Rzptey Nászey Sląska y Węgier ma Corona Nászá. Jto do uważenia godna ze potiundi Imperii Moschovitici, et in terminis suis Coercendi, nadzieia prędka. Jto ze zá namnieyszą okazyą tamtecznym Carom y Tyranom rebelizować, y do raz oddaney przysięgi WKMści odwoływać się będą. Ná ostatek same merita WKM. dziękuię P. Bogu, ze WKMości, ad ulteriorem et uberiorem bene merendi Campum, in Solio Regni posadzić raczył, ktoryś ták wiele prac, trudow, niewczasow dla Rzptey z uszczerbkiem zdrowia swego podeymować raczył; y ná oney Expedycyey Wołoskiey, gdyby był trzech Części Monárchá niezmierzenie Násze przyszedł, wszystka tamteczna Transactia Szczęściu WKM. sámego przypisać się musi. A iákoś WKM. po wszystek czás był particeps militiae, ták teraz merito stałeś się particeps Victoriae, et triumphator suae laudis et gloriae, y Lex, Caelum, Natura, Deus, et omnia iura fecerunt ingratos Nos esse natos, gdybyśmy byli gratitudinem Wám nieoddali WKM. A iáko Kromer pisze ze Constat Polonos et Germanos tempore Ducis Visimiri, et Boleslai Regis mari Baltico multa bella gessisse, Jenineam Regiamque partes portonas Daniae, vi et bello expugnasse, ták pewna iestem tego, ze WKM. zá tą záwziętą miłością poddanych ku sobie, mari et terra, nieśmiertelny sławey Swiętobliwych Przodkow Swoich, ku Chwale Bozey, ku rozszerzeniu Panstw Koronnych, ku pociesze nas wiernych Poddanych WKM dostąpić będzież raczył. A nadármo my zá miłością záwziętą, gdy przy wierze, y miłości, y Posłuszenstwie, ktorąśmy WKM. powinni; nam tyż WKM. co náleży (wszy rzeczy tylko) obronę domową, Spráwiedliwość nieodwłoczną, á wolności przystoyną, ná tym Seimie pierwszym, in primordiis Szczęśliwego Pánowániá swego sporządzisz. Gdy mowię in primordiis his Consilia swoie od rządu domowego, ob tranquillitatem et securitatem Regni; y dla siebie Sámego praecavendo futura, Constitutiámi obwárowáć będziesz

raczył

naczył. Bo frustra arma foris, nisi sit Pax et Consilium domi. Przodkowie Nasi o tym naypilnieysze staranie mieli, aby nam wolną poprawę praw, obrony y sprawiedliwości zostawili: bo to upatrowali, że źrzodło swobod Polskich iest wolna poprawa Prawa przy obieraniu y koronowaniu Pana; poki źrzodło niezatkane, poty nieustawaiąca woda. Tak tysz poki się to obojie suis nervis trzyma, poty nadzieia zatrzymania Całości Rzptey Naszey. Bo lex u nas iest Rex. Rzymosze tedy recta Regni directio, poki nieuprzedzi legum reparatio. Gdyby ieno spytano Polaka in externis ieżeliby był Szlachcicem? Odpowiedziałby rzem iest większy niz Szlachcic, bom iest nie tylko Elector Regis, alem iest reparator legis: Poprawuy Stanowię Prawa, niz obieram Pana. Aiszto do reparacyey legum naywiększa mądrości na trzech rzeczach zawisła; in memoria praeteritorum, in praecautione futurorum, et in recta directione praesentium. Quatuor zaś Novercae Prudentiae sunt Vitandae: Praecipitatio quae non deliberat, Praesumptio quae non Consulitur, Pertinacia quae Contemnit, Vana inepcio, quae quamvis Consulit, tamen facile omnia Consilia dissolvit. Co się tycze memoriam praeteritorum, opuściwszy wszystkie insze exorbitancye, ktorych się przez kilkadziesiąt lat zamnożyło, y w ktorych potrzebaby naprawy, ale wziąwszy teraz tylko trzy rzeczy, ktorych WKM Samemu praecavendo futura, y Rzptey ob securitatem et tranquillitatem Regni, potrzeba. Obroną domową, Sprawiedliwości nieodwłoczną, y wolności przystoyną. Wspomniemy na pierwsze powinności. Obroną domowa w iakich terminach y w iakim niebespieczenstwie opływała Rzptta Nasza, gdy był Zołnierz z Moskwy wyszedł, że zaraz zapłaty nieodniosł: Cięszką y nie słychaną za Przodkow Naszych Confederatią y Conivratią na Naszę Rzptę podniosł. Gdy supremitas Zwierzchności Panska zmierżona była: Proceres et officiales Regni, prawo y Sprawiedliwości

in Contemptu

in Contemptu było: gdy Mandaty y Vniversały Panskie wagi nie miały: gdy dobra Rzptey y Duchowne Conivrata autoritate brano: gdy pod Panem własne dobra mensae Regiae Spectantia, Oeconomie, Myta, Składy, Cła, odbierano: gdy na zasługi Obywatelow Koronnych następowano: gdy Agriculturę, ktorą Szlachcic żyie znoszono: gdysmy się iako iakie mancipia ex iugo servitutis, milonami niewolniczemi okupować musieli: Gdy wszystkie krzywdy, szkody, zbrodnie, by był nie wiem kto co uczynił contra iura humana et Divina mimo się puścić musielismy: gdy się Senatorowie dla pokoiu ieszcze zapisować musieli: gdy ad Civile bellum drogę torowali: gdy innovationem et mutationem status Regni WM groźili y reformacyey chcieli. Po temu zwczas niezabiegać? y praesenti interno periculo nie occurrere? Lepiby snać nie żyć niz takiey obrony ktorą niewolą pacznie doczekać. Krol Pan Nasz prawa nam poprzysięga a Obronicą, nam tysz wolności y prawa nam targa. Stąd ona przypowieść, z Poboru Zołnierz, z Zołnierza Swawola, z Swawoli niewola. Iakosz ci broń od siebie odpasać pro defensione, kiedy ią obracaią pro offensione: iako nervum belli zkładać, gdy się niewoli Stan Szlachecki musi spodziewać? Rzymianie gdy z Francuzy długo woiowali, tak ciężkiego Zołnierza na się mieli, że nie tylko Praetores Creabant, ale y wszystką Rzptą Rzymską reformować chcieli: zaczym widząc internum imminens periculum, woleli etiam iniquissimis Conditionibus z Francuzy się iednać, niż Zołnierza na karkach swoich chować. A rzekłby kto rzekł że egestas Skarbu sprawiła to, była zapłaty nie maiąc, Confederatią podnieść musieli. Pytałbym ia Czemu przez wszystkie Czasy accessie wielkie do Korony przychodziły, y mercenarium militem chowano, a Confederacyey y Conivracyey in Patria nie podnoszono: ale debito more na Seimach zapłaty się swey upominano, y onę z Skarbu odnoszono: A nie tylko z Confederacyey, ale y od niektorych w służbie będących wielkie bezprawia zciągnieniu cierpi Stan Szlachecki: nie

tylko Stacie, ale y Pismaczke wybieraią, y składaią sobie Summy każą nie małe.
Nuż Ludzi ktorzy nie są wsłużbie, po koronie kupami chodzą, y na obłowy
ludzkie y na Fortuny ieych się odważaią. Nuż Banitowie, Infames, ktorzy
po kilka infamiey maią, wKoronie znami mieszkaią, y Patrocinium swoie maią.
Aiż offertur okazya WKM. tak do recuperowania ablatorum, y do dalszego postę-
pku migrat Homologiey, iako tysz do tych, ktorzy WKM przysięgi na Monarchią
Moskiewską oddali, przez ktorą y do Dziedzicznego Państwa accessus przyszły.
Tedy iako Gospodarz każdy; gdy wdrogę daleką odchodzi, Domu porządnie od-
iezdża, áby Cały został. Tegoż y ia życzę ábyś WKM. omnem metum z Ob-
watelow Koronnych Serce oddalit. Anaprzod perpetua lege Confederati wszyst-
kie zmowy, sub poena Infamiae & Confiscatione bonorum, ktoryby ią wzniecać
podnosić, y do niey się wiązać, y spiski iakie, qualicunque modo czynić chciał.
Na tychże ktorzy opprimunt Nobilitatem sub Pretextu defensionis, prawo obostrzy
A na takich zaś ktorzy nie są wsłużbie, y na Infames, ogniow y łańcucha trze-
ba, ktore spisałem krotko y do Uważenia podaię, y pewienem że się ka-
żdemu podobać będą, kto miłuie pokoi y Sprawiedliwości. Druga powin-
ność iest Sprawiedliwość. Ta dwoiaka; iudicativa & distributiva. Iudi-
cativam zdieliśmy z Pana, włożyliśmy ią na Trybunał, na onczas gdy był
Krol Stephan do Moskwy się obrocił, wtenczas tę Swiątobliwą Sprawiedli-
wość, á nie mał na woynie przeszkody uczynił. Bo przedtym appellacie
zá Drogą bywały. Criminały zaś Seim ktory ob arctissimum tempus, ledwie
się kilka dni dostaie Sądow tych wykonywać, co iest z niemałą winą Sumnienia
y Sprawiedliwości. Należy iescze ad iustitiam iudicativam, áby ordinaria
Iuris via na Trybunale dochodzili Duchowni na Szlachcicu omieszkaney spra-

wiedliwości

wiedliwości z Poddanych y o inne Krzywdy per terminos Consuetos, tak iako pozywaią o Dziesięciny
Ad iustitiam iudicativam należy tysz y skrocenie Processow do Zapisu, wktorych się odpisuiemy
wszytkiego, á nihilominus zwłoka sprawiedliwości bywa. Niemniey należy ad Iudicativam Iusti-
tiam, Executio z Banitow, czym więcey iakieby warunki bydź miały, nakoncu przypomnę:
iakoby Stanąć mym wzdaniu miały ábyśmy iescze kwitnącą Rzpltą bydź doznali. Distri-
butiva zaś iustitia taka, iako ieden mądry powiedział. Że ad quemuis effectum Qua-
tuor Causae concurrunt. Materialis, Formalis, Efficiens, Finalis. Materialis iest Szlachta
Polski. Formalis, Ut Secundum iura & leges distribuatur. Efficiens, Ut iuxta Verba Legis
in Conferendo, aetas, Ingenium & meritum Spectetur. Finalis Causa, Ut in eum finem di-
stribuatur, ut alacriores faciant Cives ad Servitia Rplae obeunda. Też tedy słowa
te są Verba legis, áby rozdawanie wedle prawa było, á prawo takie, áby się wrozda-
waniu upatrowały lata, rozum z godnością y zasługi. Tedy iustitia distributiva na tym
należy: y wkażdy Rpltey naiwiększe motus ztey przyczyny bywaią, y odium się zamnaża populi;
gdy iednym siła, á drugim nic. Gdy aetas, ingenium, & meritum non spectatur. Cożpotym by-
wa? tak zaś P. Bog oddáie ze accumulatio beneficiorum, czyni aggravationem Principum,
y beneficiati non reddunt aequalem vicem Benefactoribus Suis. Et tak cum benefactoribus
Suis się obchodzą, iako my z Pomorańczą, ktorą pięknie, wąchamy, używamy, á potym Sok
zniey wyssawszy, Skorkę na ziemię rzucamy, á więcey oni niedbamy. Ale żeliby kto rzekł
że ia młody, Cięszu starey Oyczyźnie. Łacna Solutio. Bo tey dopiero młody służyć poczynasz,
kiedy się inszy Starzy wysłużeli, y przestaią, z pola ziezdża. Zaczym od Jezuitow OO. Du-
chownych nam się trzeba uczyć, distributivam iustitiam, iako oni Patrimonia swoie per
Senium rozdaią. Tak y w Rpltey Naszey, kto dawniey officia y dignitates obiit, y na usłudze
Rpltey Consilio & auxilio się Starzeie, miałby nań wzgląd bydź. áby się aetas, ingenium
meritum upatrowały. Trzecia powinność przystoina Wolności. Ale mamy aure-
am libertatem, ále tysz y prawo áby tey Wolności koła rozbiegane hamować mogło. Zaczym
ta iest Vera libertas określona prawem pospolitem, bo libere viuere, iest licentiose [illegible] e ále

legibus servire iest regnare. Przeto Wolnosci trzeba prawem okreslic. Grekowie
gdy byli wysłali kilku uczyc się prawa v Lacedemonczykow, gdy reych znauki Examinowano,
połozyli na stole kleszcze, Okowy, Miecz. Powiedzieli ze iednakie
prawo maię, iezli tych instrumentow do Execucyey zazywac będziecie. Jednak
poirzawszy po terazniejszych obyczaiach Rzptey Naszey, mamy przyznac, ze przez
nas wszytkie inconvenientiae dzieią się w Rzptey Naszey. Vna enim inconveniens
Circumstancia totam substantiam operis evertit. Mozem tę naszę Structurę Oyczyzny
przyrownac y wizerunek wziąc, z onego Malarza, ktory chcąc
Sztukę wymalowac nauki swoiey, y kunszt rzemiosła swego, radził się
Concept. Vczniow Swych, na czymby miał namalowac ten obraz. Radzieli zeby nie na
płotnie ani na Papierze bo predko zbutwieie: ale radzili zeby na Zamszowey
Skorze, bo z swym Mistrzem mala fide agebant; y chcieli mu robotę
zganic. Zmalował tedy onę Sztukę. Jednę osobę na Maiestacie siedzącą,
Diadema na głowie, Sceptrum w prawey ręce, w lewey miecz goły trzymaiącą,
pod Nogami na Skale miasto w kwadrat opisane, Baszty na rogach czterech
murem obtoczone, Brama przez Skałe do miasta. Wyniosł tedy
in publicum on obraz. Dziwowali się Sztuce ozdobney Malarskiey, przyszli
potym oni Vczniowie ktorzy mala fide agebant z mistrzem swoim, chcąc
mu robotę zganic: Pytali coby ten obraz znaczył? Odpowiedział. Ta osoba
iest Gubernator tego miasta co pod Nogami. Diadema na głowie znaczy
Superioritatem: W prawey ręce Sceptrum znaczy roskazowanie: a W lewey ręce
Miecz znaczy Custodiam et executionem legum. A to miasto iest Rzpta na opoce,
na Skale miłosci Braterskiey zasadzone. A mury te są Księstwa y Provinciae ktorych
niegdy Przodkowie zasadcy tego miasta Fundatorowie, krwią y męstwem

nabyli

---

nabyli, to miasto Circumquaque nimi opasali: ale Baszty cztery co znaczą? Są to Beluardy
ktore iedna drugi broni y wszytkiego miasta. Jedna baszta Religio. Druga Justitia
Trzecia Defensio. Czwarta libertas. A Stroze tych baszt są officiales Regni, aby się
kto nie podkopał pod te mury, y gruntu y fundamentow reciproci amoris miłosci
poddanych ku Panu, a Pana ku poddanym nie wzruszył. Zawiasy y Zamki do bramy
Są to prawa y libertates, przez ktore wiazd y wyiazd do miasta. Widząc rzecz ozdobną
chcąc mu malarczycy onę robotę zganic, wiedząc ze Zamszowa Skora zmaczany się
ciągnie, y zaś się kurczy; Zaszedł ieden Vczen y pociągnie iednego roga, aliści Imperium
daleko się wyciągneło: drugiego rogu drugi pociągnie, aliści druga ręka gdzie
miecz, dali się wyciągneła, y tak on obraz począł się krzywic y kurczyc, y ona robota
y nauka iego poczęła słabiec. Takci się własnie dzieie w Rzptey Naszey. Ta Skora
Zamszowa y obraz na niey iest ta Rzpta Nasza. Malarczycy są to respectus proprij
Commodi, ktorzy tę robotę psuią, porządku w Rzptey nie dopuszczaią, y Cokolwiek się
w kluby nowe wprawic spocą: ktorzy solum proprium Commodum quaerunt, ani o
Dostoienstwo Panskie ani o potomstwo mało nie dbaią, tylko aby się sami nasycili
dobr proprij Commodi. Zaczym bysmy mieli Anioła z nieba, bysmy mieli wszytkie
prawa z Worku ulepione, poki nie będziem miec Custodes legum, poki zadnego porządku
w Oyczyznie nie spodziewaimy się miec. A nie widzę inszych iako Residentow
ktorymby to prawo pomozono było, aby przestrzegali ne quid detrimenti Rzpta patiatur.
Jedno trzeba zeby była autoritas tych Residentow, prawem obwarowana: aby
nie byli picti vel ficti, ale realiter Custodes iurium, et dignitati JKMci aby dependeret
z nich Custodia et dignitatis et Superioritatis et legum autoritas, aby sine scitu ieych, nic
się nowe nie działo observata dignitate: aby zaś Villicationis et Custodiae legum, umieli
dac ratsionem na Seimie Ordinibus Salvis legalibus. Descendo zaś ad

particularia

particulana w Propozycyey od WKM. podány. Co się tycze obrony od Vkrainy, zabronięnia szkod Dobr WKM. y Skwirkow Obywatelow Koronnych: Dwá sposoby y remedia dáią, ná prędki odpor Nieprzyiacielowi y zá dáyćie końca tych Skwirkow, y szkod Koronnych zgladskich. Naprzod áby na tym Seimie przychylaiąc się do pierwszego prawá, przez Constitutią Warowano y approbowano to było: żeby w obozie Zołnierz dla prędszego wstrętu zkupy Nieprzyiacielowi na Vkrainie záwsze leżał, á ná włości Koronne dla Skwirkow nie wychodził. Druga, áby na tymże Seimie Constitutią tysz Wárowáno było, áby Woiewodztwom wszytkim, Bracławskiemu, Wilenskiemu, Ruskiemu, Podolskiemu, Kiiowskiemu, Vkrainie przyległym, wolno było extraordinarie złożyć sobie Pobor abo dwá według zdánia Ichmciow dla kupienia iáki włości, ad hybernandum militem: áby tam przez Zimę w tey włości kupiony leżał Zołnierz Quarciany, y czego trzy pożytek będzie. Pierwszy strach by był wczy Poganom, Tatarom, y Turkom záwsze dla wkupie będącego pogotowiu Zołnierza, do wstrętu prędkiego Nieprzyiaciela, bo by się iusz nie zbiery ale zkupy do obrony bliski mieli. Druga iusz by szkodom Skwirkom wszytkim był koniec, á zwłasczá gdyby ieszcze in superabundanti Provent Quarciany był. Trzeci pożytek, żeby się Szkolá Rycerska ná kształt Cawaleriey zámnożyłá y Cwiczenie ludziom młodym, ktorzy teraz ex otio niczym się dobrem drudzy nie báwią, tak ci co w domu oblegaią, iáko y ci co po leżach rożnych leżąc, y do wstrętu nieprzyiacielowi dla odległosci mieisc nie przychodzą: y Stąd Koronny y Duchowny nisczą, y wielkie odia y Skwirki w niezgodę Rzptey czynią. Co się zás dotycze tych okáziey ktore P. Bog WKM. ná tym początku szczesliwego Pánowánia podáie, to iest do re

cuperowánia

cuperowánia ablatorum w Państwiech, y w postąpieniu dalszym ab ingrai Vasili possessiones, mieni y okázyia do tey Monarchiey maiąc, w ktory będąc Electami poprzysiężonymi WKM. przysięgę złamáli, pacta Conventa potárgáli, Zamkow siłá pobráli, y sámi sz wytrębuią ná Woinę. Więc teſz trzeciá okázyia do eliberowánia dziedzicznego Pánstwá WKM. z ktorych okáziey belli gerendi ratio się pokázuią być potrzebne, y Rzptey powinne. Jednák y proszę, tam w tey mierze Incolarum Regni desideria, ktoraby Expedycia naprzod przed się wzięć? Ja srzodkiem między tymi Sententią moią poidę, gdysz media tenenda, extrema vitanda. Pozwalam wprzod Expediciey Moskiewski, bo tysz ieym iusz pacta Conventa wyszły, y sámi okázyią przebent známi bellandi, y necessitas requirit na Nas defensivo et offensivo bello z nimi pugnandi, do czego Causa iusta defensionis et necessitas et possibilitas zwyciska. Tym iednák sposobem tey pierwszey Expedycyey do Moskwy życzę, ábysmy wprzod domowe pericula imminentia in visceribus Regni teraz Constitucyami Warowáli, y tę przeszkodę ktoraby zawadzáłá do popierania Woiny Moskiewski, to iest boiazn z Serc ludzkich z Confederaciey y Coniuraciey złożyli. Naprzod perpetua lege ná tym Seimie teráznieyszym wszelakie Confederacie, Coniuracie, spiski ex quacunque occasione, y o niezapłáte ná czás Zołnierzom przychodzące, sub poena Infamiae et Confiscatione bonorum, kto by ieych wznawiał, álbo się do nich wiązał, wiecznymi czásy abrogowáli: á debito et solito modo, áby się ná Seimie zapłáty upominali zwyczaynie, y onę ztamtąd odnosili. Tákże ná te krzywdy potoczne, od Obronicielow in visceribus Regni, prawo lepi obostrzli, y Rzpltą y Domowy rząd upacificowáli. bo sublata Causa tollitur effectus gdy się przyczyná odmieni boiázni: tym ochotni będą wszyscy Poddáni poczciwszi podatkámi do popárcia woyny Moskiewski: bo więtsza álbowiem dzielność wprzod propria tueri, et conservare cum commodo, quam quaerere aliena cum damno.

Gospodarz każdy z domu wychodząc, dobrze pierwey dom opatrzy, y strzeże aby szkodá nie byłá w nim. Wiedomu w iednego samego odiachał przyiedzie, ale całego Krolestwá nádwątlonego, przeszłymi Confederatiami zkażonego, poszkodzonego, y aby się to złe do nas iako pierwey z Moskwy nie wracało, strwożonego. Bo nihil difficile volenti, a zwłaszcza gdy by się Expedycia porządnie odprawiłá, wziąwszy a simili ratio, że ieżli priuata Persona z garścią ludzi bez nakładu Rzptey P. Alexander Zborowski, praeparamenta Hetmanowi Koronnemu był takie uczynił, że społną reką Moskwę byli osiedli, do oddania Przysięgi WKM támtych Obywatelow przywiedli; Cary pod nogi Swiątobliwey pámięci Oycu WKM podali; daleko więcey gdy publico Consensu ta Expedycia się podniesie fortunnie, da P. Bog WKM zamysły swoie tam koncząc k[illegible] raczył. A iż in omni proposito Circumstantiae sunt bene perspiciendae, nonnunquam enim una inconveniens totam substantiam operis evertit; tedy te necessitates do tey Expedycyey Moskiewski przed się wziąć potrzeba. Naprzod iż się iuż pokazało że ex Causa Moscorum bellum iustum: záczym facile erit iustitiam iustissimo Principi defendere. Druga, aby była potentia Expeditionis taka, za ktorą by nie straszyć ani wdługą odkładać: ale od głowy záczać, od Stołecznego miasta potrzeba: zkąd ratio bellica suadet, że ieżliby Woiska Moskiewskie poprzedziły y ku granicy naszey poważyły Korony; tedy tym samym byłaby aversio od granic Woisk Moskiewskich, gdyby woiska Nasze do Stołecznego Miasta obrociły prosto: bo by musieli rádzi swego Stołecznego miasta bronić, niż się rwać y granic naszych pilnować; iednak y przy granicy zostáwić nieco potrzeba. Druga potęga Consistit in nervo belli ad Collectionem mercenarii militis selecti comparandi, także modus perceptorum et distributorum warowany: bo prozno by była perceptorum accomulatio, gdyby nie była ordinata distributorum praecautio, et ani-

maduersio. Potrzebá żeby na Samego Żołnierza, y na Expedycią Moskiewską wszytkie Collecti Nasze, a nie gdzie indziey obracane były. De modo zaś bellandi aby strenuus miles, et Campiductores, et bellica instrumenta, y troiaki lud aby był do boiu sporządzony, Kopiinikow iako naiwięcey, w ktorych naiwiększa nádzieia záwsze bywáła na wszelaki impet y ná lud ognisty: z Moskwą szczęściło się do rozerwania pułkow wielkich. Item Kozakow Zaporoskich iako naiwięcey, y Regimentarzow swych podać: a w Religiy ich żadney disquizycyey nieczynić, ani ich turbować, y owszem libertates et immunitates cum quibus ratio bellandi nititur, ná kształt Unii z Xięstwem Litewskim maiący obiecować. Trzecia potęga do popárcia Woiny Moskiewskiey iest pospolite ruszenie Xięstwa Litewskiego. Że iako Korona ná Wołoską Expedycią byłá pospolitym ruszeniem wyszła, ná Turka Ukrainy swey: tak mieito teraz aby Xięstwo Litewskie y Woiewodztwa do niego należące pospolitym ruszeniem z Copiami expedycią podnieśli. Czwarta potęga Chorągwie Voluntaryuszow mieć y sporządzić. Item nowa Szlachta od Coronaciey Krola Stephana Creowani, y zá decretami Trybunalskiemi Szlachcicami udecretowani: y ci co pro indigenis są przyięci: aby sami na tę Expedycią ex personis suis sub amissione Nobilitatis, iachali y stawali. Ktorzyby byli laty y chorobami zeszli, żeby ná swe miesce posłali. Pecuniarii zaś Nervi bellici Collectio; Naprzod pierwszy sposob iest ktorego inscriptis podać nie zda się, alio tempore et loco oretenus declarować się będzie: zkąd by wielka była collecta summa ná expedycią Moskiewską sporządzona. Item Pobory zwyczáine w ktorych wielki potrzebá moderaciey, dla zniszczenia agricultury ktorą Szlachcic żyie, pátrząc ná przedtym zniszczone poddane. Item Podymne ktore tak poddanym przykre: bo z miast á zwłaszcza Ukrainnych wielkiby rátunek być mogł na tę Expedycią, gdyby sprawiedliwie wybierano. Item Czopowe porządne z ktoregoby wielki addytament być mogł gdyby porządnie wybierano: ochroniwszy wolności Slácheckich, ktorzy z własnych Zboz swoich Słody czynią, áby temu niepodlegali. Item pogłowne Zydowskie Generaliter wszystkich Zydow, po czerwonemu złotemu bez Vmowy wszelakiey, iáko się pote czásy záwżdy przez Skárbowych działo: áby w kozdym mieście Vrząd to Pogłowne z nich irremissibiliter brali, á to sub iuramento ná Vrząd włożyć. Item od Zastáwnikow rzeczy, ktoreby Dzieśięć grzywien ważyły y Kosztowáły, áby Zyd y Kupiec Dzieśięć groszy dał. Item od Hándlow wszelákich, Kupcy y Zydowie áby gabelle dawáli. Item Donatiwy od miast. Item Miásta Krolewskie, áby co ktoz może wypráwowáli pieszych dwudziestego á cłoc Trzydziestego, á wielkie miásta, áby wypráwowáli Trzydziestego Konnego. Item od Soli, áby Takze przekupniowie płácili. Item Vsurary wszyscy Plebei cuiuscunq Condytionis, ktorzy lichwę biorą, áby od Sta złotych po pięci złotych (gdyż oni biorą po Dziesięci) pro hac Vice ná posługę Rzpltey dali. Czego w Grodách inquizycia y Executia ma być. Item od Láſzſow wſzelákich Zbor, áby Plebei tylko generaliter wszyscy płácili. Item Kupcy od Wszeláki Máteryi iedwabny drozszy, ktoraby nád Dzieśięć złotych wychodziła zá łokieć po groszy pięci, á od podleyszy ktoraby połowicą táńsza byłá, po groszy półtrzecia. A ná ostátek po półtoraku áby káżdy dał. Aſs perceptio y distributio nabytku wszystkich exactiách vpatrowána, tedy ieżli práwá, y Wolności Náſze pod Trzemá kluczámi, y pod trzemá pieczęciámi: powinna Stan Slachecki Vrzędowi Ziemskiemu, Sędziemu, Podsędkowi, y Pisarzowi w káżdym woiewodztwie, tedy nie to mielibyśmy w woiewodztwach rozny Tym, że exacte pomnożyć: opatrzywszy ieym Solarium, áby tę powinność pro hac Vice belli Moscovitici, ná się w káżdym Woiewodztwie Vrząd Ziemski wziąłi: y pod trzemá pieczęciámi ná mieiscách głownych wszystkich Woiewodztwách chowáli

y ſpoie

y ſpoie z loco ſuo Zołnierzom praeſtito iuramento, ná ſpráwiedliwe wybieránie, y wydawánie Circa executionem Castrensem tego by nie wydawał, płácili y oddáli.

Aſs tych deliberaciey ieſt Scopus y koniec práwo: przeto iákieby miáły stáncie zá zgodą wszech Stanow zá zgodą tey deliberáciey Constitucie, podałem zosobna ná piśmie. Nie wdruku, dáiąc pod naiwyzszy rozsądek W.K.M. y wszystkich Rzpltey Stanow.

Copia Listu od Xżęcia JeoMści Páná Woiew: Sendomir: do Stanow Rzpltey ná Convocatia zgromadzonych.

Jásnie Wielmozni, Wielmozni Moiey wielce M.M. Pánowie y Brácia. Ták się podobało Bogu że pocieszone Rzpltey od Jásnie Przewielebnego JM X. Prymasa MMP. trachiące arma, pod ten czás osierociáły Oyczyzny, gdy práwá z śmiercią Páńską obumárłe, nouam Vitam desiderant. Xiezdem in gremio WM MMP. y Bráci, że przecię res et praesidium Commune cogit, ile pod ten czás zarznie wdow mieszczánskich, in re trepida coktoz może in medium adferti, tedy ia iáko Senator Brát y Sługá WMów MMP, de statu Sciány Vkráinny notitiam WWMMP. przesyłam, y moie oraz rzucam sub Censuram et decisionem wzdánie. Jáka tempestas od Chmielá Kozaká iednego Pereasláwskiego z zmierszchności Rzpltey zdzieráiącego się nápádła nagle, y oppressit náſze ostátnie kráie, głośna iest o tym nie tylko po wszystkich Oyczyzny náſzey kątách ále y u obcych Narodow Trąba. Niedopiero sobie ten Buntownik zásmakował z dobycz Rzpltey Náſzey, dawne iego z Perzem Perekopskim były cointelligentie, nieiwnym iákiemi czárámi, czy tyż fatali Necessitate mediante. Frigebat zátym sobie occasiones, á gdy się iuſz moc Pogańska wygotowáłá, w niey się utopiwszy, vstąpił wlocy, y niespodziánie do táki sromoty Narod Polski przywiodł, że po dwá kroć pogromione Obozy, zábráne in Captivitatem, cum numerosis Civibus Hetmány, znáki militie NN opárty się Vporny, et tantum malorum invectum est, że ich ad tabulam revocare niepodobna. Miásto potym przylegleiſze iáko Białocerkiew nie tylko depraedował, ále sobie przywłaszczył, Magistratus creował, á pucinſzy melle pokory y poenitentie swoie sam ná tupaich pádszy, Wrzłomo mitosierdzia prosząc, pod Czehrynem z przebrátowánym Subsidiem osadził się.

A Krzynowo

A Krzywonosa y Gándze z wiekszymi ieszcze pułkami zpuścił ná drugie miasta, do ktorych utrapieni Ciues z Dziatkami y fortunami swymi zbiegli. Ci nowym Tyránstwem in hanc diem od miásta do miásta ponyikáiąc się, ferro et igne longè lateq; przyległeysze mieysca włości y w niewolą zábieráiąc, Smieszo Winnicę, Niesterwar y cokolwiek w tym tractie było fraude et dolo wyśtrabowali, z támtąd do Humania gdzie się zwiozła Nobilitas, y w Kálinowszczyznę Ciągną, y tám sobie, toiest, tá nowa kupa, Sedem belli czynią, do ktorych ile z támtych kraiow wielki Confluxus Plebis. To in hanc diem actum, co dáley będzie Scriptum est in Caelis. Więc zá tákowymi zádátkami, iniquissimis conditionibus non petitur, sed imperatur amnistia, ktora y ná Seimiku Łuckim pod moią niebytność weszła. Zła winszuiąc quo nomine, nie censureię za Illius in Rempublicam animum, ále iáko Senator et Ciuis Patriae, pro mea libertate obwalić iey nie mogę, wyznawszy żeby falsum decus násze u Postronnych było Narodow. Serce boliąc Crudelie wspomniawszy, że faex hominum purgamentum násze, niewolnicy nási ná kárki násze peregrinum hostem záciągnąwszy, narobili tot Vrbium funera, tot hominum Cameras, Hetmanow cum Ciuibus iáko bydło iákie w pogańskie ręce zápędzili, lamenta, gemitus, płacze, by krwawe wyciśnione, zbytkow urągánia, Tyráństwa áni ięzykiem wysłowionych, áni piorem opisánych dokazawszy, w miástach, wsiach podawszy Vrzędnikow, osobną sobie Rzpltą uczyniwszy, ieszcze tantorum flagitiorum amnistiam imperant, wolnemu Narodowi Superbissima iura dáią. Pytam gdzie iest tak gens barbara pod Słońcem ktoraby to wytrwała? mogłaby dla angor większy y cięższy in Viuli et firmo pectore iáko z tąd że sublimi animo etiam Salus propria minùs dla tákowey wzgárdy, ieżli nie wstyd? ieżli nie pośmiewisko? ieżli nie sromota u wszytkich Narodow? przynamniey mnie commiseratio tak afflictae rei, y tey ktorą cierpiemy seruitutis memoriam nie każe tak turpiter pacisci, w ktorey exitiale in Rplica vel minima vita salua et integra pati, tym bardziey desperata vita quàm Comprobare et stabilire, więc pozwolony quo utilitas amnistiy? podobno spes melioris temporum?

á ieszcze

á ieszcze iáka? Weźmy wszkomo ietno dáne per supplicem libellu do amnistyey condycyie, o ktore Princeps Senatus ktory sobie obiorą Oycą obligare cupit. Woyska naprzod ordináne Regestrowánego áby 12000 to Hultaistwo miáło, ktory nie respectuiąc się ad supremam do Hetmanow Koronnych płatem. Ani tych Commissarzom Pułkownikom podlegáiąc, swoich sobie Creowáć Oyca Hetmánow. O wosz iusta Conditio, onosz secura quies, pozwolić ná to, byłoby to incendium quo nunc ardemus alere, et materiam igni addere, byłoby to belli vitando dare. Ieszcze mogłyby ich rowna Quarcianego Zołnierzá potentia: á ieszcze to iest tak płodna Ukraina, że oprocz tych 12000 infinita plebis multitudo zciągnąć y więcey oupadek przynieść mogłaby. Więc náto się zákieruią ex pacto ordinana, áby záłádá skázyika, Popow náwet podburzeniem, do tegosz zgrowu przyszło terminu. Pogotowiu in Rplica Corrupta nietrudno otákową głowę, do ktorey populus insolens Confluere może: Snádno w tych owdzie kiaiach o tákowego, ktory máiąc u tego Chłopstwa existimaciią, uczyniwszy in rebus priuatis Rplicam offensam, wzburzyłby procellam. Jeżli tedy tákowego Lwa in Rplica tollerare pozwolimy, gotuimy się mu ad seruiendum, pámiętáiąc ná to że potentia mortalium instar venti est, qui licet faueat suis flatibus, tamen ubi motus vehemens est, nos submergit. Tákża wzgledem że to pondus nie sustentowáłoby ále powáliło Oyczyznę. Podobna tey druga Condycyia o przywrocenie Cerkiew Lubelski, Sokalski etc. á Chłopskasz to quaestia! nie sámyże o tym mowić należy Nobilitati? álbo tá pietas nie ma z tym buntem Connexyey, álbo ieżli ma oná iest przyczyną buntow, et in futurum timenda. ~~W tych niach Chłopstwo~~ ~~było ktorym nulla o Bogu Cognitio, nulla Fides, żyią nie tylko iáko Barbari, ále iáko dziki zwierz.~~ Wysoka to zaprowadz ná Chłopa Theologia, gdyby tego wymyślić nie mogli, multitudo vis, ut natura maris per se immobilis est, ut venti et aurae Cient, ita ut tranquillam aut procellam in illis fuat, aut Causa atq; origo penes autores est. Subtelna to iest Supplica, nie zrośna Condycyia, teraz o Cerkwie w Vniey a principio będących, et iure prioritatis uprzywilegowánych, potym y kosciołow upominać się będą, scilicet pietatis est tea zelus, w tych ktory mimo insze tyráństwa, w osobach duchownych popełnione, że po sztukách Kapłanow ucináiąc, w koło rynkow obwożą, Zakonnikow pro libitu martyryzuią, ále ieszcze śmieią w Winnicy w Kosciele Oycow Jezuitow dobywszy sacrilega manu pyszki z Przenaświętszym Sacramentem, sam przenaświętszy Sakrament ná pawiment wyrzucony zdeptali, á pusczkę gorzałkę ieden drugiemu spełniał. Scilicet tam pietas, od ktorych Vmárłym nulla quies, tych dla tupow z grobow dobywáią, odzieráią, płaszczu y pasow wyrzucáią. Eadem pietate Cerkwie petuntur, qua Rplica depraedata, honesta ac publica w pámiętkách y pocciwych Matronach defaedata, et tantum mali inuectum est, iáko gens Polona nie tylko cierpieć ále y słyszeć nie przywykła.

Płacic

stawić ieszcze żadnych Condycyach każą sobie ále nie tylko sobie ále y Tatarom: czyia iuż ostatnie głowy Naszey zażywaią decus, dolorem auget ludibrio, ubi rogare debeat Consilium Fauent, zkąd multa indignitas, nulla utilitas, fraus y [illegible] iakaś elicitur.

Czego ia niżey nie mogę, y owszem nie daiąc Wsze sobie WMść Pp y Braciey persuadowa (mierzcie bracia owdzie rzeczy wiadomemu) áby necessitas nieodbyta miała nas cogere ad eam zaciągnęła na się takowey przez amnistią sromoty. Jeszcze nie taka tempestas, ut sinuanda nobis sint Vela, non in eo ieszcze iesteśmy naufragio, ábyśmy iego tanta Civium et Urbium Clade okupowali. Strach był zrazu, gdy nescio quo Cogente fato padło to niespodziane na Rzpltą nieszczęście, teraz nie może iuż tak peremptorie malum urgere, gdy Vires publicae rzeczy naszey, spolnie Collectae, gdy iedni iuż w oczach prawie nieprzyiacielowi, drudzy w tyle stanęliśmy. Zatem Stan coż za necessitas nas Cogit do amnistey, podobno takie oto ábyśmy się na Żołnierza nie [illegible]owali, atqui to iuż factum, wkroczyliśmy iuż w zaciągi, y iako rozumiem tak kosztowne, że na drugie potym wątpię, áby nas tak stać mogło: bo ultra ordinarium z Woiewodztw militem, wiele padło impens na Voluntarium militem: to iest na ochotnika. Jeżli okrzutnie idzie im te obżałowanie, dla tych non poni sed sumi arma debent; zniszczone iuż są, nie boią się zniszczenia, o recuperacyą nie [illegible] proszą. Jeżli tyż metus iest że Żołnierz przechodząc uczyni Vastitatem, á zaż nie milszy od żołnierza niewczas, niżli ábyśmy te kraie w koczowiska Pogańskie dopuścili obrócić. Więc iako się bez Żołnierza obeydziemy, gdy pax omnino impossibilis uważywszy Condycie Tatarskie, obawiając się perfidiam y Żołnierzowi nihilominus stać przez ten czas in acie trzeba. Na ostatek żeby niektorych IchMM Pp Senatorow autoritas iuż iest iaka otę amnistią interposita, y ta iest rescisa przez samych, w ktorych ręku mieli arma suspendere, parcere Civibus, á oni w tym Czasie większe ieszcze bunty wzniecawszy, tak wiele złego narobili, że nie masz w tych kraiach familiey, w ktoreyby socios, propinquos, rodzicow, braci, dziatek, siostr, y czegokolwiek z tych ktore Cara zowiemy pignora nie miały desiderari. Z tymi zaś ktorych tak przedtym iako y teraz bo dziś zabieraią w niewolą, iako postępuią, że za Ort, za groszy kilka, Chrześcianina przedaią Poganinowi; ztąd frangenti fidem fides frangatur eidem. Rzecz sama y to istota ábyten Buntownik aliquo in Patriam respectu, miał uczynić has armorum fines, álbo go czyia miała

uhamować

Uhamować dexteritas. To tylko mi re że obciążeni prawda nieszczęśliwym Jarzmem, iakiego od początku Swiata nie mieli, zaprowadzić musieli, tychże samych niewolnikow, ktorych numerus nierownie superabat woisko ich; Przeto iuż ani dignitas Rzpltey patitur, áni honestas, áni utilitas, áni necessitas Contra nos est, áni in futurum może iakie sperari liniamentum vel Certitudo, y non facto experimento. Non Victi, nieszczęśliwa acceptowali Condycia. Iakaż tedy racya za Oyczyznę za Braciią Naszą, ktore extendere do nas manus y krwawe tey supplikacyi sumere arma negat? Tak przeciwko tym Poddanym Naszym przewodnikom, iako y przeciwko krzywoprzysięzcom, ktorzy daną Bogu y Rzpltey złamali wiarę. Non minutae ieszcze nec exhaustae nobis Vires. Ja pierwszy nie tylko te ktore są w ręku nieprzyiacielskich zniszczone, ále y wszystkie ktore mi Bog nad moie zasługi udzielił fortuny, á nad to zdrowie moie w ręce miłey Oyczyzny devoveo; gotow iezdem fortia et facere et pati.

Jeżli krzywoprzysięzca Cofnąć się zechce, nie mam racyi, żeby in tantum było Thebis Athenas quantum Athenas Thebis, á pewnie y w ziemi pogańskiey znaydziemy etiam [illegible] manus. [illegible] y multitudo plebis, nie tak bowiem rozumieć trzeba, áby y ta wszystka iuż się in rebellionem puścić miała. Nie w pożytek tez Vapor in procellam desiit, iako Causa tak progressus przy samych tylko iest autorach, caeteri Contagione infamiunt, y by tylko nasza nastąpiła resolutia, puści się ta faex do pługow. A motoribus samym in fuga tylko da Bog spes zostanie, wyznawszy żebyśmy solo amore pacis, co inertis et abiecti animi est, nie chcieli rebelles compescere, chcieli notabili Parte Oyczyzny ze wstydem ustąpić. Więc żeśli iest, iakoż iest in manu Dei Victoria, pewnieyszemi tey są prawdziwi Chrześcianie, niżli krzywoprzysięzcy Tyrannowie, rebellizantowie, zboicy, Sacrorum profanatores, Bogobojcy prawi, ktorych in illa arma faex et Colluvies zostaie. Pogoda przytym do tey resolucyey, gdy Moskwicin niechybnie dotrzyma Coniunctionem armorum, dla samey z podobnego Tyrannstwa zemsty, expedit tylko obesłać go ratificatione fidei, iako y z Wenetami porozumieć się życzę: bo Porta nie może w tym razie excusari. To tedy moie Iudicium. A że wszystko WMM Pp, do ktorych

Maiestas Rptæ redijt, tanta rei decisio, Uniżenie przeto przez wszytkie decora Oyczyzny proszę, nie dawaicie surdis auribus głosow Utrapionych Braci ad Populum Serviles patentes przykreconanych słuchać, nie otwieraicie nifun: nam tym rebellizantom drogi, velitis, iubeatis, mnie Senatorowi Braci y Słudze Uniżonemu swemu, w łasce Bożey y wszytkich spolnych nie desperuiącemu, tak wielką Oyczyzny ignominiam & vindicare & arcere. Oddawam zatym Uniżone posługi moie w łaskę WMściów Moich Mściwych Panow y Braci iako naipilniey. Dat w Dubnie d. 13 Julij 1648

* * *

REGESTR RZECZ

ktore się w tey Ksiąszce zámykáią

A

Anni Quatuor Tempora Wierszem Polskie 5
Aquæ Vinacalis Compositio . . fol 35
Artykułow Woiewodł: Sendomir: Ingres ná Convocatią 119

B

Bárwy do Wina iáko zápráwić . . 48
Białe Czynić Zęby - - - - - 17
Biegunkę iáko leczyć 25
Bielmo z oczu Czym zganiać . . . 32
Bol w Uszu iáko leczyć 29
Brzoskwinie álbo morele z migdałámi iáko Szczepić - - - 44
Budowánie Łodownie - - - - 50
Bydłu ná wściekliznę remedium . 32
Item - - - - - - - 38

C

Cathar iáko leczyć w głowie . . . 16
Cetnar wiele kámieni má w sobie 41
Chorobie Tożny remedium 34
Condolentia JP Generała Wielk: do WM 102
Copia listu JP Woiewody Krak: ná Seimik 103
Copia listu JP Woiew: Bráclaw do X. Arcyb: 121
Correctio p. Jesuitam Fraterna - - 10

D

Declaratia o zgodny obrániu Mark: 109
Dieta Stephani Regis 9
Do Gorzałki Ingredyentia . . . 22
Dychawicznym remedium fol 31 . 34
Dolewánie Winá 49
Dyariusz Pogrzebu JP Krak. . . . 56
Dziękowánie zá P. Mtow . . . 62
Dziękowánie zá łaskę wszytkie Posełski 81

E

Epitaphium Walsztini Ducis Frydl . . 9

F

Fáluiącemu ná głowę remedium 28 . 19
Flatus gdy nápádną według ráto - . 25

G

Gárgaryzm ná Skwinanze - - - . 34
Goleni łupánie ná to remedium - . 32
Głogowey Płot iáko robić - - - . 44
Grabarski roboty rachunek - - - . 52
Grabárskie zrządzenie - - - ibidem
Gramatka na zawrot Głowey Ingredient . 28
Gdy kogo zmija ukąsi Rx - - - 44

H
Hanyżową wodkę iáko robić . 23
Hartowáć Żelázá Prochem Końskim 33
Hymnus Contra luem Contagiosam 13

I
Jáko frwale wino poznáć . . . 45
Wodę w nim . . . . ibidem
Jáko z młodego winá stáre uczynić ibidem
Ingredientie do Grammatki na zawin 27
Ingredientie do Gorzałki . . . 22
Ingres Artykułów Wojew. Send: ná Conuocatią . . . 119

K
Káduk iáko leczyć 25
Kámień czym zbywáć 24. 29. 30
Kárpi ſtryjkowánie 39
Kiedy Catarus w głowie recep. 16
Kászel zbytni 33
Kopr iáko kwáśić 55
Krosty na twarzy remedium . . 15
Ná Nodze . . . . . ibidem
Ná Ciele . . . . . . ibidem
Kuropátwy lecie y inną zwierzynę iáko przechowáć y wozić żeby nie psowá: 50

L
Labirynt Wiśniowy iáko robić . . 44
Látorośli iáko szczepić 41
Lekárstwo na biegunkę 25
Ná Żołtość nieuleczoną . 30
Liment ná Rupturę 31
List przyczynny Królewicza J. zá Królem Jegomośćią do Senatu . 112
Lodownią iáko budowáć . . . 50
Łożną Chorobę czym leczyć . . . 34

M
Maść Muszkátołową iáko robić . . 21
Maść Zieloną ibidem
Morele z migdał szczepić . . . 44
Młode Wino Stárem uczynić . . 45
Mowá J. X. Podkancl: do koła Rycerskiego 65
Mowá J. P. Andrz: Przyiemskiego od Żołnierzy 78
Tegoż po obrániu Márszałká Izby Posels: 80
Mowá J. P. Generała Wielkopols: do Króla Jego 110

N
Ná Dycháwicę remedium 31
Ná Głowy bolenie proszek 29
Ná Káduk recep. 25. 26 . . 27
Ná Kámień . 24 . . 29 . . 30
Ná Kosos Rythm Polski 11
Ná Łupánie w golenách 31
Ná Nárwánie zeł remed. . . . 18
Ná Vraz 19

Na Womit

Ná Womit 25
Náuká koło szczepienia látorośli . 41
Nog zdrętwiałość 32
Ná Zawrot głowy albo strácone pámięci 27 28
Ná Zimny Żołądek Wodká 25

O
O dobyciu Magdeburku Idyll. Carmen . . 9
Ocet iáko robić 50
Odzięblenie Nog albo ręku 32
Ogień w Podágrze iáko leczyć . . . 21
Oddawánie laski Márszałk. w izbie Posel: 79
Item 105
Item 107
Owoc z drzewá aby purgował . 43
Aby był tego smáku iáko kto chce ibidem

P
Páralizowa wodká 24
Páralizem zárázonym członkom ibidem
Párchy Końskie iáko leczyć . . . 32
Piołunkowe Wino iáko uczynić . 49
Piwnicę winną iáko budowáć . . . 51
Plaster na głowę y mowę 28
Płonki iáko sadzić 4

Plot

Plot Plecony iáko
Podagrę iáko leczyć
Pocześci Czerwone czym z
Pogrzebowa przemowa ná łabę.
Ná toż
Pogrzebowa Skarzyszewskiego . .
Proszek ná bolenie głowy . . 29
Propositia J. P. Kancl: Koron: ná Sejm 75

Q
Quatuor Anni tempora Ryth: Pol: . . 5
Quartány czym zbywáć . . 17

R
Remedium ná Womit . . . 25
Robotę Grábarską iáko záchowáć 52
Rupturę iáko leczyć 30
Ná też liment 31
Rozmáryn iáko chowáć . . 51
Ryby iáko łowić 29
Rythm O zamęszániu Páni pewny 55
Respons J. X. Podkanclerzego Koronnego ná Witánie Królá Jegomośći przez P. Marszałká izby poselski . . 90

S

wo Słonki iáko sadźić . . . 43
dźi do ná iáko opátrzyć . . . 48
Ślazową wodkę iáko robić . . . 24
ucęgnie Zołęm álbo ręki . . . 34
Sok Wiśniowy iáko robić . . . 54
Sok Pigwowy . . . 55
Smárowánie członkow Páráliżé zará: 24
Strętwiáłości członkow liment náto 32
Suchoty czym leczyć . . . 33 32

T

Tercianę iáko leczyć . . . 17
Tylego Magdeburku dobycie . . 9

V

Vszu bolęnie 29
Vderzęnie iáko leczyć . . . 34
Vryny Zátrzymánie . . . 33
Votum J. X. Podkanc: Koron: ná Seimie 69
Votum JP. Kobierzyck: Kasztel: Gdąns: 97
Votum JP. Sendomirskie Ligęzy . . . 126

W

Wanná na Rupturę . . . fol. 30
Wiersz polski o Zamesciu . . . 55
Wino iáko przyprawiáć . . . 45
  Trwałe iáko poznáć . . . ibidē
  W Winie Wodę iáko poznáć . . . ibidē
Wino młode stárem vczynić . . . 46
  Gdy skwáśnieie remed . . . ibidē
  Ktorych się czasow mięni . . 47
  Aby się nie mięniło remed . . . ibidē
  Gdy się iuż zmięni remed . . . ibidē
  Gdy zwłoczkowáciéie remed . 48
  W ktory czás przetaczáć . . ibid
Wino Piołunkowe iáko vczynić . 49
Wina doléwánie y ocieránie . . . ibidē
  Wisniowey sok 44
  Wisniowy Labirynt . . . ibidē
Włosom pádáiącym z głowey remed 17 38
Wodká Anyżowa . . . 23
Wodká ná Flatus . . . 25
Wodká Slazowa . . . 24
Wodká Páráliżowa . . . ibidē
Wonnosci w pokoiu iáko vczynić . . 38
Włokę iáko rádowáć . . . 41
Witánie K. JMci przez P. Generała Wielkop:
iáko Marszałka imięniem Izby Poselski 82.

Ż

Zęby iáko biáłe czynić . . . 17
  Jáko ie leczyć . . . 33
Żelázá czym hártowáć dla iádu. ibidē
Zieloną Máść iáko robić . . . 21
Zimnęmu Żołądkowi Wodká . . . 25
Żołtości nieuleczony remed . . . 30
Żmierzynę lecie iáko przechowáć . . 50
Żył nárwánie liment náto . 17
Żmiiá gdy kogo vkąsi remed . . . 44

Anno Dni 1681

Ex
Biblioth. Regia
Berolinensi.